

814 ^{s 814 (57)}
 H. M. Mohlabe, ^{11/3/82} K34/82
 Bethany Mission,
 PP. 1-298 Crimes + wrongs (ISO) Dr. Richardtsdal,
 rec 15/5/48 Ms pp. 1-299 2/11-10-8 25-3-1948.
 Jhsinyetšō, go thsela melatō, melatō e mego la
Kgopolō mothsenyong, Morwa Sekgwara
Masete bare ke Mefitadi le morwa Kgo
Kgotla Moraba bare ke Mahlomegetšē.
 Bana bana e be ele badiši. Bahlanka-
 na ba baile bare bale madisōng, byalo moh-
 lankana yo Mefitadi ore a thiba kgomo a
 e foša ka lefsika, byalo lefsika la pupa
 kgomo la pyatla Mahlomegetšē a napa a
 wa fase a hwa. Ba-
 Papago Mefitadi ke Sekgwara Masete
 bo ngwanabo mohlankana ba kitima ba
 botšā ba ga Moraba gore Mefitadi a hwi-
 ke o bolaiile ke Mahlomegetšē o hwile
 o bolaiile ke mefitadi ka lefsika. Bana
 baile ba chologa, ba hwetšāna gore ke
 nnete, ke moka ba rwala² setoto bai-
 gae. Ba romēla mothoga Masete
 gore tla o bōne ngwana wa gago se-
 we a se dirilego. Masete a ya ke
 moka a hwetšāna gore ba mitšētšā mot-
 ho wa gahwa.
 Ba ga Moraba bare go Masete re go
 bitšētšā gore tla o bōne se we ngwa-
 na wa gago a dirilego, bana bare Me-

814

K34/82

2

fitadi o bolaile ngwana yo ka lefsika, o ka no zheletsä, bana ba gohlalošetse le hula ngwana yo. Masete are tseba gore we na moraba a ke nyake gore ke kwe bana bawe ge ba bolêla, ke tlaya ke kwa ngwana waka ka mokgwa o we a bola ilego ngwana. Lena le nna re ka boloka. hlôgô e ya lena. O ile a babokisä hlôgô ya bôna, a robala nabô, ka moswana a tsoaga a balaêla.

Masete a boêla gae, a fihla, a butšišä bana ba gagwe, are bana eke le mpotšê ga botse gore naa le dirileng mabana mosegare. Mefitadi are go papagagwe, keile ke tiba kgomobya lo ka e foša ka leswika, ka seke ka bôna gore gona le motho ka fase ga kgomo, byalo ka pupa kgomo ka pyatla motho, ke moka e napa a hwa. Papa go ngwana a kgodisä ke dipolêlô tšü morwa wa gagwe.

A boma nona Magailê Thekwane are gore a yo rapêla, Thekwane a ya, a bolêla gore Masete are ke a rapêla. Byalo baga Moraba ba fetola sebaka ka gore dia kwa

814

K34/82

3

la, motho o lifiwa ka yo mongwe motho, sepela o botšē Masete gore ke molato. A goma a ya a botšā Masete gore ba ga Moraba bare motho o lifiwa ka yo mongwe motho ka gorialo mowe ke gore ke molato. Masete a kwatamišā letšōla, ba ga Moraba ba gana letšōlo bare a re mokwe, a nche dikgomo tšē we badišī ba dišago tšōna. Masete a fetola ka gore ga goile gore kebe lelešaka dikgomo dina le malapa a tšōna tšē dintšī ke mafišā. Sebaka sa boēla go bolēla mantšū a Masete byalo ba ga Moraba bare wa nyatšā a bōne gore ke molato, ke mōkaba fetola sebaka gore sepela o matsā rena se a feta.

Moraba a toencha ditaba Kgorong ya ph-
ašuku Mohlabe, byalo are ditaba tšē
ke tšē dikgolo nka seke ka dikgōna, ke-
wanetšē go le fitišā ke leišē mōšate.
A tlogale ba ga Moraba a fihla nabō
mōšate a fihletšā ditaba tšā ga Moraba
kgošī ya diamogēla, byalo a bolēla gore
ka tšōki la gore o swanetšē gotla. Kg-
ošī a ron-ēla motho ga Masete

814

4

K34/82

go motšibisa gore ka tsatši la gore atle le bana ba gagwe ba badiši, ka baka la molato wa gagwe le baga Moraba.

letsatši la finla, lewe builego ba babeela lona, kamoka ga bōna ba ile ba ba gōna ka moka le bahlakane. Phašuku a botša lekgotla gore batho bala batlile, bare go yēna ba butšišē gore naa bahlakane kamoka ga bōna, a ba butšišā bare e, are ba kgobakane ka moka ga bōna.

Nchobyané Mohlabe a tšea ditaba a diiša ga Morena Marebole. Mohumaga di are sepeleng lo dibolēla. A finla a bega lekgotla gore kgoši ere diboleleng. Sebatane Masete a tšencha ditaba lekgotleng, byalo a botša Masete gore a ubitšē ke kgōrō, a bitšā ke Moraba Moraba matho yola o manyakago ke go byalo o ka bolēla.

Moraba are nna ke ile ke lekowa gae ka tsatši la gore ka bōna bana ba etla ba mpotšā gore ngwana wa Sekgwaru o bolailē ngwana wa ka lefsika. ka bitšā Masete gore atle a bōne, a ka a gana o ile a tla, byalo ra mošupa taba e we ngwanawa

814

K34/82

5

gagwe a e dirilego. Šekgwera are ke a dikwa fêla ke saya go butšiša bana baka, byalo ka morago ke ge re bōna a sumile sebaka, are ke a rapêla, ra motšā gore ke molato. Motho o lifiwa ka motho, byalo ra motšā gore re nyaka dikgomo, a fetola ka gore ga goile gore kaba le lešaka, dikgomo dina le beng ba tšōna. Byalo ka bōna gore monna wanyatšā ke mokgwae o we ketlilego mo kgōrō. Thobêla lekgotla.

Šediwe Masete, Masete a êma are morena lekgotla, nna molato a ke ogame, ke butšitšê Moraba gore ke kwatamišitšê le tšōlō, byalo a gana are o nyaka dikgomo ka motšā gore motho a ili goba le lešaka dikgomo dina le beng ba tšōna, ke moka ke ge Moraba gopola gore nna ke a nyatšā kgantše nna a ke nyatšê. Thobêla.

Mefitadi bare go yêna a bolêlê, a bolêla gore, ke nnete ke boluile motho ka lešika, byalo a ka molaya ka kgole, keile ke foša kgomo ka lešika byalo la feta ka pyatia moka, ke moka a napa akwa. Bahlanšana ka moka ba bolêla byalo ka yêna mefitadi.

Ba kwana kamoka ga bona dipolelong tša bona, byalo ga gona mowe batho bakahlwany ba setswenya ka goahlola. Molaō wa se sotho a ba sa gopola gore taba e kekote bare Masete o swanetše golefa, kaba-ka la gore ngwana wa gago o bolaila h-
lōgō ya ga Moraba.

Masete a bolēla gore molato ke a o tse-
bu byalo ka ge le kwa gae ke tlogile ke o
dumēla gohloka sōna sa bobedi, le leho-
no ke sa kwatamisā letōlō, le kgotlalatere
wa dikwa Moraba are, ke a dikwa ke
bōna gore felo fa we ba bolēlago ke kgo-
le. Ka goialo mowe ke kgopele lebaka
la gofeta.

Mabeta Sebatane Masete, le Phašuku
Mohlabe, Nchobule Nchobane Mohlabe
le Kgošana Motabea Mašumu baiša m-
antšū a Moraba go kgoši, ba botšā kgoši go-
re, Moraba are ke nyaka gofitiša mola-
to, ka baka la gore mowe Masete a bolē-
lago letōlō ke kgole. Kgoši yare golukile
fēla Moraba ona le phōtō gae a gona
lebelō, wa kitima kudu o tla khupya wa
wa ke lebelo la šukeding a le na motloga
pele lene le beng ba lona.

Mašumu le wena Phašuku moišeng m-
olopeng, makgowa ke masōboro, bare ge ba
bolēla taba ya bōna ba ba bangwala mala
a digwēgwē. Ba beelana letšatši le we
ba swanetsēgo go thulama ka lona. Letša-
tši la gore ba tulame la fihla, baile batu-
lama ka noka le baga Masete le bana ga-
mōgō le bōna baga Moraba.

Baya ba fihla Molepeng, Phašuku a bo-
tšā le pōdisa gore kgoši e itšē re tlišē b-
etho ba mabapi le diphapanō tša bōna
ka go rialo mowe ke ra gore o ditsenche
ga Mosena Komosasa. Monna wa mūšō
are, e ke le mpotseng gore ke phapanō ya
mohuta mang. Phašuku are, ke ditaba
tša badiši, mohlankana yo o bolailē morwa
makgalabye yo ka lefsika, are o phōša kg-
on o byalo lefsika la feta la pyatla mohl-
ankana yo we wa gohwa.

Le pōdisa la iša ditaba ga Komosasa, ko-
mosasa a ba bitšā gore ba tsene ka ngwa-
kong. Phašuku are le akwa a rieng
ba tsena, byalo Komosasa are naa mo-
lato keng, bašupa mohlankana gore o bo-
lailē ngwana wa ga Moraba ke o fe
ke yo, ke mang bare ke mefitadi Masete.

Are go yêna, o ke o bolêlê mohlankana
gore o molaile ka mokgwa mang.

Mefitadi are, ke nnete, ke bolaila motho yo
we kabaka la gore keile ke phōša kgomo ka
lefsika, byalo la feta la tia la tia motho, e
seng ka kgole, ebe ke sa mōne, ke moka ke
ge ke makala ge ke kwa motho are ke m-
ang a polayago, ke moka a wa fase yaba
ke moka o hwile. A bušiša mohlankana
yo mongwe bare ke Nkoleba Moraba le yē-
na a bolêla byalo ka yêna Mefitadi.

Komosasa are byalo ge taba e dirêgile ka
mokgwa o, le e leve keng ka molaš wa se-
sotho. Phašuku are ba swanetšê golefa, by-
ang, ka jobane a molaya ka kgole, e noba
gondiša batswadi. Komosasa are nna a
ke bōna molato, ke bōna gore ke kotoe (pa-
kō). Sepelany ga gona Molato, ke moka ba
tšwa ba tloga. Molato wa fêla o etla
mowe.

Pakō ke gore ke molato o elego katse, by-
alo gagolo ba bolêla lentšū le, gangata
balebolêla ge dikgomo tša motho ge diile
tša ja mabêlê a batho. Byalo ka dikg-
omo tša Mabyale Mabakane, dikgomo
tša gagwe diile tša tšwa bošego tša ja

814

K34/82

9

temō e ngata, byalo ka temō ya gator ho-
kweng, mowe mōheng o we dile mašemo
 a basadi ba babedi, le chemo ya mosadi wa
 ga Mokgahla, le chemo ya mosadi wa ga
Mohofe le ya mosadi wa ga šau le
 chemo ya mosadi wa ga Mašumu, byalo
 ka moka mašemo gwa kwala gore ke bas-
 adi ba ba thselago.

Mabyale a ba a ya a ncha dikgomo tša
 gagwe ka noši, byalo beng ba mašemo ba tš-
 wa ba lata maoto ke gore mehlala ya di-
 kgomo tša fihla tša tšena le šakeng la
Mabakane ke moka ba tiegetšā molato, ba
 motšā gore wena ka noši o bone gore di-
 sinyane ka mokgwa mang, kgona a segare-
 na fēla.

Mabyale a gakaneya le gore ke tla roma
 sebaka ga mang, le gona ke tla lefa gwa
 šala mang. Ke moka a homola a seke-
 a romēla le sebaka. Beng ba mašemo
 ba kgobakana ba romēla, Mabakane se-
 baka, Mabyale are go sebaka nna a
 ke tšebe gore nka dina byang, ka goba-
 ne dikgomo disinyetšitšē batho ba bantši.
 Bare go yēna o seke wa makala ge
 ba go bitšā kgorang, a seke a ba fetola.

814

K34/82

10

Basadi baya ba dula gae ba lebella ge Mabakane a romêla sebaka, byalo a se-ke a romêla o gopatsê fêla gore gaka-one gore ditaba diê Kgorong, ke tlaya ka diru selo ka setee ka balefa.

Baisa ditaba tša bōna mōsatê Kgorong ya Phasuku Mohlabe. Ke moka a ba botša letšatši lewe ba swanetsêgo go tla ka lona. Letšatši la fihla lewe ba swanetsêgo go gahlana ka lona. Phasuku a botša Lee Mohlabe gore a tshenche ditaba Kgorong, are go lek-gotla se le kgopêla ditsebe tša go the-letša byalo ditaba dia tšena. Byalo we-na Mabyale a o bitš'i ke sena o bitša ke basadi bay byalo lena basadi motho yola le monyakago ke yo. Ke ka bolêla phapani ya lena le yêna.

Maphurane Lokweng a êna are di-kgōši, dikgomo tša mokgalabye yo dile mabêlê arena bošego, ke moka monna a ya a neha dikgomo, ge ke tsogetšê go kga mōvōgō ka hwetšana gore dikgo-mo difeditšê mabêlê aka, byalo ge ke lata mehlala ya tšona ka hwetšana gore ga tša ja gaka fêla, disintšê ma-

šemo a busadi ba kamoka, byalo ka bahla-
 bêla mokgoši beng ba mašemo ba fihla, ditg-
 omo tša maraka disešu ditšwe. Ra thōm-
 a go laka mehlala ya tšōna byalo ra ya
 ra kiegetša moteng wa Mabyale byalo
 ge se motša gore dikgomo tše disinyane
 kowa masemong, ke moka a dumêla. Ra
 lebella gore o tla se romêla sebaka a
 seke a se romêla, byalo ra diōbōna
 gore wa nyatša, taba ra moronêla
 sebaka sa rena, a seke a se fetola ano
 fetola ka gore a ke tšebe gore ketla rom-
 êla mang gwašala mang. Ke ge se feta
 se tla mokgorong. Mosadi yo mongwe le
 yo mongwe a nobolêla byalo ka yonola wa
 pele.

Ditaba ke tšewe lekgotla, byalo leka la-
 mola batho ba. Mpe šai a êma pele
 ga lekgotla are thobêla lekgotla, byalo di-
 taba dibyalo ka ditaba tša bana ba S-
epeka lewele ba bangwe ba lena ba
 ditseba, badiši ba mokgalabye yowe ba
 kile ba chuba hlaga, ya ya ya chuba
 motse wa šepaka, motse wa Dhekwanne
 motse wa Masete le motse wa Moraba
 mabêlé a ile a lōba, empa ditaba tša

814

K34/82

12

batho ba we diile tša ya mošute, byalokg-
oši a bolêla gore ke pakô. Ka gonulo
mowe are o tla ra pêla mang gwa ša-
la mang, le go lefa o tla le fêla mang gwa
šala mang. Thobêla.

Lee Mohlabe are ke nnete basadi go
letle kgorong ka gobane a le tšebe mela-
ô ya kgôrô. Empa mola ebe ele lena ba-
nna ekabe leile la makala, ge ke fa le-
kgotla ditaba pele ga gore ke digafêle m-
otho yo we le fapanago naê. Ke tšeba
ga batše gore le tla gopola gore re a le-
hlalefetsä se bôna ge banna ba lena ba
lobile ntweny ya mathsipi, a wa ke
molaô o byalo. Ge le sakgolwe fetelang
mošute ke tla leiša le tla hwetsana gule
byalo, gôna bakka seke ba lekwela bohlo-
ko le tloba la ncha le sa go tswalla
kgôrô, ka gobane pakô ke molaô. Basadi
ba ile bare ga gona taba e fêla se lobile
fêla ge nka dihwetsana gape chemony-
yaka o tla lefa aba a lefa le yôna taba e
ya lehono.

Ke ôna molato o we basotho baile-
go ba o bôna gore ke kotše. Go byalo
ka molato wa ge motho a kare a elwa

814

K34/82

13

le motho ke moka a thōma gotia batho ba bantši, molato wa mohuta o we bare ke pakō.

Nkoloba Moraba ke ye ele modiši, byalo gona le Mokgalabye yo mongwe wa ga Rakgwale bare ke Sebešeletšē. O be a fišitšōe dikgomo tša gwe ga Moraba didiša ke Nkoloba byalo gobe gona lekgomo e nywe ya gotšwa botšego. E ya e ja mabêlê a batho e boya e tena ka šakeng. Ka tšati le lengwe eile ya tšwa go nele pula, ya ya ja mabêlê a batho ya fihla ya tena ka šakeng. Mong wa chemo a tšwa a wetšē mohlaleng wa yōna, a fihla a tiegetšā šakeng la moraba fêla a bōna e sa tena ka molomong, e no tena mowe e tšwilego gōna.

Mong wa chemo are go Moraba o hlōkōmêlê kgomo e ya gotšwa botšego, o e kleme, e fetšā mabêlê a rena, wa hlōka godira byalo re tla fapana nago. Moraba are ke a dikwa, mabêlê a se a motho ka o tee. Kgantše modiši wadi kgomo wa dikwa, mosegare a ya a ripa phatê ya le setšê a e fêfa adira nhla, a lebella a bōna gore kgomo

e tla e taboga fa, a e p̄ela phate nhlanya ya ka godimu, ere Kgomo e we e u tswago re tla toga re bōna ka moswana.

○ be a gopola gore phate e tla re guhlaba ya tšwa, a toga a bōna ka mudi. Kgomo a ya bōna gore byalo ke botego batho ba robetšē, ke moka ya ya ya fofamowe e dulago e fofa, phate ya ehlaba pelong, Kgomo e ile ge e wa fase phate ya napa e tšena, ke moka Kgomo ya hwa. Ka moswana modiši a toga pele a nyaka gobōna gore ke efe Kgomo e e tswenyago a hwetsāna Kgomo e tsitimetšē Kantlega lešaka.

A botšā batwadi gore Kgomo e hwile, ge bare ke aya ba hwetsāna gore e hlabile ke phate ya go fefiwa, baile ke ncha phate ya bašita, ke moka ba diš tšwia ba ncha phate. Papago bana Kgwadi Masēma are a phate e fefile ke mang, ke moka Nk-oloba are ke nna papa ke be ke nyaka gobōna Kgomo e tswenyago, e be ke sa tšebe gore e tla hwa. A re byalo o dirile molato, ba roma sebaka ga Rukgwale, Rakgwale are mpeny Kgomo e we yaka ke jē modiši ke nōga a na molato le gōna

814

K34/82

15

o be a dirile maanô a gore letle le kgone go bôna kgomo e utswago gore letle le tsebe le kgone go etlêma. Ke moka molato wa fêla o etla mowe.

Lamolêla motho o šie kgomo, Makhukhu Raganya o ile a bolaya kgomo ya Makadikwa Raganya ka selepe. Kgomo e, ebe ehlaba ngwana byalo Makhukhu ge a fihla a o hwa lešata la basadi bare kgomo e bolaya ngwana a fihla a swere selepe a fihla a rêma kgomo ka sekoding ke moka ya wa fase ya napa ya hwa.

Makhukhu a thôma go choga, a romêla sebaka ga Makadikwa, mosadi wa Makadikwa are ke molato ke nyaka gore kgomo yaka e tšogê. Monna a ganetšâ mosadi are, wa bôna Makhukhu o dirile gabatse gobane mola kgomo e bolae ngwana lešata le ka moka e be batlilo gapa ba golifišetšâ bakeng sa lehu la ngwana.

Byalo ka kgomo ya ga Porôgêtšâ Raganya e ile ya bolaya ngwana wa ga Mongale, byalo ba ga Mongale ba tšegêtšâ molato, mokatlabye yo we wa ga Raganya o ile a ncha ksome la dikgomo a le fa molato. Ge la motho abe a lekga-

814

K34/82

16

fai are go bōna kgomo e hlaba ngwana are ke lamolēla ngwana a e bolaya, o go tshūtšē ka gobane mola kgomo e bolae ngwana o swame-tšē gore obe ke molato o mogolo wa gofeta kgomo. MaKhukhu a bolaya kgomo ka kgole o e bolaele ka chogō ya gore kgomo etla bolaya ngwana.

O ka bōna ka molato wa ga morwa Pudiyamotse yo we ngwana wa gagwe a go ya a wela ke sehlare se we seile go sa tēma ke Molamo-moso Masete sa mowēla godimu ke moka a napa a hwa. Masete a dira ka boomo, obe a sa mone, byalo ka bakeng la molao, oile a lefa. Ditaba tšena dišētšē dingodilwe ka dipampiri tša mabapi le melato e e ahlolwago mošate.

Khašane Malesa o ile a bolaya moratho wa gagwe ka bakeng la go rumulana yo we moratho wa gagwe bare ke Ntekwane, Ntekwale a rumula mogolwane, byalo mogolwane a befelwa kudu, go rogaka ke moratho wa gagwe a mopyatla hlōgō, ke moka a napa a hwa. Nama ya beta e a begwa, batowadi bare tuba re botēla kgōrōmēla

814

K34/82

17

khuta maraba re hwer nayō. Ka goba-
ne a ka a re go motia a napa a hwa ka
sōna sebaka sewe oile a babya beke
ka mota mafelong ga yōna a hwa, byalo
ka gorialo mowe a gwa loka gore re
bolēlē tabae, ba katloga buya ba bolaya
ngwana byalo ra šala re sena ngwa-
na. Ya napa yaba sepipimpi sa
batswadi. ~~Molato~~ Mola molato wa
gugwe o ē kgorong, e be ba swanetōe
gobolaya Khašane.

Moratho wa Mabedišōe Mašilu oile a
seta ke Lekgowa Forose, byalo modiši
ka tšatši ke lengwe a tsena ka satheng
a e ya gogama dikgomo. Kgomo e ngwe
ya mohlaba le naka la yōna la phula
mpa la nyarēla ka mokolong, ya molabla
Lekgowa a hlabēla batswadi mokgošiw-
agore ngwana wa lena ka mono ohui-
le o bolaille ke kgomo.

Ba ga Mašilu ka nnete ge ba fihla ba
hwetšane ele gore ke nnete o bolaille ke
kgomo. Ba swala ngwana wa bōna ba
moiša mabitleng a ba gabo, ba fihla ba
moloka. Lekgowa a šomēla sebaka
ga mašilu, Mašilu a fetola sebaka

gore ke molato. Sebaka sa boëla morago sa fihla sa bolëla gore ke molato. Forose a ncha kgomo e la ya gobolaya motho, a goma, a ncha e ngwe are ke ya madiši le kgomo tšepedi tšā golefa molato, are go bōna ntwareleng, a ke ne oelo ke sa tšama ke tša dikota.

Ba ga Mašilu a baka ba dumetšā tabaewe ba ile ba motšā gore re a feta re a kgorong byalo are le nkiša kgorong ka lele regoeng ka gobane nna ke dumëla molato. Mašilu a feta a tšencha ditaba kgorong ya ga Mašumu, Mašumu e mogëla ditaba. A ba beëla letšatši le we ba swanetšego go kopana ka lona.

Letšatši la go kopana la fihla, Mašilu atle lebagabō Forose le yēna. Ge ba hlakane ke moka ditaba tšā tšena lekgotleng. Nonyana golla e e hlubyago.

Mašilu Mabedišē a ēma pele ga lekgotla, are ke tšile mo kabaka la lehu langwanešū, monna yo Letwatwa yo we le-hono a tšibiwago ka leina la gore ke lek-gowa. O ile a fihla gae gaka a fihla a reta ngwanešū, bare ke Mohlōlō, are o modišetšā dikgon-o, sa mo fa yēna.

814

K34/82

A

Ka morago ra kwa gore ele motho yo a sumileng ke Jorose gore ngwanana rena a saphela o bolatile ke Kgomo. Ka botša ba gešū ra tloga raya, rahwetšana gore ke nnete ngwana o bolatile ke Kgomo, le naka la Kgomo le na le madi, madi a ngwana a thomile go falla ka šakeng le mowe ya go molahlêla gōna ra go bōna, ke moka se swala-hlōgō e we ya ga Mašilu seiša mowe ba ngwe ka moka ba felago gōna.

Jorose a romêla sebaka, ra fetola sebaka ka gore o swametšê gore a lefe, a ncha Kgomo e la ya gohlaba ngwana, a goma a ncha Kgomo e ngwe ya bobedi are ke Kgomo ya madišši, ka morago a ncha Kgomo tšê pedi are ke tšā golefa molato. Fêla ntswareleng ke sa tšā na ke tia di kota. Byalo ke ge nna Mašilu ke bōna gore molato o a se ôna o we motho a ka dulago naô ke o tliša fa. Thobêla.

Jorose a êma are morena le kgotla, nna ga gona se nka se bolêlago, ke nnete tšōna ditaba tšê dibolêlago ke Mašilu dibyalo. Ke ile ka seta madišši ke sa tšêbe gore Kgomo e tšilo ntirêla molato. Kgomo

814

K34/82

20

yaKa e bolaiile ngwana wa ga Mašilu ka
 ba hlabêla mokoši batla ba swala hlôgô
 ya bôna. Ka morago ka romêla sa batla ba
 fetola ka gore ke molato, ka napa kare se
 metšing, ka nchu kgomo e la ya gobolaya motho
 lekgomo ya madiši, lekgomo tše pedi tša go-
 lefa molato, byalo kare go bôna ba ntswarêle
 ke sa tšama ke tša dikota. Ke ge ba mphe-
 zola ka gore batla kgorong, nna ka babotšâ
 gore ka baka lang ge le ya kgorong elegore
 nna a ke gane molato. Ke ge ke kwa ke bitšî-
 wa fa Thobêla.

Ditaba ba digafêla lekgotla, lekgotla la re
 ditaba ka moka dia kwala, byalo mowe babo-
 lêlago a ba fapane, le gona Forse gaga-
 ne molato. Re bôna gore ga gona mowe
 batho ba ka gobolêlago, molato o tšefa ka go
 ganetsêana. Ditaba di swanetšê go ya sele-
 peng, ba dibega kgodana, kgodana yare go
 ukile wena Forse o swanetšê gon-
 chu kgomo tše di tšeletšêgo o dirê lesome
 la dikgomo molato wa gago ofêle. Forse
 are ke a dikwa morena byalo go dio
 gola bošuwana, a ke tšebe le gore ke t-
 la dibôna. Mašumu a kwa dipolêlô
 tša Forse are go Mašilu go kaone

814

K34/82

21

gore ke go fitiši, Mašilu a dumêla, dita-
ba tša ya Mošate. Kgoši a ba bêla letš-
atši la gotla kgorong, ka lona letšatši le we
ba fihla. Lekgotla la budiwa.

Mašilu a bolêla ka mokgwa o we a ilego
a bolêla ka ôna kgorong ya Mašumu.

Foroše le yêna a bolêla ka mokgwa o
we a go bolêla ka ôna. Byalo Mašumu
a bolêla gore ke ile ka re a nche dikgomo
tše ditshetshêgo ka gobane dikgomo tše pe-
nne o dinchitšê ba sale ka gal.

Lekgotla la bolêla gore molato wena Foro-
še o a udumêla, are ee, fêla ke
o dumêla sa bobedi se se gona, a ke tse-
be gore nna ke tla se bôna. Ba isa m-
antšhi a gugwe ga Kgoši, Kgoši yare ke
gopola ka molato wa ga Moraba le baga
Masete molato wa badiši ge modiši
waga Masete ge a ile a bolaya modiši wa
ga Moraba ka lefsika. Mokgowa ba ile
ba bolêla gore ke pakô. Lena le honole
o bôna byang, ka gobane monna ore ke
lifile ke lefile morago ga gona ma-
boelo. Banna ba lekgotla bare, rena re
gopola gore monna wa ga Foroše o m-
ondisitšê ka tšona kgomo tše nne tše.

814

K34/82

22

Le kgatla la re go a kwala, ebe go tla lo-
ka mola a be a lefa, byalo ka ge a bolē-
la gore a ke tsebe gore ke tla di bone, ke
moganelē ya yo mogalo.

Kgoši ya re sepeleng le botšē Mašilu go e
mowe Forose a dirilego yōna re re
o gondišitšē go letane, ka bakka la gore
ngwana a bolaya ke yēna, o bolaila ke
kgomo. Buaya ba botšā Mašilu ka mo-
kgwa o we, Mašilu are go kaone gore
le mphitšē. Baile ba moišā molopeng, b-
yalo komosasa a bolēla gore dikgomo
tšē pedi diboēlē go Forose, go šale kg-
omo ya Madiši le kgomo e we eile-
go ya bolaya motho. Ka gobane mong wa
kgomo ore yōna ke ba file. E mpa le-
tsebe gore kgomo ge ile ya bolaya motho
ke kotse. A se taba e leka fêlago
le lifiša batho. Molato o ile wa fêla
ka mokgwa o we.

Mašilu a letwe ke molala o e polaila o
e. polaila ka noši. Nyatšā molala e h-
wile molaleng. Mola a dumēlē mowe
kgōši ya goba e mutšitšē gōna, e kabe
aile a lēla gōna.

Molao wa basotho, a go kgathaleye le

814

K34/82

23

motho a ka gobatsä yo mongwe le ge ba
 le papading ele bahlanka, goba ba bagolo
 ge ba lethrsolong, mogobatsäwa o swanetše
 golifiwa. Mohlomong vile ke phōša phōōfo-
 lō byalo molamo wa feta wa pyetla mo-
 tho, motho yowe a tsōwa madi, o swanetšeyo-
 se a lefe mopyatliwa. Le bahlankana le
 bōna go byalo, batšwadi ba mohlankana ba
 swanetše go lefella ngwana wa bōna mola-
 to wa gagwe. Mpya ge e dira molato e
 dišela mong wa yōna.

Boikarabêlō mabapi le monna wa basadi,
Madome Moyene, mokgalabye yo obe ana
 le basadi ba Makgalanke Seleise, Madin-
 tšī Pōpēla, Mokgadi Malesa le Mathe-
 le Kgohlwane. Monna wa basadi, ka mog-
 are go swanetše goba le mamoratwe, ba
 bengwe yaba bo mamonyadiwe. Empa a ba
 swanēla gotloga kgane ke ge a ba getšē di-
 tlo tsā bona. Mosadi ke ngwako.

Mamoratwe wa mokgalabye yo ebe ele
Mokgadi ngwana Malesa. Byalo ngwana
 wa ngwana Malesa a hwa, monna otlo-
 ga le mosadi ba tsāma ba kwella, dita-
 ola tsā ncha Madintšī ngwana Pōpēla.
 Ge a fihlile gae, are go basadi ba gagwe re.

swanets'e go tsama re e kwa lehu la ngwana, basadi baile ba dumela, ke moka ba bea letsatsi lewe ba swanets'ego goya ka lona dingakeng. Yo mongwe le yo mongwe a tsama a ekopella dipoba.

letsatsi la leeto la fihla, kemoka ba tloga ba thoma. Baile ba feta ga Mame-twa ba fihla Seralorolo ba mohwetšana mothoka. Ke moka a baluola ditaela tša tša Madintsi Popela mosadi a dumela boloi, ge nka e motša gore naa wa phekgga, are a wa ga ke phekgge, byalo kemoka ba goma ba boya gae.

Madome goba Iswaledi Moyene a gopola a bona gore a ka seke a kgona golifisa mosadi wa gagwe. A tšea mosadi a moiša gagabo, a fihla are go batswadi bangwana kere le swanets'e gore le dule le ngwana wa lena fa, nna ke tlatla ke moagela ngwako. Ba mutšiša gore molato keng, byalo Mokgulebye yo we wa ga Moyene are molato a o gona. Ba butšiša ngwana wa bona, mosadi are ke ile ka tsatsi le lengwe ka kwa monna yo waka are tlang kamono basadi, ra ya ra kgobakana ka lapeng la Mokgadi ra kgobakana, byalo are re swan-

etšē go tšāma re Kwella lehu la ngwana ra
 sepela. Bvalo ge re fihlile mowe ngaka
 ya nthse e lego gona, bvalo ngaka ya laola
 ya tša nna. Ke kabaka lewe ba ilego ba di-
 ra gore ba ntlišē mo gagešu, bare nka fe-
 tšā lešaba la ga Moyene. Bare go Moyene
 a gobyalo, mokgalabye are go byalo, byalo ka go-
 rialo mowe ke bōna gore basadi a baloka ba
 ka tloga ba loya bana ba baka, ke mokgwa
 owe ke mochabisetsūgo ka mono.

Ba ga Pōpēla ba šala le ngwana wa bōna.
 Kganthe mokgalabye yo wa ga Moyene o
 dira ditaba tšē a e noši. Ba ga Pōpēla ba
 bōna gore taba e we ke e kgolo, bare re sw-
 anetšē go tšibiša Kgōrō re re ge re dula le ng-
 wana wa rena e be Kgōrō e a tšeba. Ba
 bega ditaba kgomong ya Masūmu, byalo M-
ašumu are ditaba tšē ke tšē dikgolo nka
 seke ka dikgona. Ke moka a fitiša ditaba
 a diiša mošate. A fihla a dibega ga mor-
 ena, gore ke bōna ngwana šo, ore o bōna
Moyene a motlišā gae gagwe, ore a du-
 le le batswadi ba gagwe, bvalo ge ba bu-
 tšiša gore molato keng ba botšela gore
 bare o loile. Kgoši a ba beela letšat-
 ši le we ba swanetšēgo go gahlana na-

814

K34/82

26

bo ka lona. A romela motho gore a yo bitša Zwaledi Moyene gore a tle le bagabo mabapi le molato wa gagwe le baga Mukgolo wa gagwe, ka goiša mosadi batwading bagagwe.

Letšatši: le we kgosi a go lebea la fihla, ke moka bakgobakana ga mōgo lelekgotla. Byalo kgosi ya laēla lekgotla gore ba bule lekgotla, ke moka mudi wa lekgotla a bula lekgotla. A re lekgotla byalo re tla thena ditabeng, Sepedi motho yola o monyakago ke yo, wena Moyene a o nyake ke rena o nyaka ke Sepedi Pōpēla. Moyene are ke a dikwa Morena a ka bolēla rekwe.

Sepedi Pōpēla a ēma pele ga lekgotla are morena lekgotla, ke nnete, Moyene o bitša ke nna, ka baka la Kgaitšedi ya Madintši a tliša ke monna wa gagwe gae gaka are, ke tlišiše Kgaitšedi ya gago, gore o dulē naē mo, byalo ge ke butšiša gore molato keng, are molato a o gōna, byalo ra butšiša mosadi wa gagwe, mosadi a bolēla gore bare nna ke nna moloi, re kile ra ya ngakeng, byalong aka ya ya ya ntia. Ge re fihlile gae ke ge are gonna nka fetsa bana ba gagwe ke moka are e niē ke goiše gageno.

Ke moka ke ge a ntšea a tliša molapeng la batswadi baka, are lena batswadi Kere dulang le mosadi yo, a Kere ke a mohlala Kemosadi waka, ke tlatla ke mōna, ke ge a ntlogela gagesu.

Iswaledi Moyene, a êma are thobêla lekgotla ke thešo, keile ka moiša ga gabo, gore a yo dulagōna, a ke mohlale ke mosadi waka, ke tla moagêla ngwakkō wa gagwe. Ditaba tše dintši tše ba dibolêlago ke marara banthara. Ke bone gore motšeng ba mohlale ba ka mpolaêla bana baka. Thobêla.

Mašumu a êma are morena lekgotla nna a ga gona se nka sebolêlago, ka baka la gore ditaba a tšaka tša bolêlwa kgorony yaka keile ka bōna gore ke ditaba tšê dikgolo nka seke ka dikgona. Byalo ketla thōma go bolêla mabapi le molato o. Pele ke butšiša wena Moyene gore ge le ya dingakeng batwadi ba mosadi yo le ile la ba tšibiša ge le ya dingakeng, Moyene are a wa, byalo ba geno oile wa ba tšibiša ge o iša mosadi le lešaba la ga Moyene ga Pōpêla, are a o wa, le hono wena o hlala mosadi o se šu o ke o botšha ba geno, a wa kgosi a ke mohlale, ke ma-

ng yo mongwe a Kilego a dira taba e we,
a yo, byalo wena wa thōma, goba moteng
wa ga Popēla batho a bahwe. Mokgalabye
are ba ahwa, lehono o nyaka go tšilo ba tš-
ošetšā disele tšā gore baloile bana~~o~~ бага-
go.

Moyene are ditaba ke tšewe ba gešu, bya-
lo, Matsikinyane Moyene, are o seke
wa re bega ditaba mokgalabye, e kabe o
ributšitšē ka gae, ra kwa molato wa mosa-
di yo, lehono nkabe re kgona go bolēla. Bō-
na re fetugile ditlaēla. Ditaba digošit-
tile mokgalabye, o swanetšē go bōna gore
rena ba ga Moyene a re kwane le taba e
ya gore ba ga Popēla ba jē dikgomo ke mo-
ka batle ba jē le dikgomo tšā batlogolo.
Isualedi a bolēla gore banna ba ga Moy-
ene le a nthara, ga gona molato, ke no
moiša go rena molato. Lekalaka Mo-
yene are nna mokgalabye, ke gobatšā go-
re gana byalo re swanetšē go ya thop-
eng, taba e a se yōna. Mokgalabye a
seke a kwišiša.

Lee Mohlabe a ēma are thobēla le-
kgotla ditaba re a dikwa, byalo babo-
ledi ba likile gobolēla ka mokgwa o le o, e-

814

K34/82

29

mpa motgalabye a kwe. Byalo Moyene
 o nkarabe mogodimu ga diputšiša tše. O
 dumelana le gore mosadi a dulê gagabo,
 a dumêla, ele gore ke mosadi wa gago, a
 dumêla, batswadi ba mosadi o ba bigile kang
 gore ba mogêle ngwana wa bôna, a owa
 byang, gobega ka selo ke ge mohlomong ke
 hlala mosadi. O bôna gore ka motgwa o
 o dirago wena o bôna gore a o hlale mo-
 sadi, are e e. Wa mohlala mola obe o
 mochakiša tšewe o sa dibolelego o be o
 swanetšê o monche ka matseng o moa-
 gêlê ngwako wa gagwe tšeko, mowe e
 be go ka seke gwaba le motho yo a bego
 a ka go šala nthagô. Mowe Moyena wa
 Kwala keile ka širêga. O dirile phôšô o
 širegile ka batheng la go sebotšê ba gêno.
 Lehono byalo ka ge o dumêla gore o swa-
 netšê gore a yo dula gagabo, o swanetšê
 go ncha dikgon o tša gagwe gamôgô le
 dilô tša gagwe ka moka a sepele natšo.
 Taba ya bobedi o tšebe gore gotloga leh-
 ono mosadi o ka se sa molaola, le gona
 a e sale mosadi wa gago, wa tšeba mo-
 laô gore ge motho a boetša mosadi gaga-
 bo go laiwa ba moiša ka kgomo o swane-

814

K34/82

30

tšhe go ncha kgomo e we. Banna ke baba-
ntši ba tla mōna.

Pšaledi a bōna gore ditaba difapana le
mowe ba ~~boela~~ kgopolo ya gagwe ya go-
ba e gopotšhe. Matšikinyane a ēma are m-
okgalabye, are e thopeng fetō fa o nyaka
go lobiša le šaba la ga Moyene. Ba ya
thopeng, ke moka ba roma motho gobotšha
lekgotla, gore M okgalabye ore ke tlogētšhe
ke molomo, ke e pōna phōšō, banna baka
gamōgō le mosadi wa ka ke boela nabō gae
gaka.

Ba iša Mantšū go morena, morena are
Moyene o sugile baga Matšolo wa gagwe
o swanetšhe go ncha kgomo tšhe pedi le pedi.
O ile a ncha dilō tšewe molato wa fela
a boela le bana ba gagwe gae.

Ba geno ba kgona go araba taba ge oile wa
ba botšha ba e boela ka gae. Ditaba tšhe tšha
Moyene diswana le ditaba tšha Sepalo Moh-
labe. Mogolo wa gagwe o hwile ana le
basadi, byalo le hono bana ba Mohlōgadi
yo Makoše ngwana Moyene a kgotlella
ka ngwana wa Mathōmō. Ka morago gwa
hwa ngwana wa bobedi, byalo mosadi a
kwa bohloko kudu, are ga Sepalo nna a

Ke thebe gore na bana bana ba ja Keng, ka go-
rialo mowe, ke nyaka go thama ke ekwa gore
lapa laka leka le ja Keng. Sepalo a tloga
le mosadi ba thama ba Kwella, byalo ditao-
la tša ncha mosadi wa mina Kgomo, wa ga-
na mowe motseng. Mosadi yo wa mina
Kgomo ke mosadi wa yêna Sepalo. Ba go-
ma ba fihla gae, mosadi a goma a batsa
Sepalo gone byalo ke nyaka gotloga le ba-
sadi ba motse ka moka gore ke thame ke
ekwa gore molato Keng ge lapa laka le
fela.

Sepalo a batsa basadi le banna ba ga M-
ohlabe ba Kgobakana, byalo ba bolêla pokê-
lô e we mosadi a belaêlago ka yêna
Banna bare wa Kwala, ke moka basadi
ba tšwa, mosadi wa Sepalo a seke a ya.
Basadi ge ba tšoboya, ba goma ba Kgobakana
ba bolêla gore ngaka eile e teile mosadi wa
mina Kgomo, o belaêla gore mohlôlôgadi
o nka mugile monna. Ke moka bapala-
kana, mosadi wa Sepalo a kwa bohloko
ka polêlô tše, a batsa monna gore okw-
ile ge bare nna ke loile naa, monna are
ke kwile, byalo oreng wena ka boloi byo,
monna a bolêla gore, go lukile mogatsaka ke

814

K34/82

32

tla dibona ka Moswana, mosadi are pelo yaka e bohloko nka seke ka rōbala. Monna a kwana le mosadi a bitša Zena Sekgoka are sepela o botša ba ga Moagi gore ngwana wa bōna o loile. Sekgoka are go wa kwala ketla swara kgogo molomo. A tsoga e sale bošego, a fihla ga Mogā are ke tumile ke бага Mohlabe bare le tsebe gore ngwana wa lena o loile. Ba ga Moagi ba fetola sebaka gore se dikwile, le rena se sa botšana sepela o ba botš'e se hwetšane ba kgobakane ketla swara kgogo molomo.

Sekgoka a boya a botša Sepalo gore бага Moagi ba itš'e ka moswana e sale gosasa se hwetšane le kgobakane, rena se tla tswara kgogo molomo. Ke moka Sepalo a tšame a botša ba gabo, ke moka a botša basadi gore ka moswana le seke la tsogela felo. Kamswana ba ga Mohlabe ba kgobakana, le bōna ba ga Moagi ba fihla, ke moka Sepalo a tšana a bitša basadi ka malapeng, basadi batla ba dula Kgorong.

Goile wa loma senkō gore tse, ~~ke~~ kemoka Sekgoka are Sepalo oeng o fohomola batho bala ba ga Moagi ke bana, ke gona Sepalo a bula molomo wa gagwe are

Ke nnete gobyalo bare moredi wa bona oloile, ditaba ke tsana tsewe, byalo ba ga Moagi bare re a gokwa a re gokwe boléla. A re polêlô e ngwe a ke nayo, ke moka ba ga Moagi bare golukile wena tsêa chelete ôe re o kwa boloi bya ngwana wa rena ka noši, baile ba ncha ponto tsê tharo badibea gare ga Kgôrô byalo Sepalo are go Makoše o wa dikwa, bare tsêa chelete e we ba nyaka gokwa boloi bya ngwana wa bôna ka ditsebe tsâ bôna. Makoše are nna a ke tsebe gore keile ka thôma mosadi wa gago, le gona mpotšê gore ke sefe sebaka se we keile ka moromêla gore mosadi wa gago o loile bana bakka. Monna are o boletšê batho ba Kgobakane, are nna kege e be ke boléla a kaka hare mosadi wa gago keile ka boléla fêla, mantšû a ngaka ka grialo mowe a ke tsebe gore mamundi o šelwa morago. Sepalo a šitwa go tšwela pele le mosadi.

Banna ba ga Mohlabe ka moka ba Johomola, monna yo mongwe wa ga Moagi are naa le teng ba ga Mohlabe le bo homolago. Lee Mohlabe are le akwa banna ba ga Moagi ke dio hlomphe lona ba ga makgolo, ka molao e be se tla foba ra zhakgoga ra tloga ke

ntle le polêlô. Ja gona taba e re tsebago, ga
na mo moadi a bolêlago le rena. Ke mo re tse-
bago gona. Sepalo ge a roma sekgona g-
ore atle ka mowe ga geno rena a re botšā,
re makala fêla dipolêlô tšê le bolêlago mo.
Sepalo o dirile phôšô, e kabe a thôme a re bo-
tšê ge gobe gona letaba. Mamundi le a mokw-
a le lena gore ge a bolêla arego molato o gō-
ga ke sebaka le hono, yêna Sepalo o ile a romê-
la ke mang sebaka. Lena a lena phôšô ka
gobane Sepalo o ile a romêla sebaka. A
mola le nokwa ditaba dino bolêlwa mabapi
le byôna boloi bya nguana wa lena ebe le
ka fo tšenêla, bare a wa, le hono le tšene-
tšê ka lebaka ba dumêla, ke nnete nama ya
betwa e a begwa. Ke fetšā polêlô batho
ba ke bana baka, wena Sepalo a rapêla
ba ga makgolo wa gago o babitšeditšê ma-
ka.

Sepalo a rapêla ba ga makgolo wa gago
ke kgomo, ke moka ba ga makgolo wa gago
we ba hlaba kgomo, molato wa fêla. Ba-
tho re fele re hlakômêla, ge taba eile
ya gohlagêla o swanetšê go botšā ba geno
pele, ere ge e a kgomong, ba be ba e holetšê
ka gae, le pele ba yago ba tla kgona go eka-

rabêla, go seng byalo ditaba ditla no fêla di-
ya wena.

Mothêo wa boekarabêlo, ke tla hlaloša ka
ditaba tša Mafora Mahlabe ba ga Masete Gobe
gona le Kgarebe Kgorong ya ga Masete a loši-
tšwe ke baya Raganya mothepa yo we bare
ke Mothoka. Monna yo we a goba a mološi-
tšwe ebe ele le gwaragwara, byalo a sa-rome-
le mothepa dikobô. Mosogana yo Mafora
Mohlabe a fihla a bolêla le mosetsana ma-
bapi le go motšea, Mosetsana a dumêla, byalo
a ba a tšeba ga botse gore mosetsana o lo-
šitšwe, hemoka ba kwana le mosetsana gore
ba dire tšwe we banna le basadi ba dirago, mos-
etsana a dumêla.

Ba tšwela pele le mošomô wa bôna ka mor-
ago Mosetsana a feta ke matsatšhi a gagwe.
A ya a botšha le sogana gore modirô olawa
rena o dirile gore ke fapanche ke matsat-
šhi aka. Mosogana are golukile, wena ge
ba gobutšiša o no bola gore ke nna, hemoka
ba fapana. Batswadi ba lemoga gore mo-
setsana a êma ga botse, ba mutšiša, mos-
etsana, are ke Mafora Mahlabe.

Batswadi ba romêla sabaka ga Mohlabe
gore sepela o botšha ba ga Mohlabe gore

ngwana wa bōna o dintšē ngwana wa ka.
 Sebaka sa sepela sa fihla sa bolela mantšō.
 u a we, batšwadi ba mosogana ba bitšā m-
 osogana go motšā mantšū a we a tšwago
 le sebaka, mosogana are ke nnete ngwana
 yowe o a rešā. Sebaka sa gomišā ma-
 ntšū, sa fihla sa bolēla gore mosogana we
 dumēla.

Batšwadi ba mosogana bare go yēna, o tšebe
 ge botšē gore o dirile molato, mosogana are le
 a kwala fēla le tšebe gore tau ya bolaya
 e bolaēla go ja. Ba romēla sa bōna se-
 baka, bare sepela o botšē ba ga Masete gore
 tau ya bolaya e bolaēla go ja, sebaka sa fi-
 hlišā mantšū a we, ba ga Masete ba butšā-
 šā ngwana wa bōna gore nua we mo-
 rata ge a go tšēa, moetsana a dumēla.

Batšwadi ba moetsana bare golukile wena se-
 baka sepela o botšē ba ga Mohlabe ba tšene
 re ba bōne.

Ba ga Mohlabe ba rom— a Ntolo Masūmu
 le Matšurutšlēla Masete, Matšurutšlēla
 ke sebaka sa Mafora, byalo dikgomo tšē
 we Mafora a yago go nyala ka tšōna di-
 tšūwa ga gagwe. Ke molaō wa gore diišē
 ke yēna go tšēa mogōgadi we gagwe. Baile

814

K34/82

37

ba ba thenchana ka ngwaketeng, ba balla le gozô,
ke moka ba ga Masete ba kgobakana kante
bathôma go phophela. Ranyala ka kgomo tše
diphethugo menwana e medi le lesome la dipu-
di. A ba a tšea mothepa a ya nae gagabo,
batwadi ba mothepa ba dira byalwa byahla-
ana, ke gore byalwa bya gobitša ditgomo, ge
baile ba nyala pele ga gore batliše byalwa byo
we, bare ke byalwa bya ditgomo.

Mosadi a ba a bēlēga ngwana, a sale ga Mo-
hlabe, ngwana a ba a kgona go a bula, erile
mola a thōma go thakgoga, monna yola a go-
ba a motšea a fihla, ke moka ba ga Masete
bahlabēla ba ga Raganya motgozi wa gore
e kgopoleleng, ba ga Raganya ba fihla, mo-
setsana o ile ke lebella mosogana a hwetše
na gore o a pere ka motigwa o makatsāgo,
ke moka a tloga a ya gagabo a fihla a bo-
tšā batwadi gore ke boēla monneng wa-
ka wa pele. Ke moka bare golukile, mo-
sogana a tloga le mosadi wa gagwe.

Mohlabe a kwa ba ga Masete ba bolēla
gore, se nyaka ditwanā tša ngwana
wa rena, ba ga Mohlabe bare byang, ba
ga Masete bare ngwana wa rena o
boēla makgaweng monneng wa gagwe

Banaha ditshwana tša ngwana wa bona kamo-
 na ba fa sebaka sewe. Ka morago ba ga Mo-
 hlabe ba romêla sa bôna sebaka, gore se-
 pela o botš'a бага Masete, gore monna a
 ntšang o ^{ntšga} le sa gagwe, ba ga Masete
 ba ya ba fetola sebaka gore sepela o botš'e
 ba we бага Mohlabe gore dikgomo tša bôna
 dilifile motato, kgomo tš'e nne ke tša golefa
 mpa, kgomo tš'e nne ke tša gogafa ngwana
 wa rena, ke moka difeletš'e, ga gona sewe
 rena se nego le selo salena mo. Ba ga Mo-
 hlabe bare go sebaka sa bôna sepela o bo-
 tš'e бага Masete ka tšatši la gone, se tla
 ba ka motšeng wa bôna se ke ga botš'e gore
 bare keng, sebaka sa boêla, sa bolêla ma-
 tš'u a we a sumilego ke бага Mohlabe ke.
 moka ba ga Masete bare se dikwile.

Letšatši la finla la gore ba kopane motšeng
 wa ga Masete, бага Masete ba kgobakana,
 gamgô le бага Mohlabe le batho fêla
 ba we ba nyakago gokwa taba ya mohuta
 c. Mohlabe are Masete ke finile ka
 gobane keile ka roma motho gore a tle a
 go botš'e gore monna a ntšang o ntšga le sa
 gagwe. Ka gorialo mo we ke nyaka dik-
 gomo tšatša.

Masete a boléla gore lena ba ga Mohlabe a
ke toebe gore ona le Kgomo fa, ke teba fela
dikgomo tša go lefa moredi wa ke le tša go mo-
gaya. Ka moka ga tšona ga dihlakana ke Kgomo
tše diphephago menwana e medi.

Mohlabe are, nkabaka lang o mphophela
wena o toebe ona le mokgonyana yo mong-
we, le gona molato keile ka lifiša ke mang,
ka gobane mola ebe eke ke molato, nkabe ke-
ile ka lifiša ke mongwa moadi. ke wena nk-
abe oile wa ncha Kgomo ya go alola magog-
o. Masete are nna nkešu ka go phophela
a nka no go phophela ke toebe gore mong-
wa moadi o gona. Byalo o diretšeng we-
na Masete o toebe ga botse gore a sem-
a mokgonyana wa nkalla magogō, aga-
na gore nkešu ka go allala magogō. Byalo by-
alwa byala wa go omela o be o tli ompa-
o ntebagan, Masete a seke a raba le-
ntšu le we. Ka gorialo mowe nna Mo-
hlabe ke re monna a nkago o nkale
sa gagwe ke nyaka dilō tša kwa wena
Masete.

Sagašaga Masete are lena ba ga Moh-
labe, le a lēba, le tsama le simya mala-
pa a batho, ditaba tše Lee a dibolēla

go, nna a ke ditsebe, bana ba ke buka nna
 ke tseba ge keile ka lefa molato byalo la
 šita ke golefa molato, la se lena le nyaka
 gonyala, byalo ra le botša gore ngwana o
 lošitšwe, le gona monna yo we a mošea
 ra le botša gore o monyetšē ka lesome la
 dikgomo le kgomo tše pedi, dinayo le lesome
 la dipudi le pudi tše hlano. Lehono
 mong wa mosadi a tla ra gobatša gore tš-
 wela tšwela re gobōne, mmatla seromo
 o sinya sa gagwe, byalo o šitile gonch-
 a mokgonyana ka lapeng. Ra le tšibiša
 gore mong wa mosadi o tle e tlang le
 monche ka lapeng, dikgomo tša hloka,
 byalo ka goriale mowe molato ke wama-
 ny ka gobane rena ebe re dumetšē byalo
 la šita ke gonyala. Ge ngwana ebe e lewa
 gago wena o be o tla dira byany.

Mohlabe are wena re a kwana ke gana
 yola a tšwarago kowa le kowa, wena o bo-
 letšē nnete ya ditaba, ke swametšē gore ng-
 wana wa ka a boēle monneny wa gagwe.
 Byalo e kabe are gobōna gore ke se paletš-
 we tšatši lela le re p^ho^hp^hela, ke moka le
 re botšē gore re lefe ka baka la gore are-
 na dikgomo, le ga gole byalo a gwa sinyera

814

41

K34/82

selo, le swanetše gobuisa kgomo tše nne le
puli tše phethago menwana e medi, molato
o fêle. Masete a re sa tsena ka gunong
latau a seke se tšwa. Ba palakana ba fa-
pane ka ôna mokgwa o we, Mohlabe a šia
polêlô ya gore le seke la makala ga lekwa
ba libitša pele, bare golukile sepelang re ka seke
ra gana re tlata.

Mohlabe a iša ditaba kgorong, byalo kgoši ya
re golukile, ka tšatši la gore le swanetše go-
re letle. A romela motho go bitša ba ga Ma-
sete gore ka tšatši la gore letle, mona ntho-
o a e kgamole, o nape o ê o bitše Mašumu
a seke a phošiša ka tšatši la gore le yêna
a tle.

Letšatši la fihla la gore ba ahlolê ditaba,
ba kgobakana, Mašumu le yêna a fihla.
Mohlabe a re Mašumu kere tla o re lamola-
nche, mona ntho a e kgamole. Le gona go
lwa tša šaka ka letee, ka gobane Tomotia
Masete o tšere ngwana wa ka Molawa, byalo
Mafora o tšotšea ngwa wa Mogolo wa Tom-
tia Masete. Ka lona tšatši lewe Mašumu
yaba Moahludi.

Baga Mohlabe le ba ga Masete ba dula ka
fase, byalo Mašumu le Pepêla le batho

814

K34/82

42

ba dula ka Kgakala. Matši lewe lekgotla ebe goahlola lekgotla la Marumu le Popela le banna fêla. Marumu a botša Popela gore a bule lekgotla, Kgōši yōna ebe e segōna ebe e dutši ka gae. Popela a re a re faneng ditsebe, re tla tšena ditabeng re kgopela tena banna gore le tšuse go lamola batho ba. Mohlabe motho yola o monyakago ke yo, wena Masete a o bitši ke Kgōrō o bitša ke Mohlabe.

Mohlabe a ēma a bolêla gore morena lekgotla, ke tšwanêlo ya motho yo mongwe le yo mongwe gore a laudisê rewe a sebelaelago kabaka la gore mohlant o we re bolêlago ba bangwe e be ba segōna. Ketlišitšê phapanō yaka le Masete, keile ka bolêla le mopedi wa gagwe mabapi le go motšêa, byalo moetsana a dumêla, kemoka ka thōma go raloka naê, go fihlêla mowe moetsana a mpatša gore kgwedi e a ka ebōna, byalo ka botša moetsana gone ge ba gobutšiša o ba botšê gore kenna. Gwaba byalo, ba romêla motho gagešū, nna ka dumêla, byalo ka romêla saka se baka karê tau ya bolaya e bolaela goja.

814

K34/82

43

Ke ge baga Masete bare gonna Keswane-tš'e go nyala ke roma Ntšōlō Mašumu le Mašumutšela Masete, ba yo nyala, mowe le nyalong laka Keile ka nyala ka dikgomo tš'e diphethago menwana e medi le lesome la dipudi. Ahone moetsana o nhladile oile ga monna yola wa ga Raganya yowe a go molōša pele. Kere gabaga Masete monna a nkyang o nkye le se gagwe ba mp-hē mefiri yaka, byalo ba gana. Thobēla lekgotla ke Mafora.

Tomotiu Masete are moena le kgotla, nna a ke tšebe ke na le dikgomo tš'u ga Mohlabe. Dikgomo tš'ewe ke ditšebago ke tš'a golefa molato wa mpa le a tšeba gore molato wa mpa ke kgomo tš'enne le pudi tš'e pedi, dikgomo tš'e nne gape o gafile moetsana ka tš'ona kamoka ke tš'ona dikgomo tš'e diphethago menwana ka medi.

Ntšōlō Mašumu a bolēla gore nna Keile ka roma ke baga Mohlabe gore ronyala ra fihle ele ka mabanyana, ra dumediša ba ga Masete ba a mogēla Maduma a sena, moetsana a tla a tš'ea mapara a sena ke moka a riša ka ngwathong.

Ba re allu magogô, ra dula, maduma reile ra dumediša ka pudi. Ka moswana baga Masete ba tšoga ba kgobakane, ke moka ra ncha pudi ya molomo wa mmago ngwana pudi ya bobedi ya molomo wa papago ngwana, byalobare re bule kgôb, ra ncha pudi. Ke moka gwa fêla.

Ra tsena monyalong, ra ncha kgomo tše ditshelago ka sebaka ka setee, bare e šu ra le bôna, ra goma ra ncha kgomo tše pedi ra ba botša gone morago ga gona maboêlo. Ra ncha pudi tše pedi ra re difate, bare re lenyaka kgati ya dikgomo, ra ncha pudi, ba goma bare re nyaka selepe ra ncha pudi, bare re nyaka mphaka ra ncha pudi. Ka pudi ya lesome ra laêla gone a re sana selo, ke moka gwa fêla go etla mowe. Thobêla, sebaka sa rena ke Molauwa. Matšurutšela Masete are ga gona mantšu a nka bolêlago, mantšu a ka ke a nawe Masumu a šetšego a bole-tše ka gobane e be ke naê.

Sekgwamu Masete are morena, dilô tše we ka moka diakwala, gobyalo reile ra re baga Mohlabe ba nyale, byaloba palešwe ke goncha mokgonyana wapele.

Ka lapeng, ke mokgwa o we re itšego dilō
tša bōna ke tša golefa molato.

Mašumu a botša Pōpēla, gore ga fēla
banna ditaba ge ele gokwea rekwile gokwea
ga gotlale, ba bolešē re ba kwile. Pōpēla
are go lekgotla ditaba ke tšewe lekgotla gam-
ōgō le tet lena banna.

Mabuwakanye are molaō o tšwa kamot-
ete balata ra mogēla, ka gorialo mowe ke
nyaka go butšiša ba ga Mohlabe gore ke mat-
hōmō ge le bōna taba e, ba reke ba moara-
ba, are le ga gosena ka rabo, molato a o gina
fēla taba e ke tšebago nna ke nna ngwana
wa kgōrō e, e bile ke nna lekgotla. Ke kgot-
wa ga botše gore molaō wa hladišanō le
a o tšeba ga botše, ge monna a hare o
hladišā monna yo mongwe o swanetšē g-
ore a monche ka lapeng, a fete le m-
osadi wa gagwe.

Byalo kanna, ke ile ka loša mosadi ga
Mongale bare ke Phutiašoka, byalo mosadi
yo a nhlala, a tšea ke ba ga Maebane.

Ba ga Mongale ba nhlabēla mokgoti wa
gore ke kgopolēle, e be ke nyetšē ka lesome
la dikgomo le kgomo tšē pedi dina-
go le lesome la dipudi le pudi tšē nne.

814

K34/82

46

Ditaba tšewe dibile tša tla ganamo, la bolé-
la gore ge o sa nche ditšgomo kamoka le bo-
mammalane le tšebe gore ditšgomo tšewe
le dinthitšego ditla boetša mosadi gamonna
wa gagwe. E le gore bona e be bu šetše
ba nchitšhe le some la ditšgomo le pudi tšhe
hlano, la boléla gore ditla gafa mosadi.
E le gore yêna obe a sena mpa. Ke bu-
tšiša lena ba ga Mohlabe gore taba e
we a le tšebe.

Mašumus a ne kōma e loma beng ba yōna, ka
hlolo e we le a hlolago ba bangwe ka yōna,
le lena le swanetšhe go ahlolwa ka yōna, goby-
alo lena ba ga Mohlabe lena le molato le bi-
gile maaka mo, ekabe le ve go bōna le hlutšitšhe
ditšgomo tša monyalo le tšome le kolotago
fihlêla le fetšha monyalō. Kōma e loma beng
ba yōna, ka gorialo mowe le swanetšhe go
ncha kgomo ya go tšwalla kgōrō, ga e le len-
a ba ga Masete a lena molato, fêla le sw-
anetšhe go fêla le hlōkōmêla gore la see le
bitšha bana ba lena ge bale bogadi.

Ba ga Mohlabe ba ya bonyela mpya, kemoka
ka ba dumêla molato, ba ncha kgomo,
ba e bolaya yaba ya manganga-hlaa a
lekgotla. fêla ba ga masete ba seke ba tš-

wa ba boletš'e ka gae e be ba zla ba phere-
ketš'a ka ditaba, ka gobane ba gabo e be ba ka
seke ba bolêla selo, mahlomong yaba bôna ba
motlemago.

Ye mosadi aile a dira molato, o diretš'e
wena monna wa gagwe, empa ge aile
a lwa le mosadi yo mongwe o swanetš'e
go leka kumaatla gore a moemelle, dimpe
dišite a likile ka maatla go aga legare.

Empa taba e we a ya loka ka gobane m-
osadi o tla tšwela pele le godira mešomô
ya go seloke are monna wa gagwe o tla
moemella.

Byalo ka mosadi wa Molemô Raganya
yo we leina la gagwe elega Nthephe ngw-
ana Lewele. Mosadi yo ke se bodu ga-
golo, mo basadi ba bangwe ba lema mohla-
ka, yêna a leme. Taba ya go makatš'a yê-
na ge mabêlê a budule tšatš'i le lengwe
le le lengwe, ka lapeng la gagwe o a pea
mahea. Ka tšatš'i le lengwe Maganong
Mongale a mohwetsšana a sôba mahea
a gagwe, ge a fihla are go yêna mašu-
mi, mosadi oile ge are kere pekêlê a
bôna gore ke mong wa chemo ke moka
a chaba, mong wa chemo are lege o

chabile nna ke go tsibile .

Maganong a fihla ka gae, are go monna wa gagwe Ihsethsethse are ke hwetsane mosadi wa Molemō Raganya a utowa mabea seapeng saka, monna are o seke wa ba o mothoma, mosadi are ke a tereša. Ba lebella Raganya gore o tlobona Molemō a moromela sebaka, ba bona letšatši le dikela, la ka moswana le lona le dikela, le tsatši la la boraro, Mongale a romela sebaka ga Raganya gore mosadi wa gago ba mohwetsane a roba mabea chemong ya Maganong, a ka a re go fihla moga a gobotsa, Molemō are a wa, a šu amp-otšā selo. O tšebe gore mosadi wa gago o dirile ka ona mokgwa owe. Raganya are naa o bona ke mang, sebaka sare obone ke mong wa chemo. Molemō a butšiša mosadi gore naa ke nete mosadi are babo-
lêla maaka taba e we nna a ke tšebe, Byalo Raganya are wa dikwa wena sebaka are a tšebe.

Têla wena sepela o botšē ba ga mongale-
batle ba ganetane le mosadi ka gobane
le wena o be o regona le nna ebeke
se gona, le nna nna seke ka kgolwa ka

mantšu a mosadi. Ka moswana baga Mongale ba tlogela motseng wa ga Raganya ba fihla ba dumedišana nae. Bualu baga Mongale bure se tšile ka mantšu a la a mabana. Raganya are le a kwala mosadi le setša go šila o tle o zheletše mantšu a ga Mongale, mosadi a tlogela mabêlê lwaleng.

Maganony a thōma, are keile ge ke gōrō-ga ka le tšobana, ka se ge ke feta kgau-šiši le serapa saka ka kwa motho a rō-ba mahe, ge ke fihla ka ba ka matamela ka hwetšana ele yēna mosadi yo, ka se go yēna mašumi ge are wa ntebella ke moka a mōna a chuba, ka motša gore le ge o chuba ke gobone.

Nthephe are nna mosadi yo a bōna nna, le serapa sa gagwe a ke se tšebe. Raganya are gobaga Mongale tlogang motseng waka ga gona taba e le mpošago yōna a ke ekwe, lepono le swarwa ka moswalo. Mohlomony nkabe o hlabe mokgoši ore wa thulama, batho ebe batla phalla mokgoši ke moka ba moswara. Baga Mongale ba tloga, Maganony are go monna ke nyaka gore ditaba tša ka dik-

we ke banna, monna are homola, gagona
bohlathe byalo ka ge o mukwile Raganya a-
re le pono le swariwa ka morwalo, ke nne
te.

Mats'atsi a sešu a be makae, mosadi a ro-
ma bana ba gaywe gore ba swarê kgogo ya
Ratgebadi Mmene gore ba e bolaê. Kgogoe
e be e sela ka motseng wa Raganya
Byalo ge bana ba rakisa kgogo, kgogo ya
Chabêla ka motseng wa bo yôna. Mats'e
owe o be o batugane le wa ga Malesa,
mong wa Mats'e o wa ga Malesa obe
a le goha ka gae, ge a ekwa bana ba raki-
ša kgogo a ts'wa ka motseng a lebella, a
bôna e le bana ba ga Malemô, a ba butšisa
gore le dirang, bana bare re swara kgogo,
le sumile ke mang, bare ke monna wa
rena. Monna a homola, ka morago a kwa
bana ba swere kgogo ba bile, ba bolaya,
are go bana le reng le bolaya kgogo, bana ba-
re mma rena o ts'ê re bolaê.

Monna wa ga Malesa o tšeba kgogo gore
ke ya Ratgebadi a šala bana nthago
go bôna nnete gore ba sumile ke mma-
bôna, a fihla a utama, ka morago o ka
wa mma bôna a e ra ngwana go mong-

814

K34/82

51

we mphe mphaka ke ripelle. Malesa a fodula, a ba a kwa tse nkgêle metsi ke a pee, byalo mowe monna a thômagô khatgoga segolong sa gagwe, a fihla ka lapeng, a hwetsana mosadi a peile, mafafa a kgogo a sale ka gare ga pitsa e we a go ba a hlobela ka gare ga yona. Malesa are go mosadi kgogo e ke ya mang, mosadi a zita le go fetola, ke moka Malesa a bitša ba ga Masete ba we ba agilego kgauksi le Raganya are tlang le mponcha, ba fihla ba hwetsana tubae, ke moka Masete are tšea kgogo ka pitsa gamogô le mafafa a yona, o tla ya o boncha mong wa kgogo.

Malesa a rwala dilô tšela a tloga natšo, o gopole mogatša Ntshophe le yena ga gona ga, ge monna a gôrôga, o hwetsana sebaka sa ga Moyene se molitile, a fihla a dumetša sebaka, ge a dutši ba butšwane maphêlo, ke moka sebaka sa monna wa ga Raganya ge o mpona ke le byalo ke tumele ke baga Moyene bare baile ke tle ke gobotšê ba swere mosadi wa gago a utswa kgogo, fêla ba hwetsane a šetšê a pea, ba ba ba tšea kgogo ka pitsa

814

K34/82

52

ga mōgō le mufōfa a fōna. Maletē a butšiša
mosadi, mosadi a thōma go ncha mogōngō, ke
moka Raganya are go sebaka ke gokwile
sepela.

Raganya ka moswana a roma sa gagwe
sebaka gore sepela o nthapella, ke moka se-
baka sa ya, sa fihla sare Moyene ke rum-
ile ke monna wa ga Raganya gore ke le
ke morapelle mosadi wa gagwe o utšwitšē ky-
ogo ya lena. Moeng are wa kwala, bhalo
ke tšeba ga bōbe gore monna yowe wa ga R-
aganya ana selo, o hloka le kgogo ya lefafa. W-
ena sepela o motšē gore golukile, fēla pit-
ša yōna ke moka ke tšere, ge a nyaka pit-
ša o swanetšē go ncha pudi ke tla mofa
pitšā ya gagwe. A ke gonyatšē wena se-
baka ke a motšebu gore ana selo, o kile
a tia Khasāne Malessa bare go yēna
a lefe, ka baka la go hloka selo a ncha mpya
a lefa ka yōna, a ke bole le ditailo ke tše rešo
molato wa fēla ka mpya.

Sebaka sa boetšā mantšū ga Raganya
gore Moyene are pitšā ncha seke ka gōfa
e lifile kgogo yaka. Ge o nyaka pitšā o sw-
anetšē go ncha pudi ya go lefa kgogo ya-
ka molato o fēle. Raganya are golukile

a fete nayō, kemoka molato wa gagwe
wa fêla o etla mowe.

bhwene tōgō e liêla gagaba yōna, ge motho
ele nywaneno goba yo mongwe wa leloko la
geno goba wa lešika a ba le molato, ba leka ka
maatla gore ba emê naê, bare ba ewa ebe ele-
gare bakile ba bolêla. Motho yowe a senago
le boekarabêlō ke modisi wa dikgomo. Ka
gobane ga gona Modisi le ka otee, yowe
a ka-ego ge dikgomo tōa gabo disinyane
are dikgomo tōa gešu dile mabêlê.

Ge dikgomo dile tōa ja mabêlê, mong we
mabêlê ge a kgona o swanetšê go ba swera
a tia. Ge ba ka chaba ba mošia, gōna o
swanetšê go tōgêla a ba hwetšane ba sa
robetšê ke moka a batšê. Batwedi ba
ba dišiši ga gona se we ba ka sebolêlago, ba
tšeba gore modisi a sekelwe, wa mosekelle
kamoswana tō ja gape, le go motlaetšä we
motlaetšä, ka gobane o tla fo dilesetšä
dya di tsama dija mabêlê a batho are nna
baya ba nke mella.

Go sešetšê, taba ena gagolo e fêla ehloga
ka mollō, o we basadi barego ge baetšwa ba
eya mašemong ke moka ba šia mollō ba sa
tiama malapeng a bo bōna. Byalo ka бага

814

Nkwane, ke lebaka la selemo, dipholo di-
 lena mašemong, dipholo ditsogêla go le-
 ma, ke moka basadi ba šala ba faga tšê
 goja. Byalo basadi ba ile ge ba etšwa ba
 sethe ba tiama mollô. Moseyane ge ba le ma-
 šemong ba bôna ngwako o e swa, ge mo-
 kgoši o hlabiwa ba kitima, ngwako wa bobedi
 wa neela, ge bare ba fihla ga sethibe sa
 dišego sa neela, phefô ya thôma go fokca
 mengwako ka moka ya swa. A batla bancha
 selo ka mowe mengwakong ya bôna.

Byalo ba butššetša gore ke mang yo we a go-
 ra a šia mollô, ga gwaka gwaba le motho yo
 a bolêlago gore nna keile ka o šia. Ke moka
Nkwane a lôba ka ôna mokgwa o we, ke lona
 lehu la mong wa motse. Empa mola ba tšebe
 gore ke moka yo we aile a šia mollô kgakka-
 la o be a swanetšê gore a lifišwe ka batla le
 bošadi bya gagwe.

Ge e le mabapi le dikgopi tšeleng, byalo ka
 mafika, ge motho aile a khupya ke lefi-
 ka, ke mohlaka pudi, ka gobane ga gona motho
 yo a ka molefago, ke molato wa gagwe go se še-
 tšê mo a sepela. Gona le mahlômô a go hlaba
 ngwako mahlômô a molomong a swanetšê
 gore a ripêlwe e be a makopana, gore ge

batšo ba tšena a seke a ba gobatšā, empa le
ge motho a ka nore ke a tšena ya mohlaba, ga
gona molato, batšla motšā fēla gore o swanetšē
gohlōkāmēla phate e, ka moswana e tla goba-
tšā wena mong wa ngwakō.

Merēs, ba rēi ba diphōōfōlō, ba swanetšē gore
gorēa, ge ele phulony ya dikgomo, ke moka ka
moswanyana bore gosa ba ē gohlolla melabo
ya bōna, ba ekhešē ka gobane eka tla ya ta-
nya diruiwa tšā batšo. Byalo ka Makhine
Dhobetšane ke Makhukhu Raganya e be ele
ba rēi ba diphuthi, byalo bōna ebe bare go-
rēa ke moka ba rakella, diphuthi diēlong tšā
bōna, diea didiswariša gōna. Ka tšatši le
lengwe ba ya go tšoma kgorong, goile gwalala
gonele pula yare matla gosa ya khula.

Ge ba fihlile ba hwetšana gore ga gona serui-
wa se setlago mo, ba bōna fēla mehlala ya
diphuthi, ke moka ba tšoma gorēa, ke moka ge
ba feditšē ba bitšā dimpya ba tšena le fokeng.
Go kwagala gore ka lona letšatši lewe, baile
ba tanya diphuthi tšē nne. Byalo ge letš-
atši ke a madikēlō ba gopola go tšama bago-
kolla melabo ya bona. Ba hwetšana ba ta-
ntšē pudi ya Lesgolo Setgobela e bile elwe-
le e hwile. Ba gokolla pudi ba e rwala

ba isa go mong wa yona, mong wa yone a e a mogela. Ka moswana ba romela seba-ka sa gona gorapela. Sekgabela a fetolaka gore batho ba we ba lukile kudu, ba bantši ba no ditanya ke moka ba digokolla, ba lahla ba ditlogela ke hwetsana dibodile. Sepela o ba botšhe gore ba seke ba tšoga ba boeletša felo fawe ke phulony ya diruiwa, motho o swa-netšhe go fela a tšesha melabo ya gagwe. Mola are wa balifisa nkabe a balifisitšhe, ka-ntle le boekarabêlô.

Merêš ya difu, ena ya gorêa difu, ke merêš ya mosegare ka gobane dinonyana disela mosegare, ke dilô tšea bahlantkane, Motseng wa ga Mašumu dikgwale ebe disela kpaufai legae, byalo gona le mohlantkane bare ke Legowa Mašumu, ke moka a rêa difu, a tanya dikgwale tšhe pedi, a oketša difu tšhe gagwe, a gona a tanya kgwale kaetee ka moswana o latelago a hwetsana a tant tantšhe dikgogo, ebe e le ditwiana tšhe hlano, mohlantkane a rwala a isa ka gae. Papagagwe are go yena mlato keing are ke tšena difu tšela ka gotany-a dikgwale.

A thōma go omanya mohlantkane, kaba-

Ke la gore o be a bošebetsā, ba motšā gore
o swanetšōe go kliša difu tšā gagwe. Gela
ebe eke e šu a ke a tanya selo, ekabe
baile ba motia.

Mosadi wa Māšošo Māšumu bare ke nkēkē
šane ngwana Pōpela o ile, a bona dipudi
tšā ga Masete dile. Ka le goneng la gagwe,
byalo a disasetšā ka dimpya dimpya tšā
swara e ngwe pudi tšā e bolaya, byalo mo-
sadi eba tla lelong. E rile ge monna a gōrō-
gile a bōifa le gobatšā monna, byalo ka Kow-
a ba ga Masete banyakēla pudi, ka morago
ga mo bale tšā goja, mosadi a botšā monna
gore keile ke raka dipudi ka chemong by-
alo, dimpya tšā swara pudi ya ga Masete
keile ga here ke a dirakka ka hwetšāna gore
dišetšōe dibolaile.

Monna are go mosadi o diretšōeng ge o sak-
a wa bolēla mabana, nkabe ke rumile
motho ga Masete go rapēla, bōna lehošo
ke mosegare, ba šetšōe ba tšōile baile ma-
šemong. Monna a nyakišišā motho a moro-
mēla gore o tla nkela ga Masete go nt-
hapella, mosadi o ile ke raka dipudi ka
chemong, ke moka dimpya tšā bolaya
pudi. Sebaka sa ya sa hwetšāna baile ma-

šemong a fihla a botšā Mašumu gore a ka hwetšāna motho ke hwetšāna ba šetšē ba ile Mašemong, ke tšaya ka Mabanyana.

Mašumu are efēla ke molato ka gobane go a fiša pudi le yōna e a bōlat, phōšō era le mosadi, go lukile lenna ke gore oile a mpo-
tšā gana byalo ge ke šetšē ke le tšā goja. Ka mabanyana sebaka sa boēla ga Masete, sa fihlišā ditapēlō tšā Masete Mašumu ga Masete, Masete a fetola sebaka gore ke molato, nkabe a mpošē ke lefe. Ge are o bōna pudi a hwetšēna gore pudi e šetšē e tšilelane. Mašumu oile a naha kgomo le pudi tšē pedi molato wa fēla, byalo Mašumu a botšā ba ga Masete gore le sware dipudi tšā lena dia ntšwenya ka Chemong yaka, ka moswana le tšā mpōna motho wa go seloke.

Dipudi byalo ka ge dilemetšē gore dia dije tšā tšena Chemong tšāba tšā hwetšānaba anegile mēla ka lešelo, tšā ja tšā fetšā. Mosadi a gapa dipudi a dišā ga Masete are, dipudi tšā lena šidi fēla difeditšē mela gamōgo le mabēlē a Chemong. Mosadi a goma, monna ge a boya Chemong ya gagwe mosadi a thōma go motšā

ditaba tšā dipudi.

Masete a romēla sebaka ga Mašumu go rapēla mabēlē, Mašumu are go wa kwela baga Masete ke bagešū e šū reke refa-pana le ka tšāki ka letee, le hono mosadi waka are o raka dipudi ka chemony dimpya tšā bolaya pudi, bakeng sa gore ba ntifiše ka dipudi bare ba nyaka kgomo le pudi tšē pedi, ~~na~~ nna a kaka ka ba tšwenya. Fēla wena sepela o ba botšē ke nyaka kgomo e la yaka molato ofēle, ka gorialo mowe a keba ifiši, ge ele dipudi tšē pedi a ke na pelatšō na tšō ka gobane dilifile molato wa pudie la ya gobolaya ke mosadi waka.

Sebaka sa boetšā mantšū a Mašumu ga Masete byalo Masete a ya ancha kgomo a lefa mabēlē ka yōna. Mašumu are go sebaka byalo molato o fedile, fēla o botšē Masete a laē bana ba gagwe ge ele baka bana ke laile.

Ge motho a ile a zinya selō sa motho ke kotoe o swanetše goromēla sebaka sa gorapēla, ge a saka a romēla sebaka gōna le ge a saka a dirwa ka kgole, mong wa selo o tla mogopolēla gore o dirile ka kgole, a modira molato, gorapēla ke molaō.

Kgobalô: Polatô, ge motho a ile a bolaya yo mongwe le yêna o swanetše go bolaiwa, ge ba tswadi ba mohu ba dumelana le taba e we, ge banyaka gore a lefe o swanetše gore a lefe ka lesame la dikgomo le kgomo tše pedi ke yôna hlôgô ya motho. Naga ena a ena dikebekwa tšâ gobolaya batho, go tletše fêla baloi.

Motho yo we a goka a bolaya motho ke Masotšâ Šaai, monna yo obe ana le mogolo wa gagwe, bare ke Phutheng, moratho wa bôha ele Marwai. Byalo mogolo wa bôna ana le mosadi bare ke Mapwase ngwana Masete, Phutheng a hwa byalogwasala ba ratho. Masotšâ a šejêla mohlôlgadi, Marwai le yêna ke kgope, a thôma go bolêla le mosadi, mosadi a modumêla, a fêla a moutwa ka tšeko, a dira byalo byalo go fihlêla mogolo wa gagwe a môna. A re go bôna mogolwane a ehaba.

Masotšâ a bolêla gore, go moratho, o tšebe gore motšwa o o dirago o a ke onyake, ge o ka tšwela pele le modirô o, o tšebegme ke tla fapana nago. Mose a o gomelele-hudu la ôna, marwai a tšwela pele le go sepela le mosadi, mosadi a thôma

814

K34/82

61

go senyane Mogolo wa Marwai, a nyana Marwai, monna a bona gore taba e a se yona, ke moka ka tsatši le lengwe la mabyalwa a hlaba moratho ka mphaka a wela fase anapa ahwa.

Byalo bana ba feletše ka moka go šetše yena Masotša, batswadi ba gagwe ba hwile, ga gona motso yowe a ka emelanago le taba e, ya gauta taba e. Mankwale Saai ke ngwanabo Masotša ka malapa le yena obe a duma mosadi, a thšaba ka baka la gore mosadi a molebana le hono ge Masotša a kahwa ke tla kgona go bena ngwakong wa mosadi.

A napa a kitima ka lebelo a ya a thibiša kgōši gore ka mono Masotša o bolaile moratho Marwai ka mphaka. Kgōši gamogō le masogana ba tloga ba ya ba swara Masotša, ba moiša (Leysdorp) baya bamofitšā a ya (Duivelskloof) a ya a ba gōna byalo ba fihla ba mea kgolegong. A ya a chaba, baile ke a morakišā a chaba a ba šia.

Sa go hwetšana o ēme šako a lena botlogelo, fêla mola ebe e le molaō wa se-sotho ekabe baile ba molesetša. Kabaka la

814

K34/82

62

Molaō wa sekgowa baile mapodisa le ma-
 isisi, ba molata, ba mohwetšana a dutši ka
 gae, are goba bōna a chaba. Ba botšā Kg-
 oši gore o šale o monyakēle o mosware
 o motlišē, o ile a šala a dira byalo, eba
 a moswara ke moka a maiša Molopeny (Keydsdorp).
 Baya ba moahlolēla go bōlaiwa
 ba molaya molato we fēla.

Makwale a šala a dutši le mosadi, molaō
 o hwile re tla ra loka re ketlile. Monna
 yo Masotšā o be a tswenya batho, o be
 ana le maatla gagolo. Ge eile a tia motho
 ke moka o lobile, ga gona motho yo a ka
 yago a mitšā ge eire o mitšā o tloga alla
 le gore motho ke kgōši o be a sena taba
 naē. Bere o kile a tia šokane mowe a
 bago a idibala, byalo šokane a išā molato
 kgorong, ba kgōrō ba romēla motho gore
 a yo motšā gore wa nyakega ka mono
 kgorong. Morumiwa a ya a fihla, a
 hwetšana monna a dutši ka kgorong, a
 fihla a dumediša.

Kamorago morumiwa are, go šuai ke
 rumile ke kgōši gore ke tle ke gobatšē
 gore wa nyakega ka kgorong ka bakala
 molato wa šokane. Masotšā a tšha

814

K34/82

63

a moledisa o ile a thakgoga a motia ka
 sephakelê, a ka teta morumiwa fase, a
 seke a moeletša, a molešeta, monna are
 go tšoga mowe a napa a chaba, le morago
 a seke a lebella. Ge a fihla mošate a
 bōša kgōši gore monna o ile a makatša ge
 ke tšwella ke motša gore wa nyakēga
 kgorong ka baka le, le, le. Monna aka a
 pōledisa ke bōna a thakgoga a dira sentke
 go o wa feta, ka selemoge gore otlilo
 ntia, nkabe keile ka chaba, ke kwa a ntia
 ka sephakelê sa kgomo diaya, ka wela fase
 ge ke tšoga mowe le morago ka seke ka le-
 bella, ke ge ke chaba ke tla mo, ke bolai-
 lwe le tšebe yaka ~~ess~~ e sa thibetše, yaba
 banna gamagō le kgōši ba diōma ka dišegō.
 Monna aba o sale pefong ekgolo, aba are
 gobona kgane le nont homa le tšeba gore
 monna a loka bare a wa re kgahla ke
 dipolêlō tša gago.

Kgōši yare go yēna a ka moswana o ile
 o tla fihla, are morena aka a phetola
 thōbela, phetolo ke sephakelê morena.
 Are golukile re tla molata ka moswana
 e sale goasa, monna are morena ga
 ele nna a ke sa nyaka go mōna ka mahlo

a ka, Kgoši yane ke tla sepela nabeng, are arethe, ke tlaya empa pelo yaka e sa dumele.

Ka moswana byare go sa hemoka ba thōma g-amōgō le Kgoši, ge ba fihla, hemoka monna a ba bōna a fodula, ba fihla hemoka ba mutšišā ka mokgwa o we monna a go maledišā ka ōna. Ba fihla ba dumedišāna naē Kgoši yane go ~~mas~~ Masūmu o ke o butšišē gore naē monna yo o ile go fihla mo are keng. Masūmu are wa dikwa Sacai taba re bola ya kgole ya kgauzi tsebe e a sekwela. Monna a thakgōga, monna yola wa murumitwa, a thōma go thakgōga a ya go rota, Sacai a tla mašumu ka sepakêlê, a tloga a tšena ka ngwakong wa gagwe a tšea le rumu le sepepe, a thōwa ka lapeng a namêla thabana ya ka mafuri ga motse wa gagwe. Bamitšā gore faloga o tle se nyaka gobolêla nago, monna are bolêlang le le gona mowe ke tla lekwa.

Ba motšā molato wa gagwe, are gobōna bolêlang gore ke lefe ka bokae, bare re go nyaka kgomo le pudi molatong wa gago, monna are sepelang ke lekwise ke tla

814

K34/82

65

dirromêla, ke moka ka morwana a tloga a
difa makwale šai gore a yo bafa, kemok-
a aiša dilo tšewe molato wa fêla o etla
mowe.

Magaketla Mabakane o ile a bolaya motho ka
le rumu ka ngwakong wa mosadi wagagwe
bošego. E be gona le magozla mošadi, byalo
ba sera gore ngwaga a fedile byalo kgōši
e bolêla gore banna ba rowanetše gorōbala
kgorong. Ke ditaola diboletšê ka mokgwa
~~a~~ o we, balandi bare ge gokaba ka mokgwa
o we etlaba molaš, ke gore le tla bolaya
mabêlê. Ba dumelana le palêlō e we, le-
tšatš; la fihla la gore banna ba kgobakane
ba lale ba gibella kōma.

E nile gare ga bošego, monna yo we a
mogōnonago a bōna a sa bōnale a tlogile,
ke moka mokgalabye a tloga a leba gare, ge
a fihla a tšena ka ngwakong wa mosadi
yo mongwe ke moka a tšea le rumu, a le-
ba kowa ngwakong wa ngwana Raga-
nya Kgasa, a hwetšana ele gore dikh-
wene dišušutšê bana, ba bolêla magame
molato a o yo, ke moka monna are koko,
a seke a bula lebatš, mosadi are ke mang
monna are wena ke wena mang, ka leba-

ka le we, ba ba ba tšēē ba kwile gore kemong wa ngwakō, monna wa ga Mohale a bu la lebatl; a ēma, a etukišā gore a tšwe ka lebelo, a tšwa ka ngwakong ka lebelo, orile ge are o tšwa ka seferō, a mohlaba magetla ka lerumu, monna a wa fase, mokgalabye a hlomola le rumu la gagwe. Ke moka a lebatlwa madi a lebea ka ngwakong, orile mola a lehlatswitsē, a gopola gore o dirile phōšō go hlatswa, a goma a ya a fogohletšā, a ya a letbema fase, ke moka a goma a boēla komeng.

ka moswana ge boesa, batho ba sepela ba hwetšāna gore monna o hwile seferong sa ngwana Raganya ke moka ba roma motho gore a yo bitšā Mageketla, ge a fihla a hwetšāna gore monna o hwile seferong sa lapa la mosadi wa gagwe, a thōma gobutšā mosadi gore motho yo o bolaiile ke many, mosadi are a ke tšebe lenna ke nore ge kere ke a tšwa ka hwetšāna monna a hwile, a ke tšebe gore o bolaiile ke many.

Mageketla a hlabela ba ga Mohale mokozi, ge ba fihla ba hwetšāna gore motho o hwile, bathōma go makala gore naa

Molato Keng, bare le rena a re tsebe, reitšē
gana kowa re fetsā go felegetšā. Kōma, byalo
ke kwa elegore ke a bikiwa, ge ke fihla
mogae ke hwetšana taba ya mohuta o, ka bu-
tšišā byalo kage le wena o butšišā, byalo ba
seke ba mpotšā theresho, ke nokwa fêla go-
re, ba no makala ge ba hwetšana a le byalo.
Le bōna ba leka ka matla go butšišā mosadi
mosadi a ba botšā gore a tsebe.

Ba ga Mogale ba roma motho gore a yo t-
sibisā kgoši taba e, byalo kgoši a butšišā m-
o rumiwa gore motho o bolaila. Ke mang,
morumiwa are, ga ba motsebe gore ke ma-
ng, fêla o hwile lapeng la Kgasa ugwana
Raganya motse ke wa Magaketla. Kgoši
yare naa o hwile neng, byalo a bolêla gore
o hwile bošego. Morena are sepela o botšē
baga Mogale ba rwale mpya ya bōna
ba yo boloka, ke mpya e hwile le fekong.
Byalo mpya e e lumileng o ka seke wa
etseba gore o tiegetšā molato go mong
wa mpya.

Ke moka motho wa batho ba we a napa
a lōba, ba gōga baya ba boloka, molato
wa seke wa ba gōna. Monna obe a
gorotšē gore monna a ka seke a baya.

814

K34/82

68

Manku ngwana Mohlabe a tšere hebagala Mathabe, ba ile bare ba enwa byalwa, byalo ka morago Manku a fapana le mosadi yo mongwe, Matlwane ngwana Mašumu are o kgala Manku gore homola taba e, byalo Manku a phaiša Mokgetkolo yo we ka letšōgō, Mokgetkolo a wela fase, ke moka yaba o kweletš'e, a babya mafelong ga bolwetši bya gagwe ke moka a hwa.

Matlwane o be a tšere ke baga Pōpēla byalo ba ga Pōpēla ba tiegetš'a molato ga ba ga Mathaba, baga Mathaba a baka baba phikgiša, ba ncha le some la ditšomo, byalo baga Pōpēla bare molato o fedile. Baga Mathaba e be ba bōna ga botše gore ke kotse, gela bare ke a phetga e be baka phetga, byalo Mathaba ka noši are, ga ke nyake go ba ke fapana le batho, se dule se lebelešane ka mahlō a mahubedu.

Ditaba tšena tša Polaš ga ngata ke ditaba tše dinofêlago ka magae, ke mokgwa e we ditaba tša polaš di sa nyarelego ka maatla, gonyašela ditaba tša boloi ka maatla, kabaka la gore dia diutulla ke ngaka. Kadi 1-4-48. Ka kgopêla mokge-

Kolo yo Masiêtelê ke mokgekolo yo motala
 yo we mphatho wa gagwe elego Madikwa
 here go yêna mokgekolo o ke o mpatšê gore
 kgale ge motho a bolaiile motho e be ba dira
 byang, a bolêla gore motho ge a bolaiile yo
 mongwe le yêna o owanetšê gore a bolaiwe.
 Ke mang yo we le motsebang, a kilego a bola-
 ya motho, mokgekolo are a ke tsebe. Ka se
 mafelle pelo, a ba a bolêla gore ke a goseba
 o seke wa botšâ motho ke sephiri.
 Ke tseba Sanake Maseôkôma, ke ngwa-
 na wa P Demeka mogolo wa Demeka
 ke Moketšelo, byalo morwa Demeka yê-
 na Sanake o ile a bolaya mosadi wa
Moketšelo leina la mosadi ke Motlailane
 ngwana Mathaba. Mosadi yo Motlaila-
ne o ile a dira byalwa, byalwa byo bya
 gagwe o be a yo thetšâ chemo ya gag-
 we ka thabeng.

Banna basadi baile baya, ba thetha chemo,
 ka morago ga mo ba thetile, ke moka ba dula
 fase ba nwa byalwa. Letšatši yaba lea
 madikêlo, byalo ba thôma go fologa thaba
 ba libile gae. Motlailane a šalla nthā-
 go, ka morago gagagwe ebe ele yêna M-
akase (Sanake), baile ba ba šielâ kgole.

Ka morago ke ge ba okwa mosadi a hlaba mokgozi; are, ka hwa, ke bolaya ke Makase ge batho ba goma, bare ke a theletä, ba o kwa lentšu le sahlwe le sa kwala. Bagopola gore mohlomong o nyaka malaö amosadi, ba goma baya gae. Ge ba fihlile gae balebella gore mosadi o tla böna ba sete ba möna ka morago Sanake a fihta, bamutšä gore mosadi o ka, monna are a ketsebe.

Ba homola ba ba ba tšere majane, kamora go letšema lare le a kgomela, le nyaka goya gae, byalo Moketšelo are golukile emang ke lefe byalwa, yena o sa emetše selo se a setsebago. Ba kakola byalwa banna, baba ba fetša byalwa, batho ba palakana monna a ba a rōbala, bya ba byasa mosadi a sete a böna. Moketšelo aya gangwanabo Demeka gore mosadi le lehona a böna, Demeka are a se rotogē thaba romonyakela, ba phara thaba, baile geba le se fologelony, ba böna madi le mogōga, mogōga wa ya ka le weng, ke moka ba nyakela tsela ya goya, ba ba ba e böna, ba fologela, buwetsana mosadi a omile kgale, Ba hlaba mokgozi banna ba chologē

la mokgoši, ge ba fihla ba hwetšana gore mo-
kgoši ke wa gohlabêla gore motho o hwile.
Badira bobapa ba rwala mohu, ba fihla ba
mea ka ngwathong wa gagwe, ke moka ba
romêla motho gohlabêla ba ga Mathaba mo-
kgoši wa gore motho wa lena a saphela,
ba butšiša morumiwa gore o be a babya,
are aoua, le tena re nokwa mokgoši-
wa lehu.

Ge morumiwa a saile ga Mathaba-
bôna beng ba ga Maseôkôma ba dula thopa
ya bôna, gumôgô le yêna Makaše, morêrô
wa bôna wa toeba ke bôna ba ga Maseôk-
ôma. Ba ga Mathaba ba fihla, byalo ge ba
fihlile bare go ba ga Maseôkôma re kwa mok-
goši wa lehu, ekaba molato keng, ba ga Mase-
ôkôma ba bolela gore a re toebe gore ekaba m-
olato keng. Mabana reile ra nwa byalwe
bya gagwe kowa thabeng, bya go thetha chemo
byalo maboyong, a thôma go gôgêla maoto m-
orago. Ka morago re kwa mosadi a hlaba mo-
kgoši, are, ka hwa, ge re goma re re re
a molata ra kwa a homotšê, byalo ka ge le re-
na re nwele, ra gopda gore mohlomong o
katana le monna yo mongwe o nyaka ma-
laô, nna kare o tla dibôna e yêna o be a šal-

la nthagô a dirang basadi ba gabô se le nabo mo. Kganthe mosadi obe a bolêla therošo, ka moswane ga se toogêla go nonyakêle ra hwetšana gore mosadi o fofetšê ka leweng, ke ge se swala hlôgô e ya ga Mathaba se tliša mogae.

Mathaba are le diš bolaya ngwana yo waka, Masešhōma are wa kwala, byalo motho yo we a molaišego are motšebe. Morwa wa mokgokolo yo we bare ke Molale are, goba ga malome wa gagwe, mmane be diš bolaya, batho bare oile a hlaba mo-kgôši are Sānake a mpolaya, ka baka lago-bane ke taba e ba dutšigo ba eboletšê a ba ka baya go bōna se we se bolayayo mmane.

Mathaba are ke a tšeba gore yōna ke mpya na lena, gotloga le hono wena Moketšelo o seke watla lapeng la ka gonyake mula-ntlo, ke moka ke feditšê le na bolêlang ro boloka hlôgô ya batho ba, kemo-ka ba ncha moku ba moiša lebitleng.

Ditaba tša fêla ditla mowe ngwanaka, o seke wa botšha motho. Demeka oile a ncha dikgomo tša moredi a gagwe, a tšeiša Moketšelo mosadi ka tšōna.

Ke tsatši le we ro tsebago gore ge motho a bolaele motho, gore molai ba moalafa byang. Ngaka ya goalafa ke Matsikinyane Moyene, ba moalafa ka mokgwa o, bare go fetsa go epa le bitla la se gofela, ke moka motho yola wa gobolaya motho a toena ka gare ga lebitla, ke moka a robala ka gare, byalo ngaka ya ncha mobu ya mochela ka ona, ya bolela gore a se felegetse wena se felegetsa Motlailane ke moka a tloga a ncha mobu o la wa kowa mohu a tlilo go robala godimu ga ona ke moka a tloga. Modiro ona ba nodira bababedi le ba babedi le ngaka.

Ba bangwe e be ba sejona, ka gobane bare ge badira lebitla yaba mohu o se kang wakang wa gagwe, byalo ge ba feditse le bitla ke moka, banna ba goma ba boela ka gare go rwala mohu, ke moka le bona ba hwetsana lebaka la gore ba eka lafe, ge ba etla le mohu ba hwetsana gore modiro wa bona o fedile. Ke gore gore ge ba boela ka gare go rwala mohu, go swame tse go sala banna ba bangwe ba we ba salago ba leta motse, go fihlela ba goya go rwala mohu ba fihla ba mofakela

Ka ngwakong wa gagwe. Ke dio go sebêla ngwanaka wa seke wa thāma o bolêla taba e we ke sephiri.

Kgobalô, ena ke Kgobalô ya go ipitšetsā, ke mokgalabye wa ga Masêkōma Moketšelo, o ile are go hwêla ke mosadi ke moka a Kgêthana le mosadi yo mongwe wa Makhutšwi. Ditaba tše disafo bolêla ke yēna Muētêlê, are mokgalabye yo we wa ga masêkōma o ile a kwana le mosadi yo we, mosadi a motšaga-re o swanetšê gotla ka gare, monna waka o sa e tile.

Moketšelo o itšê kowa batho ba e ya malaong, a wela tsela a leba mowe, mabeng wa gabo mosadi, a fihla ngwakong wa mosadi a fihla a kokota mosadi a bula lebati, monna a tšena ka gare, a owa ba robala, gare ga bošego monna a boya, a kwa ele gore ka ngwakong wa mosadi yo mongwe batho ba ngonangona. Monna a goma ka santhago, a fihla a bula lebati la mosadi yo mongwe, a tšea lerumu a goma, a fihla a bula lebati ka kowa ga mangonōngonō, monna wa ga Masêkōma a tšoga a manalla ka lebati, o ile ge are wa tšwa mong wa ngwako o ile ke ahlaba a mahl-

ba serope, monna a ncha le rumu a chaba
 a sakwe bohloko ka gobane ntho e sane le kg-
 atsu. Ge a yo fihla gae byalo obe a pallwa a
 hlaba mokgozi mola a bona gore ke kgaufri
 le gae, ke moka ba phalla mokgozi, ge ba eya
 ba hwetšana gore ke mokgalabye yo we wa ga
Maseôkôma bare go yêna molato keng, ure gab-
 na lena nthwaleng, le a tseba gore mpya ya
 kgotho e hwa difateng. Ke moka ba swala mo-
 kgalabye yo we ba maisa gae. Bamoôka gafi-
 hlêla a fôla, ge a fôdile ke a etheta ka
 gore, kenna Pholo ya goboya le lebadi ga paku-
 ngwana wa lesibe ga makhutswi kgôduma
 le role. Monna wa makhutswi leina
 lagagwe a bale tsebe, le yêna ka nozi o
 be a sa bolele.

Madipadi Masete, moadi wa gagwe oile
 a dire byalwa, byalo byalwa byo aida go
 thetha ka molapong. Yêna ka nozi a rêma
 sehlae, byalo sehlae sewe seitse ge so-
 ôwa, sa tswara ke mohlare o mongwe, by-
 alo sa thoma go dikuluga godimu go fi-
 hlêla mowe monna a chogugo a se sata-
 eba le gore a ka chabêla kakae, mohlare
 wa mowela godimu, wa motsekgi kg-
 wele, le rapo la rōbega, ba mowala ka

814

K34/82

76

boapa, ba morwala ba moisa gae, ba molo-
gêla se falagahla, ba motlêma le oto, sefa-
lagahla sewe ebe ele sa lehlakanoka, bamo-
ôka ka sôna gofihlêla nthô e fôla, empa
~~let~~ le rapô lona ebe le sagetšê dinamâ ka
kyakala, o hwile a lebyalo.

Molato wa seke wa bagôna, Kabaka lag-
one mohlare e be gorêma yêna kanoši.
E mpa dikgopolo tša batho tšona dibolêla
gore ke baloi ba molikile. Mola ebe eke
kgobalô e ya gagwe ebe eke e hlagišetšê
ke motšo yo mongwe, e kabe motšo yowe
ba ile ba molifisa.

Makasê Maseôkôma, o ile a gobatšâ ke
Kupya Muloto ka lekgai, ke moka ba hlank-
ana ba leka ka maatla gore ba ncha lekgai
la ba šita, mohlankana a kitima a libile
gae, a fihla lekgai le sale seatleng, ke m-
oka ba bagolo ba ncha lekgai, bare gaba ga
maletô, lena le molato, ba kwatamišâ
letolo, byalo letolo le we lahwa e sale mo-
thepa. Yaba Moketšelo Maseôkôma o še-
getšê mohlôlôgadi wa ga Maletô. A re
ba lesetšeng ke moka molato wa fêla ka
ntle le golifiwa. Monna yêna ke segô-
le, ka lona le tšôgô le we, a diri selokalom

Kyōlōfatō, monna yo wa ga Mathaba bare ke Malebōgō o be ana le basadi ba ba bedi, mosadi wa pele ke ngwana Raganya, wa bobedi ke Manku ngwana Mohlube. Basadi bana le lehufa, ka tšatši le lengwe e be ba nwele byalwa, byalo ba thōma go ômana, ka morago ba kgarametsāna, monna are go bōna e ka ba le diang, wena Manku o swanetšē gotloga o ē ka lapeng la gago, mosadi yo monywe le yo mongwe a ômana a leka lapeng la gagwe.

Monna ge a bolēla ka mokgwa o we, a ka o itšē lwang, ke moka ba napa ba swana ka diatla. Ngwana Raganya a loma Manku molomo a dibula a tloga lenama, ke moka batho ba bangwe ba lamola, ya ba yola ke moka ke segōle. Ge bosele Manku a botšā monna gore wa bōna gore mosadi wa gago o Kyōlōfatšitšē, monna, are wa bōna mosadi waka yo mogolo ke wēna ngwana wa malome, yola le ge a nchitšē thakeng, ke mosadi yo monyana. Bōna o dirile phōšō mogatšāka ka bakka la gotloga ka lapeng la gago, ke moka wa molatella ka lapeng la gagwe. A ke re wa tšeba gore bagologolo bare naga ga e latelwe mo-

leteng wa yona. Mosadi a ka a mofetola o ile a no mohomolêla, ka morago ga sebaka se setelele mosadi are go monna ke a gokwa a gore o emella mosadi wa gago, byaloge wena o o akwe moke bolêlago o tsebe gore nna ke ya gagešu. Monna are go mosadi ke a gokwa fêla nna ga gona Polêlô e nka e bolêlago.

Mosadi a thôma a ya gagabo, byalo bagubo ba roma motho gore sepela o botša Mathaba ka tsatši la gore ke rena bawe re atla, re hwetšane o bitšiki ba geno. Mathaba a tsama a botša ba gabo gore ka tsatši la gore ba ga Mohlabe bare ba atla a mabapi le golumiwaga ngwana wee bôna. A ba a ya a botša le batswadi ba Motsatši ngwana Raganya gore le bôna ba tle bukwe ditaba tsá ngwana wa bôna.

Letšatši la fihla la gore ba kopane ba kopana, byalo ba ga Mohlabe le bôna ba fihla le ngwana wee bôna. Ba fihla ba dumedišana le ba ga Mathaba. Ba ga Mohlabe bare Mathaba re ile ra romela motho gore atle mo go gotšibiša gore ka lona letšatši le re tla fihla mo mabapi

le ditaba tša mosadi wa gago. Mathaba are keile ka mōna le bagešū ke ba bitšitšē byalo re ka nokwa gore molato keng. Bare go yēna ke wena yo we o swanetšego gore botšā, ka gobane ke ditaba tša matse wa gago. Mathaba are le akwala mola ebe eke le bitšitšē ke nna gona go be go-Lukile, byalo ke lena le itšego ke botšē ba ga Mathaba ba kgobakane le atla, ke lena ba we le swanetšego go bolēla, bagologolo bare nonyana golla ehlubiwayo.

Ba ga Mohlabe bare wa kwala, byalowe na Manku a kere wa dikwa, o swanetšē go bolēla.

Manku are nna mogadi Kane wa ka obe a dirile byalwa, re hlwele re nwa byalwa go sena yo a omanago, erile ka mabanyana ba ribitšā, ba ribitšētšā go-nusa phihlō, sa nwa go sena le motho yo a fapanago le yo mongwe, gofihlēla phihlō e fēla, byalo ka laēha Matšatši kare re hošē byalo re a malaong le yēna are motena. Ka gobane e be ele bošego, ka gaka mollō o Timile, ka tšea seša sa mollō, Matšatši are ganna mosadi a robele yo mongwe dikgong, ka mafetola

Ka gore ke bošego, ge ele seša sagago ke tla golefela ka monwana. Ge ke rialo kemoka monna o napile ore donna tloga o ba o bolêla ka lapeng la gago, ke ge nna ke fetola ka gore ebe ke sa tšebe gore ke phuthana na mma yô e tšogê. Kemoka motšatši a êma ka maoto a ngagametša, are tloga monna yo ke waka o na sethe wa monna ke moka re napile re lwa, Mapele Masekama a re la molanya, eba o tšêbe a nkgo-batšitšê kemoka.

Motšatši le yêna a tšhoma gobolêla, are nna ebe ke dirile byalwa, ra hlwa re nwa mmi wa koša ele wa koša, byalo ka mabanyana go fihla lebaka la gore re nwe phihlô ka mitsa a tla, ka motšâ gore a ka kolêlê phihlô a ka kola a bea lapeng, ra nwa byalwa ra bo fetša. Manku are ge a tloga are donna šegô lago mankêkê, ke gore mankêkê ke le gorô, le šegô, ke gore le hono monna o tla tšbala ka ngwathong wa gagwe byalo mankêkê o tla lala a loma monwana. Monwana ke rôlô, mankêkê ke ngo nnyô. Ke ge nna ke tšhoma go ômana nae, go fihlêla re ngagametšana, byalo Malebôgô are Manku sepele ka lapeng la gago, byalo ra

swarana ka diatla, ka kwa gore o mpeki-
ša ka maatla ke ge ke moloma molomo, ka
moragō Mapele are lamolanya, ntwā e fē-
la.

Malebōgō are nna ebe ke tagilwe, fēla ke
ile ka phafoga ge ba ômana, ka batšā Manku
gore moklogélê, ~~ke~~ o ē ka lapeng lago, len-
tšu le we eka keile lwanng, kemoka bath-
ōma golwa, nna a kaka ka ba lamola
kabaka la gore mola kere ke a lamola, yo
mongwe wa bōna obe atlave e be ke
motikile le mosadi yo mongwe, ke ge Ma-
pele a lamola, yaba o šetšē a gobatšitšē
we ke Motšāki.

Ka moswana a tšoga a mpatsā tubae
are wa tšeba gore mosadi wa gago o ky-
šlōfatšitšē, kare go yēna ke a bōna, by-
alo wa bōna mogatšuka ke wena mong
wa motšē o, le hono wa bōna mola o
kwe polêlō yaka, mohlomong tšānatšē
ekabe di segōna. Noga ga elutelwe m-
oleteng wa yōna, mosadi are ke agage-
šū, kare go yēna nna nka seke ka
tšeba, ke ge a etla kamowe.

Mapele Maseōkōma, are morena ba
bina tšlou, ditaba tšā mabyalwa gantšī

814

K34/82

82

ga re fele re dihlōkōmēla Kudu, ka go-
bane ge basadi ba swere magane, le banna
le bōna ba noba ba tšwere magane. Basadi
ba re nwele nabo byalwa, gwa fihla mo-
we phihlō e we e felugo. Manku a lebo-
gu ke moka a tšea seša sa go boneketša
tsela ya goya ka lapeng la gagwe, byalo yo
ngwana Raganya are, mosadi yo mongwe
a robele yo mongwe dikgone. Kemoka ha
thoma go ômana, ka morago ga go ômana ke
ge kgavametsana, ke ge monna are go Manku
tloga o e ka lapeng la gago, ge a rialo e-
ka o napile a re lwang, ha thoma golwa
ke ge ke thakgoga ke ba lamolancha, eba
yo o gobatšile Manku, ke monna keile-
go ka bōna ntho.

Ditabaneng mathaba are, ga lekwe ke te-
dula ke lebotšā gore tlogelany gonwa byal-
wa bošego, re a tšeba gore phihlō ke mo-
laō, gore motho a bee phihlō, byalo le sw-
anetsē gonwa go sabōna. Monna a ke a
sofa basadi ba gagwe basadi ba monna ba
sofa ke batho ba bangwe, ge monna a ka
!khēla lentšū ke gore ke mollō wa hešele-
tšā. Gela ebe le nwele goa bōna mohlomo-
y batho ba bangwe ebe batlaba ba le gōna

ebe batla kgala taba e, tšé mogongwe ebe dika sebe gōna, ga gona taba e nka e bolēta-go, mona ntso a etgamole.

Mafotha Mohlabe ke ra mogolo wa Manku are le a bōna ba ga Mathaba, Keilege ke lefa ngwana yo waka ka le batša gore sale-na ke dinoko, ge ele hlōgō ke ya ga Mohlabe. Taba ya bobedi ke lefile ngwana waka e se-segōle, lena letlile le mogōlōfatšitšē taba e a se yōna. Ba gologolo bare ge ngwana a ka gōlōfata yo mongwe wa mohlankana le yēna ele mohlankana, bare motswadi wa ngwana yola wa gogōlōfala, o swanetšē gore go feta le batswadi ba mohlankana yola a gōlōfatšitšēgo yola, yola wa goloka a ē ga bosegōlē ke moka molato o fētē. Ka goriale mowe ke gore ba swanetšē go naha kgarebe yo a peēla segole, madi a ile lefaseng, a hlola n-twa.

Ba ga Mathaba bare go Malebōgō taba e ke molato, Malebōgō are le nna ke a dibōna, ka gobōna gaka ke re batswadi ba Matšatši ba swanetšē go lefa molato. Ra-ganya a theletša, ka molago a ēna a re movera, ke akwa ge le re ke lefelle ngwana waka lena ba ga Mathaba ke

nnete go swanetš'e gore gobe byalo nua,
a dula fase.

Dithabaneng Mathaba are, wena Malebōgō
tabe e ya gore golefe baga Makgolo wa
gago Molato a ekwale, molato go swane-
tše gore golefe wena ka bakka la gore ke mp-
ya ya gago, ge mpya e dirile molato e dirē-
la mong wa yōna. Ge o kare golefe bats-
wadi ba mosadi ke gore wena wa hlala,
o ka nobolēla ge eke o hlala mosadi re
ga fēle batswadi ba mosadi molato. Karabō
a yaka yaba gōna, kemoka a thakgoga a
ya thopeng le bagabo.

Ge ba le mowe thopeng ya bōna ba rom-
a motho gore a yo rapela molato gaba ga
Mohlabe, sebaka sa bolēla mantšū a we,
byalo Mohlabe are ke a lekwa, ke molato
a nche kgomo, kabaka la gore ngwana wa
rena o gōtōfatsitš'we. Mathaba a ncha kg-
omo, ke moka ba bolaya. Baga Mohlabe
ba tš'ea mphapha ^{wa} kgomo ba tloga naō,
Mathaba le Manku ba šala le mph-
pha o mongwe. Molato wa fēla
o etla mowe.

Mokgatli ngwana Rachosi oile
a twa le mogadikane, Mafesera ng-

814

K34/82

85

Papêla. Go Kwagala gore Mangathli oile a lebêla ngwana Pôpêla, byalo balwa Mafefera a ripa ngwana Rachōzi tš-ōbē. Motho yo wa goripiwa tšēbē o lebile. Monna wa bōna a bōna gore go leba ga gona tšaba, tšaba tšaba ke gore yola a lefe mgobadi.

A bōtsā ngwana Pôpêla gore wa bōna gore o dirile molato, mooadi a ka a gana oile a dumêla. Mafotha a ncha kgomo ya Moredi wa Mafefera a lefa molato, mgobadi le yēna a ka a gana oile a dumêla, ke moka a tšea kgomo a ehla-ba, molato wee fêla ke moka a ncha letšōgō a fa Mafefera, wa molu-misa gore ka moswena a tšogē a boeletšē.

Molaō wa se sotho, ke gore ge motho aile a lebêla yo mongwe ke moka yola a gobatsā yola, le ge aile a tš leba, fêla a gobatsiwa o swanetšē go molefa ka baka la madi, le gōna ke molaō gore ba fele ba ncha letšōgō ba efa motho yowe a lefapo.

Le ge motho a seka a dira ka kgole, empa gwahlaga kōtse, o swanetšē go

lefa, byalo ka Kgapana Mohlabe le Se-
kgwele hewe, batho ba ebe ele banlan-
kana ba badišugo, ditšomo. Mokgwa wa
badiši ke goōtlana, ka tšatši le lengwe ke
moka bathōma goōtlana, byalo Kgapana
a fahla Sekgwele ka kgati.

Mohlankana oile atloga a lla a libile
gae. Ye a fihla gae, batšwadi ba
mutšiša gore molato keng, a bolēla
gore ke fahlile ke Kgapana ka kga-
ti re otlana. Batšwadi ba gagwe, ba
non-ēla sebaka ga Mohlabe gore
ngwana wa lena o fahlile ngwana
wa rena leihlō.

Sebaka sa sepela, sa fihliša man-
tšū a ga hewe ga Mohlabe.
Phasiku papago Kgapana are ditaba
tšā mašoboro a re dišale nthagō,
sepela o ba botšē ka ōna mokgwa o
we. Sebaka sa gona, sa fihliša
mantšū a gotšwa ga Mohlabe ga
hewe. hewe, are sepela o m-
atšē ke a feta, ka gobane ditaba
ke tšā ka kgono ya gago, nkase-
ke ka feta ka mowe, re tla dišā
mošate.

814

K34/82

86

Lewele a tloga a tšeraha ditaba ga Mašumu, Mašumu are go hewe
ele areng a etla mono gaka bakeng se
gore ditaba tša gago a swanetšé go
dibega Phašuku Mohlabe are, ke fa-
pana le yêna. ke fapana kang, byalo
ahlaloša ka mokgwa o we ngwana
a ilego a gobatšwa ka ôna.
Mašumu are go Lewele sepela ke di-
kwile, nna ke satloya ka bolêla le
mokgalabye yowe wa ga Mohlabe ke
tla go tšibisa. Lewele a boêla gae
gagagwe. Mašumu a šala a tloga
a fihla kgorong, ya Phašuku are go
yêna ke bone ngwana wa gago a
e tšwa a lla, are o fapana nago ka
baka la bana. Phašuku a lumêla,
byalo Mašumu are naa o kile wa
ya gomôna, are a wa, o dirile phôšo
morwa Mohlabe o be o swanetšé gore
o êgomôna, mohlomong o mogobatšitšé
Phašuku are ke a dikwa, boêla gae
Mašumu ke tla gobatša.
Phašuku, are go tšoga e sale ka mo-
swanyana a ya ga Lewele, go bôna
molwetši, a hwetšana gore ngwana

leihlô la gagwe le ka seke la loka kemok
 a letla gôlofala. A goma a boêla gae, a
 fihla a roma sebaka, gore sepela o n-
 thapella, ebe kere kotse ba nora ge ba
 moteile ka kgati. Sebaka sa ya, byalo
~~le~~ Lewele are go sebaka, ngwana
 waka o golofetše, ka gorialo mowe, se-
 pela o motša gore ke molato, le yêna
 ka nozi o mone. Sebaka sa boetša ma-
 ntšu go Mohlabe, Mohlabe a ncha kg-
 omo, are sepela o nthapella ka yôna.
Lewele are ke akwa, ke sa lebeletšeg-
 ore naa ngwana nthô ya gagwe etla
 feletša ka.

Baile ba ôka Mohlankana, gofihlêla
 a fêla, empa leihlô lona e napile ya-
 ba segôle, kemoka a fetola, Mohlabe
 gore ngwana o fodile, fêla ke segôle,
 ka gorialo mowe sepela o motše ken-
 aka kgomo ela le pudi tšê pedi, seba-
 ka sa ya sa bolêla mantšu a we, ke-
 moka a dincha. Lewele a ncha pu-
 di engwe, a iša ga Masumu go mega
 gore molato o la ka gotla ka obega mo
 o fedile. Masumu a mogêla pudi a-
 re ke gabotšeg e o fedile.

Dintsho gobetha, Mangese Malesa, o ile
 tsa mosetsana bare ke Malesehlane
Sebaše. Byalo mosetsana yo ona le bo-
 lwetši bya mokotogane, kgore bolwetši
 bya gohwa a tšoga. Ka tšatši le lengw-
 e mmagwe Marimamêle a diva byal-
 wa, ebe ele phufutša, mosetsana a
 tšena ka ngwakong a enwa ka mokgo-
 wa o a ka kgonago. Ba bagolo le bona
 ge ba enwa le yêna a enwa naba, ka
 morago a tšena ka ngwakong a e ya e-
 enwa, go fihlêla mowe byalwa bo
 bago bya motaga.

Banna ba we ba goba ba legona ba
 tloga, mosetsana a gona are o boêla ka
 ngwakong, mmagwe are go yêna o sa
 yo nyakang ka ngwakong, bona o feditšê by-
 alwa o le noši. Mosetsana a gona gokwa
 mantšô a we, a thoma go ba rogaka ka
 mokgwa o a ka kgonago, ebe gono šala
 basadi fêla. Ba thoma go chaba ke mok-
 a yêna a tšena ka ngwakong, a pyat-
 la dipitša tša mabyalwa.

Basadi, ba uka mela ka motseng wa Ma-
lesa le Magomane ba hlabêla banna
 ba we mokgosi wa gore batle ba balam-

814

K34/82

90

olêle, goile gwa fihla morwa Dimpam-
ga pele bare ke Mogale Magomane a-
 re ga mosetšana o dirany, ke tla go-
 tia, mosetšana a leba mowe mosogana a
 nego gôna, mosogana a chaba, ka morago
 gwa fihla Mangese Malesa a tswere
 pallô, e telele, a fihla a tia mosetšana
 ka yôna, mosetšana a ~~ta~~ wêla fase, a
 khôma golla, monna a tswela pele le
 gotia mosetšana ka mokgwa o mošoro,
 batwadi ba mosetšana ba fêla bare tia
 tia, gafihlêla mowe a bago a tšwa madi
 Kganthe lefatôa lehlabile moteiwa letsôgô
 yaba gona a molesetšago!

Kgaitbedi ya gagwe Setimêla Sebaše a
 fihla a hwetšana gore mosetšana o falla
 madi, a butšiša gore molato keng, ba motôa
 gore o teile ke Mangese Malesa, fêla
 o be a pyatla dipitšä tšä batho, are nkabe
 a sethe a dira ka mokgwa o, e kabe a mo-
 tlêmê, ka mokgwa o a dirilego a se ôna
 molaô, taba e ke molato. Sebaše a romê
 la motho ga Malesa gore naa o dirileng
 ka mono. Malesa a fetola sebaka ka g-
 ore, nna ke kwile ba mpitšä, byalo, ge ke
 fibila ka hwetšana gore o simane bya-

814

K34/82

91

lo, ka motia ke roma ke mmagwe, molato ke wa mohlabi wa mokgozi, sepela o motše ka ona mokgwa owe.

Sebaka sa goma sa fihla sa botša Sebaše mantšu a Malesa, Sebaše are sepela a botše Malesa gore a seke a makala ge a bitšiwane kgorong, sebaka sa fihla sa botša Malesa, Malesa are a ketsebe. Sebaše a fitiša molato wa ya kgorong, kgorong ya Suai, a mogela ditaba a botša Sebaše gore otlatla ka tsatši la gore, a romela pampanyane go botša Mangese gore ka tsatši la gore wa nyakéga ka kgorong mabapi le molato wa Sebaše.

ketšatši la fihla la gore ba e kgorong, ka moka ga bōna ba ile ba fihla. Sebaka la gobula lekgotla la fihla, Suai are gobōna a lehlakane ka moka ga lena, ba dumêla, are gobōna le swanetše go dula ga botše, lekgotla le a bulwa. Mokōlo-kōto Sokane are, banna re faneng ditsebe byalo re toena ditabeng. Sebaše motho yola o monyakago ke yo, wena Mangese, a ubitši ke kgōrō o betša ke Sebaše, are thobêla re kakwa.

K34/82

Sebaše Setimela a e^{ma} are thobela d-
ikgozi, ke e^{ma} fa pele ga lekgotla Kabak-
a la gore, ke nna mamundi ka gobane ke
hwetšane kgaitšedi ya ka e bolailwe, by-
alo ge ke butšiša ke kwa gore o tle ke
Mangese Malesa. Ge ke botšā Malesa
mabapi le ditaba tše, Malesa ore nna
ke mumele ke batšwadi, le hono nna
ka motšā gore nkabe wa seke wa
motia, ekabe o motlēmē. Motšho yo
we, yo mongwe le yomongwe wa
motšeba gore wa babya. Thobela
lekgotla.

Mosetsana a na taba le gobolēla,
ge ba moledišā, ono ba lebella fela
le go sega.

Mangese Malesa a e^{ma} are
thobela lekgotla. nna keile ke leka
gae ka kwa bar-pitšā bare ke
tle ge ba lamolēlē, ka fihla ka h-
wetšana gore mosetsana o swere
mafika, ka tšea pallō, ka motia
ka yōna, a wēla fase, byalo m-
magwe Mariman-ēlē are ke
motiē, ka motia, felō fa le bōna
go ele nthō, otlabile ke le fatšā.

814

K34/82

Lehono ke amakala ge ba ga Sebaše
ge bare ke na le molato, bakeng sa
gore baile ba mpitšā, ke nnete kei-
le kaya ka motia byalo lefatšā la hlaba
ngwana wa ga Sebaše. Ke moka ke
feditšē ditogoši.

Magomane Dimpampa, are nna a
ka bōna selo, kabaka la gore ke
fihlile moetsana a šetšē a wele fa-
se. Mokgoši o na seile sa hlabešwa
ke mmago moetsana. Malesa a fihla
a lamola ntwa. O pyatlile dipitšā tša
batšo tše diggolo tša go o mella mabya-
lwa.

Mogule Magomane, are khobēla le-
kgotla, nna keile ka kwa mokgoši,
ke nna motho yo ke fihlilego pele ga
Mangese, byalo, kare ke boledišā mo-
setsana, a thōma go mphōša ka mat-
sika, ka chaba, ke ge ka morago go-
fihla Mangese, byalo yēna a tšea
pallō, a tia moetsana ka yōna, ke
moka moetsana a wēla fase, lefatšā
la pallō le hlaba moetsana.

Makholokoto Sekane a ga fēla lekgot-
la ditaba. Makwahala Sekgabēla

814

K34/82

94

a e^hma pele ga lekgotla are, morena le
kgotla, ditaba kamoka re a dikwa, byalo
ke bōna eka ga gona. Taba e batho ba ka
e bolēlago mo. Ka baka la gore, Malesa o
dirile phōšō, ekabe are go motia la
mathōmō are, gobōna a wele fase
ke moka a motleme, a se sa boeletz
a go motia. Nhlomole motlwa a se
ntswiē leoto. A wena Malesa obō-
na gore o dirile ka molaō, Malesa are
phōšō ke dirisitšē ke batswadi bangw-
ana, ka gobane ke bōna ba gore ke
tiē.

Malesa a ya thopeng, a roma motho
gore sepela o botšē lekgotla gore ke
e pōna phōšō, ke sa tšama ke tia di-
koka. — Saai are sepela o motšē a
nche dipudi tšē tharo. Malesa a
ncha molato wa fēla o etla mo-
we.

Gobētā^h, badiš^vi ge badiš^va dikgomo bya-
to, ge diile tšā ja Mabēlē, bogologolo
mong wa mabēlē o swanetšē go tia
bahlanhana, ke gore ge a babēthile
molato a o sale gōna. Makadi-
Kwa Raganya, o ile a tia ngwana

wa Matsikinyane Moyene, dikgomo dillê mabêlê, O ile a motia ka sethropo sa dipholo, byalo sa motûla le ragô. Ge mohlankana a fihla gal, papagwe a butšiša morwa wa gagwe gore o dirile keng, are ke teile ke Makadikwa dikgomo dillê mabêlê.

Papagwe a laya morwa wa gagwe gore o rōbalê o beile ka maatla, ge motho are wa go swarella o lle are wanthongga. Ngwana a kwa ditaêlô tša papagwe, papagwe a romêla motho gore sepela o batšā Raganya o bolatile ngwana waka, Raganya a fetola sebaka gore sepela o motšā gore ke moteile dikgomo dillê mabêlê aka. Sebaka sa boetsā, mātšū a gotšwa ga Raganya ga Moyene.

Moyene a tšea ditaba a diša kgorong, ya Phasiku Mohlabe, Kgōrō a e gane taba e nyaka goja. Ditaba tša a mogêlwa, ba motšā gore ka tšakī la gore o tšogêle kgorong. Ba roma motho gore a yo batšā Raganya gore wa nyakêga ka kgorong, mabapi le molato wa gotia ng-

wana wa Moyene.
 Letšatši la ka hlolo la fihla, ba kgobakana Kgorong. Lee Mohlabé a bula lekgotla, are go bafapani dulang kam-adulo a lena ga mōgo le lekgotla. Moyene motho yola o monyakago ke yowena Raganya o nyaka ke mokgalab ye yo.

Moyene a éma pele ga lekgotla, are morena lekgotla, ke tlile mo kabaka la Raganya, dikgomo tšaka dillê mabêlê a ~~na~~ Raganya byalo a tia modiši, ga tia gore wa laya, o dio bolaya, ngwana le bošego a robale. In obêla.

Raganya are morena lekgotla, gobyalo, nna ke teile bana ka mokgwaw-a gore dikgomo dillê mabêlê aka. Ka morago ke bōna Moyene a nthometše motho are ke bolailé ngwanawa gagwe ka gorialo mo we ke gore ke malato. Nna ka fetola sebaka gore sepela o botšá Moyene kemoteile ka baka la gore dikgomo dillê mabêlê aka. Ke ge kekwa ke bitšime mo Kgorong. Inobêla.

Modiši yo we leina la gagwe ke Maselo, banna bare ba leka gore ba mosware gore ba bone dintšhō tša gagwe, ke moka a fêla a lla are le anthongga. Ba mutšiša gore naa o goteile kang, mohlankana a bolêla gore o ntêile ka sethropo a nthaga le ka molete.

hee Mohlabe are nna a ke bone molato lekgotla, ka baka la gore mohlankana ge aile a lesetša dikgomo tša ja mabêlê, ke tšwanêlô gore mong wa mabêlê a tiê ba diši kgati a e bolae motho. Madome Moyene are ke akwa kgoti mowe o bolêlago ke nnete, ngwana ke wa golaiwa gore a hlôkômêle dikgomo mabêlê re ja ôna. Golaya ga ngwana se laya ka kgati eseng ka sethropo le gona wa bawaraga ka molete, a ke gona golaya ka gorialo mowe. Bônang ngwana o kwa bohloko kudu, mohlomony o ile ge a moya a mokwišitšê bohloko madi a tletšê ka teng, ge a ile a hwa ke gore o tla ba ele gore ke gona a laile. Thobêla lekgotla.

814

K34/82

98

Mpe Saai are morena lekgotla, ke bō-
na gore mokgalabye yo wa ga Raganya
o šitile ke golaya, nkabe a tiē ka kga-
ti, lehono e kabe se botšā. Moyene gore
o bigile maaka fa tswalla kgōrō. Le ka
bōna se na le basadi, mohuta o wa
basadi o tswenya kudu, ka gorialo ka
tšatši le lengwe o swanetše gore o mo-
tiē, ka gotia mowe, a segore o swane-
tše gotšea lepara goba molamo o motiē
ka tšōna, ka gorialo mowe a o lae, o
nyaka gobolaya. Madi aila dikgōrō bō-
nang, o modirile nthō ekgolo moero-
pereng.

Makadikwa Raganya a ēma are mo-
rena, ke a lekwa lekgotla, byalo molaō
wa tšwa ka mošate balata se a
mogēla. Go tloga lehono le akwa, gedi-
kgomo tša motho dika tšena chemong
yaka, nka se sa tia badiši batswadi
ba swanetše go bōna molato. Ke moka
a bitša ba gabo ba ya bonyela mpya.
A e tumela molato, ba monchiša
kgomo, a ncha molato wa fēla o
e tla mowe. Ke moka go tloga ka
lona lebaka lewe badiši a ba sateiwa.

Molato wa dikgomo go lefa batswadi ba badisi.

Monna le mosadi wa Monna yo mongwe, mosadi wa monna yo mongwe a t-eivi, wa motia o molato, byalo ka Mogaga Mabakane. Motso kamehla phōšō o fēla a e fa byalwa. Monna yo Mogaga o ile a fapana le Mosad yo Mamokhadi Mokgahla, mosadi a roga monna yo ka mokgwa o a ka kgonago. Mabakane a tala kepele a tša mosadi, mowe a bilego a modira nthō phatleng.

Dipapanana Mokgahla a roga a roma sebaka ga Mabakane gore a ka rōbala mosadi waka wa babya ore o teile ke wena Mogaga. Mabakane a fetola sebaka ka gore mosadi a ntebetš'e, o nthogile tš'e nkego ga se ga fēla, a ba a roga le mmame ba keng sa gore ekabe a foroga nna fēla. Ke kolona lebaka lewe ke ilego ka motia ka lona. Sebaka sare ke akwa byalo e be ke nyaka lentšū la gore ke swanetš'e go batš'a Mokgahla lona. Mabakane are ga gona lentšū

mosadi o ntebetšē.

Sebaka sa goma sa fihla ga Mokgahla sare nna a ka kwa selo, monna o bolēla fēla gore mosadi wa gago o ntebetšē kemoka. Mokgahla are go LUKILE, a iša ditaba Kgorong ya Phasuku Mohlabe, Kgōrō ya fetola Mokgahla gore ka tšatšī la gore o tle gamogō le dihlatse. Ke moka a roma motho a yaga Mabakane go batibiša gore banyakēga ka Kgorong mabapi le molato wa go tšwa ga mosadi wa Mokgahla.

Letšatšī la Kahlola la fihla, ba fapaniba Kgobakana. Lebaka la fihla la gore melato e ahlolwe. Lee Mohlabe a bula lekgotla, are banna a eke re faneng ditšēbē, batho šeba ba fapane. Mokgahla motho yola o monyakago ke yo, wena Mogaga a o bitšī ke Kgōrō o bitšī ke Mokgahla. Mabakane are ke a dikwa dikgozi nonyana golla e ehlubiwago, a bolēle re kwe.

Mokgahla, are thobēla dikgozi, nna ga gona tuba e nka e bolēlago. Ke make tšē fēla ge ke bōna mosadi waka a e tšwa a lla, ge ke mukšiša are o teile

814

K34/82

101

Ke Mogaga, byalo nna ka romêla sebaka ga Mabakane, a fetola sebaka ka gore mosadi waka o kbile. Letlakwa yêna mosadi ka noši.

Mamokgadi, a thoma gobolêla, are lekgotla ebe gona lebyalwa ga mogolo wa Mogaga byalwa byo we ebe ele naleng ya mabêla ka reka byalwa byaka ka mabêlê, batho ba bangwe batlile ba kgopêla, byalo Mogaga ge a fihla are ke mogêle, a botêla ka leina la gore kenna ngwanenyana nna ka mofetola ka gore le wena kenna mo'emanyana. Ke ge a kwata a fihla a raga byalwa byaka kemoka lenna ke thoma go moroga, ke ge a napele a ntia, nthô ena, o ile a ntgarametša ka pyatla ke leswika. Ke moka ke feditšê ba bina tlou.

Mogaga are, ~~ke~~ thobêla lekgotla, mosadi wa nthara, fêla go kgopêla byalwa byo we a goba a rekile ke ile ka kgopêla, a ntgêla ka nwa, byalo ka morago ke nokwa a nthoga, ka seke ka theba gore molato waka keng, go fihlêla mowe a bago a nthoga ka bomme, ke ge kemotia. Thobêla.

Mkêkêšane Masumu, ke mosadi yo we Mamokgadi a gore goreka byalwa le yê

814

K34/82 102

na a ba gona. O ile a bitšwa ke mong wa byalwa, a thoma gobolêla ka mokgwa o a boneng ka gona, are thobêla, e be re nwa byalwa bya gorêka ke Mamohgadi, byalo ka morago ke ge gofihla Mogaga are e ngwana Mamohgadi nkgêle byalwa byo we. Mamohgadi are mogolo moroga ngwana are nthogê ke gorogêbô, le wena ke wena mo'emanyana, ke ge Mogaga a kwata e raga byalwa bofalla. Ntwa ya bôna e thomile fawe. Kemoka ke feditšê.

Mabale lewele le yêna a tlatsâ mantšu e Nkêkêšane. Le e Mohlabe a ga-fêla lekgotla ditaba. Ka thakî lewego kwagala gore ebe gona ke monna yo Mafôrwane Iselane, yo we a bago lekgotleng la kgôrô ya ga Mašumu a ema are thobêla lekgotla. Bocha bo senago molai boya lekwale mphathong. Wena monna wa ga Mabakane, Mokgahla o ile go go romêla motho wena wa dira byang, are ke ile ka fetola gore mosadi o ntebetšê, o be ona le mang ge o fetola taba e we, are ebe ke noši. Are wa bôna o dirile phôšô ka gorialo mowe e kabe o batšê bageno ore o fetola sebaka ebe ba gêno

814

K34|82

103

ba gōna ✓
 Lehono o bolēla gore mosadi o ge lebetš'e
 kgantše o bolēla maaka, ke wena o lebile
 go, e kabe ore ge o moratlakisa ka len-
 tšu lewe la ngwanaa, ore gokwa a be-
 fetšwe o motlogēle, dilo tš'ē kamoka n-
 kabe disegōna. Thebēla lekgotla.

Lee Mohlabe, Mokgalabye yo wa ga Ma-
 bakane o bolaya ke mohlare o wa fase,
 o nwa byalwa a phahlaganaha le lebahe.
 O lebile, o swanetše go bōna gore o dirile
 phōšō, mosadi wa monna yo mongwe
 a tš'wi, le ge eke o kile ware mašumi
 a gogana a se mo o ka motiago, mašumi
 ke a monna yo mongwe le yo mongwe a
 ba tii.

Mabyale Mabakane ke mogolo wa ~~am~~
Mogaga, a ēma pele ga lekgotla, are
 lekgotla ga gona se we ke tš'ago lebotš'a
 sōna, ke maswabi fēla, yo moratho
 waka o mpaletš'e, byalo ka ge le bōna
 ka moganong gaga gwe mēnō a fedile
 ke baša la dintwa. Ke makala ge di-
 taba dišētš'e dile ka kgorong ka gae
 a rebotš'a. Yaba mogolwane ore gomor-
 atho thakgoga, ke moka ba ya thopeng, ba
 e tumēla molato. Phaduku are a nche
 kgomo, ebe gona le kgomo e a pōō bane

814

K34 | 82 104

Ke Zulu a lefa ka yōna molato, kemo-
ka molato wa fēla.

Monna le mogatšagwe, bo barebare ba sin-
ya kwanō ya monna le mogatšagwe.

Byalo ka matsobane Masumu le mos-
adi wa gagwe Mothêlō ngwana Mahla-
Ko. Matsobane o ile a tša mosadi wa ga-
gwe a fora ke batho, bane mosadi wa
gagwe o rōbala le Patlana Moyene.

A re gotia mosadi a ba a matsā gore
a ē ga Patlana, a botšē Patlana a
mofe dikgomo tša gagwe. Mosadi ka go-
kwa mmele gore wa baba a tloga a
ya, a fihla a botšā Patlana Moyene
mantšū a we.

Patlana o ile a bitšā banna ba gabo,
a ba botšā mantšū a, are go mosadi
bolêla, banna ba ga Moyene šeba ba
tlakwa ka tša bōna ditšebē. Mosadi a
bolêla byalo ka pele. Banna bane goka-
one, gore o romêle motho yo le seb-
aka ga Masumu o o kwa ge e kaba
taba e ke tšhešo, ka gobane wa le-
setšā mosadi a rōbala mo motseng
wa gago, ka moswana ba ka gorara ka
ditaba. A roma Thailō Pēpēla gore
a iše mosadi, a yo boya le mantšū a
Masumu.

814

K34/82

105

Thailō a tloga le Mothélō baya ba fihla ga Masumu, ke moka a fihliša mantšū a go tšwa ga Moyene, ke moka Masumu a fetola ka gone nna ebe kere mohlomong letlišitšē dikgomo tšāka. Wena a sepela o botšē Moyene a mphe dikgomo tšāka a fete le mosadi wa gagwe. Thailō a buēla morago mosadi are nna ke goma nago, ka gobane monka šala ke tšwa. Pōpēla are go Masumu, o seke wa šala wa motša, go satla bolēla ditaba tša dikgomo tša gagwe.

A fihla ga Moyene are mosadi o bolēla tšeršo, Moyene are golukile sepela o botšē Masumu a seke a makala ga bitšwa ka Kgorong. Pōpēla a boēla a botšā Masumu, Masumu are sepela o motšē ke nyaka dikgomo tšāka ke moka Pōpēla a boetsā mantšū go Moyene. Moyene a tšea ditaba a dišā Kgorong ga Masumu, a butšwa letšākī le we a swanetšego go tla ka lona.

Letšākī la ka hlolo la fihla ka moka ba fapani, ba kgobakana gamogō le lekgotla. Banna baile ba bigiwa ditaba, lena lekgotla le bōne ditaba kudu kera Mongale ke yēna yowe

814

K34/82

106

a swanetšego go re ahlola, mona n-
tso a e kgamole.

Moyene a thōma gobolēla, a thobē-
la lekgotla, nna ketlile ka bakka la
go fiwa mosadi ke Masumu, ore
ke mofe dikgomo nna ke fete le mo-
sadi, byalo ka gopola gore mohlomong
mosadi o bolēla Maaka, ka ra Dhailō
Pōpēla gore a iše mosadi monnengwe
gagwe, a ē a kwe ge mosadi a bolēla
tharešo, ka nnete o ile a batša Pōpēla
gore sepela o motš'e a mphe dikgomo
tš'aka la fete le mosadi, byalo kuba e
we ya ngakancha. Thobēla.

Matsobane Masumu a ēma are thobēla
lekgotla, gobyalo kere Moyene a mphe
dikgomo tš'aka a fete le mosadi wa
gagwe. Kabaka la gore a sa media
motlabo o dira sentkego ke mosadi wa
gagwe. Mosadi waka a sa šona me-
šomō ya mašemong ba hlwa bu du-
tši lefokeng. Thobēla.

Sebaka seka se sa bolēla kabaka
la gore Masumu a ganetš'e mantš'u
a we Moyene a bolēlago. Mothēlo
ke yēna mosadi wa Masumu a thō-
ma go bolēla, are thobēla lekgotla, mo-
llo o chuba moōni, nna ke a swa

814

K34/82

107

monna yo wa ntswenya, tsatši le lengwe le le lengwe la byalwa, ke a teiwa, a potša gone sepela ga Patlana, go fihlê la keba ketloga ke e ya ga Patlana. Monna yo wa ga Moyene letšatši ka let- ee a ke mosebe. Morena ke moka ke feditšê.

Monna yo wa ga Mašumu o no dira ditaba tsê a e noši a sabotša ba gabo, byalo baile ba šita le gobolêla ditaba tsê gagwe. Mongale Motata are thobêla letg- ota, ba ga Mašumu ga gona taba e re ahlolago yona fa, ke bôna dithsele fêla. Wena Matsobane e kabe o lalle o ba tsware le pono le seka ka morwa- lo, le hono o hlalifišitšê le ge eke taba e gona, o ka se sa batwara ba tla dira ka bohale. Ke le bôna molato lena бага Mašumu sepelang bonyela mpya.

Batloga baya bonyela mpya, ba etu- mela molato, a ba botša gone banche dipudi tsê tharo, ke moka banche, Moyene a gapa pudi tsê pedi ya boraro a tswalla kgôro ka yona. Molato wa fêla o e tla mowe. Mongale are go mosadi o seke wa tšoga wa boeletša taba e, ge monna wa gago a gotia a

814

K34/82

108

go botšā monna yo o sa motsebege o swanetšē go tloga o ē ga monna yo mongwe wa ga Masimumu a motšē taba e, yēna o tlatla a sola, yo monna wa gago, le hono rena re a ja, wena kemoka bana ba gago a baji. He wena Mutabane ge o bōna gore mosadi wa gokgopišā o swanetšē go botšā ba gēno, ba tla gogakolla.

Monna le monna banna ba bantšī ge baile balwa a bake ba lifšana, golifišana ba rōka. Byalo ka Makwabola Sekgobela le Nkala Magomane. Baile balwa motseng wa yēna Makwabola, oile a pyatla Nkala ka lefika hlōš. Baga Magomane ba lebella Sekgobela gore o tla rapela, byalo a seke a rapela. Magomane a romela sebaka ga Sekgobela go motšibiša gore o mogobatsitšē. A re go sebaka ke kwile sepela ke sa tšibiša ba gešū.

Magomane a dula letšatšī a lebeletšē dhetolo, a seke a bōna phetolo, ka letšatšī le le latelago a isa ditaba kgorong. Makwabola a makala ke ge a bōna morumiwa wa gotšua mošate a fihla, are, go yēnane wa nyatšega kgorong ka baka la molato wa

814

K34/82

109

gago le ba ga Magomane ka ts'atši la gore letle o seke wa sia dihlats'e tša gago. A ka a fetola motho yo we selō, o ile anohomola a mofetola fêla gore ke dikwile. Pele ga ts'atši le we ba swanets'ego gore ba e Kgorong, ke moka Sekgobêla a tšoga e sale bošego, a fihla Kgorong a thibêla molato ka pudi, are a ke nyake gore molato o tšene Kgorong, ke nyaka gorapêlana nabô ka gae. Letšatši le we ba swanets'ego go gohlakana ka lona la fihla byalo Magomane a fihla Kgorong, a bōna ba ga Sekgobêla a sa ba bone. Bathōma goahlola melato e mongwe gofihlêla melato ka moka e fella. Ka morago ba botša Magomane gore boêla gae, molato wa gago Sekgobêla o gomisitš'e ore le tlaya le rapêlana ka gae.

Magomane a goma are golukile, fêla ge nka see ka mōna tšōna ke tla goma ka boya. Ge a fihla ka gae a hwetš'ana sebaka sa gošwa ga Se-Kgobêla a swere pudi, are ke rumile ke Sekgobêla o itš'e ke tle go morapella. Magomane are ke a dikwa sepela o bats'e Sekgobêla pudi e ke ya gohlats'wa a nthō, ke monyaka kgomo molato wa fêla. Sekgobêla a ncha kgomo ke moka

molato wa fêla. Sekgobêla o chabile-gore molato wa gagwe wa seke wa ahlola ke kgôro, kabaka la gore molato wa madi a o sekiwi, le ge motho yo we a gobetšego e le molebi, wena o swanenetšego folefa ka bakka la madi.

Maroga, Khušane Malesa o ile a ro-ga Joelaya-lehu ke mosadi monna wa gagwe ke Zekgowa Masumu. Maroga a we a go moroga ka ôna ke a oile mosadi a kwatama pele ga monna wa gagwe a mofa byalwa. Malesa are go Masumu o seke wa bôna ge a kwatamile mo pele gagago, mosadi wa gago ke sephoko o rôbala le Thailô Pôpêla. Mosadi a thôma go ro-gana le monna, mong wa mosadi a tloga. Ka moswana Masumu a romela motho ga Malesa gore mabana o be a reng, malesa are nna nkešu ke bolêlê se Masumu a iša ditaba tša maroga kg-orog, byalo kgôro ya a mogêla ditaba.

Ba ba bitša ke moka ba fihla kamo-ka ga bôna. Zebaka la ka hlôlô la fihla banna baile ba kupjwa ditšebê le melomo ya go ahlola ba fapani. Ba begêla ba fapani ditaba ke moka ba thôma

gobolêla.

Masumu, a bolêla gore, morena lekgotla, ketlile mo kabakeng la maroga a we Malesa ailego a roga mosadi waka pele gaka, byalo nna ke ile ka ba tlogêla. Yaba Lee Mohlabe ore go yêna Masumu o ke o bolêtê gore o ile ge a moroga o ile are keng, are o itšê mosadi waka ke sephoko o rōbala le Ha Thailo Pōpēla. O morugile gaka, are ke gantš; are mosadi êna o rogê Malesa ka mokgwa o o ka kganago, mosadi a êna a roga Malesa go fihlêla mowe mosadi yêna ka noši a bago a lapa.

Bare go mosadi o feditšê goroga monna a dumêla, wena Masumu molato o fedile ka bakka la gore le yêna o morugile. Molato wa fêla o e tla mowe taba e ile ya makatšā batho, empa a bakka ba makala kudu ka gobane, maroga e se bakê ba seka.

Katō, taba ena ya Katō, ge motho a dumêla molato ka gae, o folefa, dikka feta tšā tšena ga mokgomana gobakgōšana go fihlêla mošate, ge monna a ga nešā mosadi. Motho yo we a kilego a kata mosadi ke Kgolane Saai a

814

K34/82

118

Kata mosadi wa Maruping Mohafe yowe
leina lagagwe ebe bare ke bhwenyana
ngwana Morema. Monna yo Maruping
o be ana le basadi ba babedi, byalo mosadi
yo bhwenyana ebe ele mamoratwe, monna
a sa nyake go fapana nae.

Ka tsatsi le lengwe mosadi yo o ile a et-
ela ga gabo le eto lagoya le goboya. ~~†~~
E nile ka lebaka la ka moriti, monna
a ya a namela thabana a lebella mo-
sadi ge a boya gae, ka tsela ya gotswa
gae ga gabo, oile ge are o bona mosadi
a mona a sethe a kgadla kgauksi le
motse wa sai ka gobane tsela e
tla kgauksi le motse. Byalo a hlakana
le sai, mosadi o be a swere kgogo,
ke moka sai a butšiša gore a o wa-
tekisā mosadi a dumela.

Selo sa gorekisā a seile gotlala chila,
monna wa ga sai a swara kgogo,
are ke a enyaka fela a ka swara kg-
chelete, e kowa gae, mosadi are nka
seke ka kgona goboela morago ka baka
la gore ke bošego ke kitimela goya gae.
Monna are golukile sepela gabatse, ke-
moka ba fapana. Mong wa mosadi a
ba wa ba bona, ge mosadi a bo fihla
gae, monna are go mosadi ke mang monna

814

K34/82

1/2

gola wa goba o ême naê kemang, mosadi are ke kgolane saai, ebe le diang mosadi are a wa ebe re sadie selo, monna a lia mosadi, mosadi a kwa mmele gobaba are o be a nkata.

Mohofe a romêla saai sebaka, a gore ke kwa mosadi waka o bolêla gore wena o mokatile. saai a ya a fetola sebaka ka gore taba e we a ke tsebe, fêla taba taba elego gona ke nyaka gore mosadi yo we ka tsatši la gore ke tla fihla mowe le bagešū gore a mpošê ga batse ka moko-wa o we ke mokatilego ka ôna. Letšatši la fihla la gore a e gae ga bomosadi, Mohofe le yêna oile a bitšā ba gabo a wa ba kgobakana.

Saai are go Mohofe ke fihlile mokaba-ka la mantšū, a mosadi wa gago arego ke mokatile, Mohofe are wa kwela, mosadi monna gola šo, rena e be re re gōna mowe la goba le katana gōna. Mosadi are ke nnete saai oile a nkateletšā, byalo ke ba, ka phonyōkga ka chaba.

Saai are mosadi go gahlana gōna ke gu-klane naê, empa a ke šū ka mokata. O be a swere kgogo, ka mutšišā gore naa wa rekisā rekisā a dumêla gore wa e rekisā. Yaba ke re go yêna ke a empa.

814

K34/82 1/15

Ka byalo e noba chelete yana enowa gae, mosadi are ke bošego a ka seke a kgona goboela morago ke bošego o kitimela gae, ke moka ka farana le mosadi, le hono ke makala ge ake nna ke mokatile byang a ke tsebe.

Taba ena a ena hlatshe, byalo bohlatše bya yona ke gore ba e ba bone mowe ba goba ba katana. banna ba ile ba leka ka maatla go butšiša mosadi gore ge a gokata ile wa hlaba mokgoši, mosadi are ewa byang, ka gobane ke kgauksi le mowe wa ga Raschoši e kabe batlile ba galamo-tela. Golukile mohlomong mosadi o file monna byalo le hono o bolela polêlo ya gokatiwa. Mowe batho ba goba ba katana a go šitšê, se swanetše go yô bona. Ba tloga mosadi a ba etile pele, a fihla a šupa mogongwe ga mafikanyana ba bona byane bya nthê bo sa tšêga bare go mosadi, o sebe mohlomong o lebetše o swanetše go se šupa. Mosadi a tšwela pele, a šupa mogongwe le gona ba no hwetšana go sena selô. Mosadi go bonagala gore dilô tše ka moka o bolêla maaka.

Mosadi are le a kwala, ke phetša tha-tô ya monna waka, ka gobane ke ile go-

814

K34/82

116

fihla gae, monna a mputšisa gore nna yola wa goba o lenaê, ke mang, ka motš'a gme ke Kholane, byalo are nna ébe le dirang, kamotš'a gore e šu re diê selo, a bolêla gore nna ke a seka, kemoka a tia, byalo nna ka kwa mmele gobaba ka bolêla gore monna yo we wa ga šaii obe a nkata.

Ditaba tša boêla ga Maruping, šaii are wa dikwa wena ka noši, ka gorialo mowe o bône gore le nsintš'e leina laka, ka gorialo mowe le swanetš'e go nhlakola leina laka dichila tšewe le mpharilego ka tšona. Mohofe are ke dikwile, fêla maka a tšwa le mosadi, lenna ke saya gae, ga gona taba e nka bolêlago ga nabyalo. Baile ba fapana ka mokgwa owe. Mohofe are go fihla gae, a romêla sebaka gore sepela o nthapella, sebaka saya ga šaii go rapêla, šaii a fetola sebaka gore sepela o motš'a ke molato, legona mosadi a dira ka kgole o dirisitš'e ke yêna monna. Mofohla ntsweng, ore se nyariêlê se ntome, ke monyaka kgomo, Mohofe a ncha kgomo molato wa fêla. Molato wa katô mosadi o swanetš'e go kgowella, gore batho ba mophalêlê, ke bôna bawe batlago mohlatsêša. Byalo ka Makedi le Morule, oile a moka-

814

K34/82

// b

ka mosegare, mosadi a hlaba moko-
osi, mosadi yo barego ke mathari a
yo bona a hwetšana gore monna o ka
telekise mosadi, monna are gobona, m-
osadi yo we a thoma o tšwa ka ngwa-
kong a chaba.

Mosadi yo Morule Mohofe e be ele
mohlolōgadi, empa ba boleloko la bomo-
adi e be ba le gona. A ba botsa ta-
ba e, ba romela sebaka ga Makedi,
mōtho yo we wa sebaka e fihla
ga Makedi a bolēla mantšu a we a
rumilwego ka ona, Makedi are mo-
sadi wa resša, ke mokatile ke kgale
ke bolēla naē, ke moduma kudu byalo
a fogana, ke ge ke tia ke letswalō ke
kata mosadi, molato o we ke okwile
sepela o ba botse marumu fase.
Sebaka sa boēla gobolēla mantšu a
we, Makedi a šala a botsa ba
gabo, ke moka ba romela sebaka, ba
ga Mohofe bare sepela o motšhe ke
molato, ge mosadi o moduma wa
bolēla naē wa kwa a gana, molesetšhe
mohlomong wa go pholosa, o seke wa
kata. O mohlalosešetšhe gore se nyaka
kgomo le pudi ya go phaya thetō. O ile
a ncha dilō tšhe we molato wa fela.

814

K34/82

1/7

Go phumiswana, taba ena ya go phum-
iswa, e dira ke basadi ba we banna
ba bona ba lego makgaweng byalo mosadi
a sala a chekga, e ke moka a feta
ke matsatsi a gagwe, byalo a bona gore
ge monna a etla o tlatla el mokwela
bohloko, kudu ke go chaba go sinya lei-
na la gagwe ga monna wa gagwe. Gomō-
gō le methepa. Taba ena ya go phu-
miswa ke taba e e atilego kudu mo-
lefaseng la gēsu, empa ke taba ya se-
phiri gagolo, o ka nokwa bare mokete
obe ana le mpa, byalo o nchitse, kabaka
la gore ga gona bohlatse, wa seke wa
tseba gore taba e ile ya fella kae.
Bohlatse bya yona, ke gore ge monna
a fihlile a ya magogong a mosadi ke
moka a hlabegē. Ge batsama ba phok-
ola molwetši o kwe ditsoala dibolēla
gore monna o swele magogong a gag-
we.

Ditsoala ke ditō tšewe motho yo mo-
ngwe le yo mongwe a ditngolwago k-
udu, byalo taba e ba chabago go seki-
ša mosadi ke gore basadi ba ke feta
ba gana gofa banna ba bona ditla-
ve gore ba balafe, ka gobane ba feta
ba nona ba kgokolo go kgopela di-

hlare. Dihlare tša go alafa molwetšidi-
tšeba ke yêna moadi mowe a go fihla
a bea dilô tšê we tša gagwe nthse.

Byalo ka moadi wa Megatswane Nkwane
yo we leina la gagwe elega Mathumê-
ngwana Makgobakgoba aditlou. Moadi yo
o ile a in-a e sale mothepa, ke moka a
fihla mowe yêna mong a go tšebago ga-
môgô le mmagwe. Ditaba tša mošetana
ditšeba ke ~~mmagwe~~ mmagwe, papagwe a tšebe
selo ka taba ya mohuta o we. Moogana
a ya bogweng, a fihla a bolêla le mot-
hepa ka tša malaô, mošetana a dumê-
la, monna a rōbala le mošetana,
ka morago ga matšatši a se makae
monna a hlalabêga, mowe ba beago ba
diška ka megôkgô.

Ge ba tšama ba sepela le boreatšeba
ba bolêla gore ditšola dibolêla gore
monna o swele magogony a moadi
wa gagwe, ka gorialo mowe le swan-
etšê go kgopêla dihlarê go êna la seke-
la mokitšimêla, baya gae, ba roma
makgekolo a bolêla naê, mošetana a-
re a senna, o tšwa a swele mo-
we a swelega gōnd. Makgekolo a
bolêla le mošetana gore o tšebegore
motho a hwe ka mojana ka otee, o

šia mejana e Zletsë ngwako, ba no nyaka go a khnyetša, a bare ke wena mola, wena oka naya o e noši ngwanaka we ya wanyaka dile tšewe, batle ba likiše monna wa gago.

Mosetsana o ile a re moegane ko wa batho ba tšwile baile masemony, ke moka a ne kella mowe, ba gophušetša madi a we, a fihla a ncha phupu ke moka dingaka tša hlakanchanya le dihlare, ba a lefa molwetšō. E rile ka sebaka se sengwe monna a tloga a ya matkgo weng, byalo ke lethari, a šala a ima gape, moadi o be a le bogadi, a ncha mpa, taba e e ile yakkwala ka gobane goile gwa kwalayala, ka baka la gore e be e se madi, e be e šetše ele motho, ka baka la gore hlaloganyō ya bona ke boadi e be e bōnala. Ngwanayo we e be ele mohlankana, e nna leye na mmago ngwana o nyakilo hwa le ngwana wa gagwe.

Phusumane pkwane ke papagwe Magatswane a re go ngwetšō wa gagwe o swanetše go bolēla therešo gore le tšumu le tšwa kae, mosetsana a re ke imišitše ke Maruping Mohofe a dilesetša dile byalo go letela morwae

814

K34/82 120

ge a boya. Morwae o ile a boya, He mo-
ka papagwe are, wa bona ngwanaka o se-
ke wa ya malaong a mosadi, morwa wa
gagwe are, ke a kwa papa e kaba molato
heng, mosadi wa gago a loka, wena o swa
netš'e go mutšiša gore ditaba tš'e ke dikwa.
go diile tš'a sepela byang o tla gobotš'a
tš'ona.

Monna o ile alala a butšiša mosadi wa ga-
gwe, mosadi a seke a motš'a selo, are nna
a a ke tšebe selo. E rile e selegoasa
mosadi a faga buišwa e sale ka mos-
wanyana, ke moka a tloga a ya ga mokg-
ekolo yo mongwe gore sepela o botš'a mo-
nna waka nna ke tš'eb'e ka sinyana,
mokgekolo are napa o mpotš'e gore ke ma-
ng, are ke Maimping Mohofe. Mokg-
kolo a ya ga monna go motš'a ditaba tš'e
we, a ba a mohlalošets'a le gore ke moke-
te yo we a ilego a imiša mosadi, byalo
ore nna e phumile. Monna are sepela
o mutšiš'e gore, o phumitš'e ke mang,
mosadi a seke a rata gobofêla taba e
we. O ile a mutšiša go fihlêla a bofêla
gore ke mokete, leina la gagwe ke Mat-
šatš'i ngwana Byang yo we a tš'erego
ke baga Mohofe.

Magatswane a bitš'a papagwe go motš'a

814

K34/82 124

mantšū a mosadi, ke moka papagwe are ekabe a bitšē ba geno, o ba botšē taba e, a bitšē ba gabo, ke moka a babotšā ditaba tša mosadi, bagabo bare, ditaba diakwala, ka gorialo mowe o swanetšē goromēla mo-zho go Mohofe, ke moka ba roma lek-wapa Morema, ke moka a tloga a ya ge a fihlile ke moka a fihletšā mantšū a ga Nkwane Nkwane. Mohofe a fet-ola sebaka ka gore ke a dikwa byalo ke nna, sepela o babotšē.

Sebaka sa boēla sa bolēla mantšū a Mohofe gore Mohofe are ke nna, sebaka ge sebutšitšē ba ga Nkwane mantšū a we, ba ga Nkwane ba dula ba lebeletšē gore ba ga Mohofe ba tla romēla sebaka, byalo ba seke ba romēla Nkwane a gona a roma sebaka sa gagwe gore sepela o botšē Mohofe, ge a sa e pone phōšō, ke a feta. Mohofe are ke a kwa, a eka ba mosadi o sane le mpa goba o belege.

Sebaka sa boēla nthagō, sa fihla sa bolēla mantšū a Mohofe, byalo ba ga Nkwane bare sepela o botšē Mohofe gore yēna ka noši oile godira taba e we, a ba a ncha mpa.

814

K34/82

122

a ya mosadi, sebaka sa boela ga Mohofe, sa bolêla mantšū a we a butšitšego ke baaga Nkwane. Mohofe a fetola sebaka ka gore sepela o ba batšā nna nka seke ka ngona golefa molato ka baka la gore mosadi o dirile phōšō nka be a seke a ncha nra leho no nka be ke lefa molato. Sebaka sa boetšā mantšū.

Nkwane a iša ditaba ngorong ya Phasuku Mohlabe, a mogêla ditaba, ke moke a batšā Nkwane gore ke tla batšā ba ga Mohofe le swanetšê gotla ka tsatsi la gore. Letšatsi la kahlole la fihla, le bona ba fapani ba kopana, le baka la goahlola la fihla. Lee Mohlabe a bule lekgotla, are a eke re faneng ditsêbê lekgotla, byalo re tsena ditabeng. Nkwane motho yala o monyakašo ke yo, wena Mohofe a o nyane ke kgōrō o nyane ke Nkwane. Nkwane o ka bolêla, re be re itha moruba.

Magatšwane Nkwane a êma are thobêla lekgotla, nna a ke tsêbe seke ke be ke sedona moaga, ke be ke le magoweng, byalo ge ke buile, ke kwa mosadi waka are, o be ana le nra, e

814

K34/82 129

phumegile, byalo, are mpa kebe ke efile
ke Maruping Mohofe. Ge ke mutšiša
gore e phumegile byang, a bolêla gore e
ile ya ncha ke matšiki Mohofe. Ke lek-
ile ka maatla go bolêla le mohofe ka gae
~~o~~ a nyake gokwa. Thobêla.

Mathume Nkwane ke yêna mosadi yo
we wa go ncha mpa. A thoma gobolê-
la, gore ke nnete ebe ke na le mpa bya-
lo mpa yaka ebe e šebê ena le dikgwe-
di tše tharo goba gofeta. Byalo nna ka
noši ka ya ga Matšiki go bolêla naê maba-
pi le taba e, a mpošša gore taba ya mo-
huta o we a e tšwenye, kare o ke o
nthušê, ke ge a mpha seklane ke ya
ke a pea ke enwa, ka morago ka buba
mowe ke ilago ka gamêla gokwa. Ke ge
ka morago go e tšwa namane e we e hw-
ile, byalo dilô tše ke šitile go diuta ka
baka la gore ba ka gae ba ile ba dibona, ke
moka ke feditšê.

Maruping Mohofe, a êna are morena
lekgotla, mosadi yo ga ke mophikgiši, wa
re reša ge are mpa o file ke nna.
Daba e we ke ganago gofeta, ke bakeng
sa gore nna ke tšeba ga bobe gore
ke divile molato, yo mongwe a tšena
ka gae, o sintšê molato waka, ka goriat.

nna a ke sana molato, molato ke re ba swanets'e go rakiša Madikgona. Thobêla le kgotla.

Matšiki: Mohofe a thoma go bolêla, a nna ke a makala ge ngwana yo a bolêla gore ke nna yo we keilego ka mofo sehlane sa gore mpa ya gagwe e zinyegê taba e we a ke tsebe nni. Ke moka ke feditš'e.

Lee Mohlabe a gupêla lekgotla ditaba, ka gobane ge ele ditaba tša go naha mpa, ke ditaba tša boloi, a dina hlats'e. Sebatane Masete a êma a re morenale kgotla, pele ke sešu ka butšiša ba fapani diputšišo, ke nyaka go butšiša lena lekgotla a ge nka tšea lesaka ka tšena chemony ya motho ka raba mabea, byalo kabea mokotla marekony a chemo, kaya ka ntle, ge ke tšobaya ka hwetšana gore mokotla o la waka o rwele ke motho yo mongwe, ge ke re ke a lebella ka bôna ele yo mongwe ona le mong wa chemo, le bôna ba mpôna le nna ka seke ka chaba, byalo mongwa chemo a re mongwe o tšwits'e mabêlê a ka byalo ke tšwa ke lata ka loto, ke hwetšane motho yo a rwele mokotla a floga byalo ke moswere, fêla leoto a se la gagwe, le swana le lagago, nna kare a wa

814

K34/82 / 25

ke fo sepela a senna, byalo yo anago le molato ke mang, Lee Mohlabe a fetola ka gore wa molato ke yo nola a rwelego, Masete are ke bolêla ka goricalo ka gobane phiô tša tlou a dipatagane. Thobêla lekgotla a dula fase.

Lee Mohlabe are ditaba dia kwela, byalo, le rumu ke la Mohofe, le sehlare ke sa Mohofe, ka goricalo mowe o tla hwetšana gore Maruping o ile a kgopêla yo mmagwe gore a dire modirô o we. A wena Maruping o ile wa bolêlang le mmago, ke mmagwe ka malapa. Maruping are sa ngwane o ile gohwa, mosadi yo a tloga a ya a dula dula gagabo. Lega na lehono ba sedi ba gagwe ba nyetšê a baka ba phôphêla ke baga Mohofe, dilô ka moka o šomêla batswadi ba gagwe.

lekgotla la re Maruping o swanetšê go ncha kgafa molato, molato o fete le Matsatši a lahle go tšama a rola merwalo ya batho. Maruping o ile a ncha kgomo, molato wa gagwe wa fêla, byalo ba batsa Matsatši gore o swanetšê go lefa molato. Matsatši a guma are nka seke ka lefa molato, nna taba ke sa e tsebe. Phasuku are go lukile ka tšatši la gore ke letšatši la

814

K34|82

126

go ahlola melato ka mošate le swanetš'e gore lebe gōna.

Letsatsi le we a babeebego, lona lafi-
hla, buhlakana mošate, Phasuku a t-
encha ditaba ga kgoši, lekgotla la
bulwa, byalo Nchobyanane Mohlabe are
go Phasuku se batše gore ditaba di-
gošitile ka mokgwa mang.

Phasuku a eina a hlalosa ka mokgwa
o we a ilego a seka ditaba ka oona.
are, nna gamogō le lekgotla se ile ra
hwetsana gore poya bogadi ona le mo-
lato, ka baka la gore Muruping o i-
mišitše mosadi, byalo matsatsi a ncha
mpa ya mosadi, ka gorialo mowe ra
hwetsana, gore maimiši o swanetš'e
go ncha kgomo ya kgafa molato, mori-
nyi a nche kgomo tše nne, byalo a
gana ka gore molato a o tšebe. Thobela
lekgotla. A Muruping o ile a ncha kg-
omo e we ya kgafa molato, are
ee.

Nchobyanane are go mosadi wena o
gana ka lefe lebaka, mosadi are t-
aba e we a ke tšebe, nka seke
ka kgona go dumela molato nna ke
sa o tšebe. Mosadi yo wa nthara
byang, ka gobane gona le lešaba le le-

814

K34/82

128

ntšhi le faseng, byalo e ka a sa bathome,
 a ke tsebe, byalo wena mosadi o tsebe
 gore ona le molato, ke wena molaiwa
 batho, a o sa fogana, are a ke tsebe
 morena. O tsebe ge o gana o le byalo
 o swanetšhe go ncha chelete lee moko-
 meng, en-pa o tsebe gore ge mokom-
 ê o ka ya wa gotia, o tla ahlolêlwe
 lehu, mosadi are golukile. Sepeleng lo
 dia dipoba ka tsatšhi la gone letle le
 hlakane mo. Ba boêla magae.

Matsatšhi are go fihla gae, a bôna ga
 batse gore ditsoala tšo motia, a tšea
 bana ba gagwe bošego, a chaba, a C-
 habêla ga Mokgotšo. Byalo ka ge mol-
 aô wa bogologolo o sa dumelle gore
 motho a sa kišuwe, ke moka molato
 wa fêla.

Mosadi o ile a dira dilemo tšhe dintšhi a
 leka mowe, are ka morago ga lehula
 morena Makgwapeng le mong wa mo-
 sadi yola a go moncha mpa, ke moka
 a boya, a fihla a dula lapeng la mma-
 gwe. Ka morago ga dilemo disedikae
 a goma a boeletšha a ncha mosetsane
 yo mongwe mpa.

Mosetsana yo we ke moredi wa Mari-
namêle Sebašhe, leina lagagwe ke Mo-

814

K34/82 / 29

tsatši, a tšea ke Maiketeka Racho-
ši. Motsatši o ile a kgola mpa, byalo
ka mosago ga kgwedi tše pedi goba go-
leta, ke moka mosetšana, a ya ga Ma-
tsatši go mokgopêla gore a mothuš'e.
Go kwagala gore mosadi o ile a leka go-
gana, mosetšana a bolêla gore nna ba
ka mpa ba mpolaya, nka seke ka bola,
Matsatši a dumêla a fa mosetšana se-
hlare, ke moka a nwa, mpa ya phu-
mêga. O ile a boloka le yêna Mats-
atši.

Kgantsinyana monna a fihla bogwe-
ng, a kgopêla segô sa metsi, ba moga-
nêla, mosogana a bolêla le mosetša-
na ke moka ba chaba ka babedi. Legô-
tlô a leke le lebana le ditšhê, mosog-
ana a ya malaong, a mosetšana, ke
moka monna a thôma go babya, ge a
thama a sepela le boreatšeba, bare di-
taola dire wena o swele magogong
a mosadi wa gago, o nchitšê mpa.
Ge o tla fôla o swanetšê gore onch-
a phupu ya mowe ba bulukilego ma-
di a we nthse.

Monna a boêla gae, a bolêla le mo-
sadi wa gagwe, byalo mosadi a ne ta-
ba e wê a ke tšebe. Monna a thoma

814

K34/82

129

go nodula a elwa le mosadi, mosadi a ganna, bolwetsi bya otella monna, monna a bōna gore ke moka ke huile, a tšea segale, mola bae ya malaong, are go mosadi wa bōna le hono ke a gobolaya ka gobane ke kgale ke bolēla nago a o kw-e. Mosadi are go monna wa seke wa mpolaya, ēma ke go botš'e, ke nnete e be ke na le mpa, byalo kaya ga Matsati ncha mpa e we. Monna are mowe ke bulukilego gōna wa go tšeba, mosadi a dumela, monna a humola ba rōbala.

Ka moswana e zule gosasa, monna a tšoa mosadi, are, e niē ga geno, kemoka baya, ba ya ba fihla, monna are ba ga makgalo le a mpōna ke a babya byalo, ke kgale ke lwa le ngwana we lena gore a mpotš'e nnete, byalo le hono o mputšitš'e nnete, byalo ke dirēla gore a bolēle le moka.

Mosetuna a thoma go bolēla, are nna e be ke na le mpa ke inisitš'e ke Tamosa Masimane, byalo ka ya ga Matsati a mpha dihlangane ka nwa, ke moka mpa ya simyēga, ge Matsati a ganetsa ke klaya ke mošupa mowe ka go boloka gōna. Ba roma Dimpampa Magomane

814

K34182 13D

gore a yo bitšā Matsāti, ke moka a ya a mitsā, ge a fihlile ba motšā gore theletšā sewe Motsāti a se bolēlago, ke moka ~~se~~ Matsāti a bolēla byalo ka pele. Bare go yēna se go bitšētšā yōna taba e we. Matsāti are lege bare motia senyalo wa boeletšā taba e we a ke tsebe, ngwana yo wa nthoma.

Ba tloga le yēna Matsāti gamōgō le batho ba we ba goba ba legona, ke moka ba fihla mowe ba bulukilego madi a we, Matsāti are Matsāti o be a eme kamo, nna ke eme kamo. A tšwela pele le gogana, monna a ncha mōbu a iša ngakeng ya moulafa a fōla. Ka morago ga mowe a iša ditaba kgorong ya ga Masumu, Masumu are ditaba tša mosadi yo nka seke ka dikgona, a difitšā tšaya mošate.

Rachōzi aka a šala sehlōtlōlō morago, ka baka la gore mola ke yēna Matsāti, baile bare go fihla mošate mošetana a bolēla a fetsā, yēna Matsāti a gana ka Mokgwa o a gana go. Baile ba tlema mosadi bare a khuti go tšwara phaga dihlagala, o kile a ba le ditaba le baga Nkwane a seka, ka morago a ehaba, lehono

814

K34|82

131

wa lefa fa. O ile a lefa ka kgomo tšē nne, Marimamêle m mago mošetšana ncha kgomo ya go alola magogo, ke moka molato wa fêla o etla mowe.

Taba tšē dintš; tša go phumša, ga dibol-elwe, ke diphiri, ga ngata ge mosadi wa gago a imile, wa bōna a phuma ke gore molato o tšwa maneng, goba ga mogwera wa gagwe wa ka lefokeng. Ge mosadi wa gago e le maimana, wena monna goba le yēna mosadi o swanetšē go seswara setho. Mabaka a go phumšega ga mpa.

Monna ge a kaya a rōbala le mosadi wa makgomo, ke moka a goma a ya a rōbala le yola wa maimana, ke moka o kgomišitšē namane kateng, e swanetšē go hwêla kateng, e tšwe ehwile. Makgoma ana le motšo yo we a fitilego ke kgwedi go fihlêla kgweding ya boraro, ka kgwedi ya bone ke moka makgoma a fedile, ka baka la gore a e sale madi ke motšo. Ge mpa e se ya gago ga na mowe kgwedi tšē tharo, monna yo mongwe a rōbala nae, monna yo we o swanetšē go swa.

Gobyalo ka yēna mosadi a ne a bōna gore ke yēna maima a rōbala le

monna yo ~~wa~~ mongwe yaba mosadi wa m.
 nna yo we o a kgola mpa o swanetše
 go phumisa mosadi yala wa maima-
 na, ka baka la gore madi a gagwe a sa
 galefa. Yana mowe mongweny o we
 wa go phumisa ka tsela e we a gona
 molato, enoba fela ditayo le ditso lo to
 a gore ge ba bona mesepele ya mosadi
 goba monna. Bare le swanetše go sep-
 ela ga batshe le seke la kgaleketša, ka
 gobane ge leka kgaleketša le ka seke la
 gola.

Tsela e ngwe ya go phumisa mosu-
 di, ke gore gobona mosadi wa gago ele
 moimana, ke moka wa fela o motia
 moimana ga tsiwe. Ge o ile a go selex-
 a, motlogela, le baka la galefetša m-
 aroga le atla. E tlirole mola a se-
 hunolotše, ngwana a godile, yaba go-
 ra o motiago, le gona wa seke wa
 motia a reputše ngwana, o swanetše
 gore kowa a mošišutše, ke moka o
 matšee o mee tšeko, byalo o kgone
 o motia, ka gobane wa motia a repu-
 tše ngwana a ka a tšiša go we go-
 dimo ga ngwana ke moka a mola ya.
 Ge o ile wa motia e sale moimana
 wena ka noši o e tobisitše a se mo-

814

K34/82 133

lato wa motho, moepolai a lelwe, emp
a leka seke la gola.

Mosadi yo mongwe wa ga Raganya
o kile a bëlêga, ngwana wa molet-
sana ana le mosela, byalo gwa kwa-
gala gore ke bohloa. Ngwana yo we
o ile a bolaiwa, ga gobolae, mong wa
ngwana, gobolaya mongekolo yo mongwe
wa leloto la bo mosadi. Byalo ka ge ele
modirô wa basadi ba ile ba fokwa
ngwana a re ga tee nge e, ka morago
ge ba etšwa ba botšwa monna gore, ng-
wana a gona, go bônagala gore o bele-
gile matsšhi a gagwe a sešu a ba
kgauksi. Empa monna wa mosadi yo
we ba swanetšê go mohlalotšê gore
o belege sehlôla.

Segôlé, ena ga ngata e hlaga ngwana
a sêšê a belege, kabaka la boletšhi,
mmago ngwana are gobona ngwana wa
gagwe a idibetšê, kemoka a thôma go
lla, mo a yo phafoga ke moka o swane-
tšê goba segôlé, byalo ka mosadi wa
ga Mogale, o ile a lla, ngwana wa
gagwe wa Mohlankana a idibe-
tšê, e ile ge a yo phafoga, ke moka
leoto la gagwe la hunapana, ge a se-
pela o gata ka menwana. Mohlankana

814

K34/82

134

yo we leina la gagwe e be bare ke ~~Atlan~~
Ntlama.

lengwana wa Mosadi yo mongwe
wa ga Mathake, ngwana wa gagwe
mahlô a gagwe a ile a pherekana ka
baka la go molêla, bare ge a lebeletšê m-
otho o hare o lebeletšê godimu, le ge a
sepela o hare o sepela a lebeletšê g-
ôdimu. Motho ge a sa tšwa gokwa
mele wa gagwe o sa fiša, a ba swa-
nêla go molêla, ba swanetšê go molêla
no ba bôna banna ba moncha ka ngwan-
ong ba moiša le bitleng.

Mafahla, ke bohloa ka molaô wa ba
kgale, ge mosadi a ile a bêtêga mafahla
a, ngwana yo mongwe ba ba swan-
etšê go molaya, kudu gokwagala gwe
ngwana yo we a swanetšêgo go bolai-
wa ke ngwana wa ka morago, bare ke
yêna enago sehlôla. Mookwa bare
mosadi wa gago o wetšê madibeng a
bokubu le bokwena, ke gwe o buile
ga bedi. Motho a ke a epolaya ka noti
ba swanetšê gorêta mokgekolo yo mo-
ngwe a bolaya sehlôla sewe, ke moka
ebe mafella ntlong. Ke dikôma ts'
a basadi, monna a tšene ka ngwan-
kong.

Go roga, tšêbô, dikwêrô.

Goroga, gona le maroga a mangwe a we ba senago taba naô, Kudu Kudu maroga a na molato, byalo ka ditaba tšê ke tšêgo ke hlalutšê ka matlakaleng a ka godimu, ka ditaba tšê mosadi wa Lekgowa Masumu le Hgwanane Malesa.

Maroga a mabe ke go rogana ka maina a batswadi, a we ba swanetšê go rapêlana, kabaka la gore ba hloka go dira byalo, ke phušana le mma yo e tšoge. Ke gore gotla thôma ba bagolo go ômana, ka morago ga mašapa e ba ntwa. Byalo bare ge ledutšê le safalana le swanetšê go rapêlana, go rapêlana ke go aya motse.

Byalo ka mokgalabye yo Mabyale Maba-kane, ona le mosadi wa gagwe wa pele bare ke Mahôdu ngwana Tšêla. Mosadi ona le bana ba banenyana ba we le go thwane la bôna elego mohlankana leina ke Maeng, ngwana yo ona le bolwetšê bya gohwa a tšoga. Mokgalabye a bôna gore baredi ba gagwe ba feletšê ka go tšeiwa, ke moka a thôma gore o lôša mosadi wa mokokotlelo.

makgarebe kamoka a mogetta mogane
kabaka la gore o be a ripegile leoto
le gona e be ele mokgalabye yo mogolo.
A dira maanô, a roma moredi wa
gagwe gore a yo loša moredi wa Ma-
pina Matlou ka leina la morwa wa
gagwe, mošetana a ya a dumela.

A ncha dikgomo a ya a nyala mosadi, by-
alo gwa fihla le bakka la gore a be-
ke, ba mofa mosadi wa gagwe a beka.
E nile mohlantso we go tlogago diketša-
na, mokgalabye are o tsena ka ngwa-
kong, byalo mothepa wa gana, yaba
yo we morwa wa mokgalabye yowe
e sale yo monyana, gwa tsena morwa
a Moya le yena e sale morwa mokg-
alabye yowe, yo we leina la gagwe
elego Masoke.

Masoke m magwe moya o ile a tsena
ke mosadi mogatša papago Mabyale Ma-
getetla, byalo a se mong mosadi wa
Mabyale o dutši naē fela ka gobane
ke mosadi wa leloko la gabo. Masoke
o ile a dula le mosadi go fihlela mo-
sadi a swara hlōgō tše pedi. Kamor-
ago Mokgalabye a raka Masoke, mosadi
a šala a dutši a le noši, mokgalabye
a leka ka maatla gore mosadi a kwane

naê, mosadi ana maanô a ba a dumêla mokgalabye. Mosadi yo mogolo mahôdu are le hono wena a e sale wena monna waka, ke wena ngwana waka ka baka la gore o robetšê le ngwetšî. Ba dula ba ômana le mosadi yo we sethepe, mo we ba ilego ba ba balwa ka baka la dikomanô tša bôna, ba kgeilelana le dikobo tša bôna. Mabiyale a êma le mosadi yo monyana are mosadi yo mogolo yo wa leba, o swemetšê go lefa dikobo tša mosadi yo monyana, mosadi yo mogolo o ile a neha poroko a lefa ngwana matlou ka yôna. Dilô tšê ba didia ka gae ga bôna. Ke yôna toela e we maroga a lifiwago ka yôna, ka baka la gore batho bare go ômana ba ba balwa, ge ba ka seke balwa molato a ogôna.

Basadi ba mofe, ba ka fô ômana ka mokgwa o baka kgonago, ba botšana boloi, goba batlabo, le boloi bya batwadi ba bona, empa ye baka seke balwa, ga gona yo a swanetšê go gorapêla yo mongwe. Ka matsatšî a mangwe go gogana go bakwa ke go rêpana ka leina la motho, byalo yo mongwe a lekwa ke moka a ya a sêba yola la goba le motêpa. Yo rêpana ke taba ya boloi, empa a e na molato, molato, wa yôna ke ge motepiwa a ka ga

814

K34/82

138

hlana le ba-repi ke moka a bahlabêla diêma
le bôna ke moka ba fetola ka diêma, ka mora-
go ba êmana, ka morago ga kômanô ya ba
ntwa.

Dikwêrô le tšôna a dina molato, gobyalo
ka kwêrô e, motho a ka kwata ka yôna
ka gobane yo mogolo le yo monyana ba fo-
wana. Motho ore kgomo e a swa, byalowa-
ena, ge o kare o fetola ware e gama
ke mang, o tla go fetola ka gore e gama
ke mmao. Kgathe goratêga gore ge ore
kgomo e a swa, o mofetole ka go eth-
eta, gona golukile.

Byalo ka gore ke Motšutši le Matantane
byalo Motšutši ore go Matantane kgomo
e a swa, e gama ke nna matantane
yo mogolo mokhalama-tlou, sehlare se
seilego sa mela maroteng sa tšea di-
hla sa isa borôka, e gama ke nna fsi-
ka lelegolo le ikama tubate, se gêdi sa
mautla se we ngwana arego ke gopo-
la sôna, mmao we a motšipa ka le nala
papagwe a mohlaba ka lekgai, are ore g-
opatsa monna yo a kilego a kata banna
bagešu ba wa meraparapa.

Ye motho a go kwêra le wena mokwêrô
bo, ge o bôna gore o go fenyâ ka dikwê-
rô, motlogêlê, ge o tšôboya o tla hw-

814

K34/82

139

etsana ba bangwe le bona ba kwêrana
le wena wa e psina ka josega. O we
ke molaô wa dikwêro, goba o go kwêra
ka batwadi ba gago le wena mokwêre ka
batwadi ba gagwe.

Bootswa bya Kgarebe, gobe gona le mose-
tsana bane ke Kobeng Mohlabe a be eletsi-
we ke Motšati Pôpêla, byalo moetsana
a ima, monna wa gagwe a ile borwa le
moratho wa Motšati bane ke Malisa a ile
borwa. Byalo ka ge e lelanhla moetsana
a feta ke kgwedi, a botša mgwêra
wa gagwe wa le thani, a ne ke ama-
kala kgwedi e a ka e bona, le thani
lare go yêna ke mpa.

Ka mabanyana ge a etšitšê le mmag-
we a botša mmagwe gore nna ke ama-
kala mmame, kgwedi e e mphapantšê
a ke tšebe gore molato keng. Mmagwe
ane homola mohlomong ke bolwetši. Ga-
pago moetsana a ba matšê ke dikōma-
tšê moredie le mmagwe. Kgwedi ya bo-
bedi ya mofeta, a goma a botša mmag-
we, mmagwe, a bolêla byalo ka pele,
ge a feta ke kgwedi ya boraro, a botša
mmagwe, mmagwe a ne ngwana ka ke
mpa, fêla ge papago a go sekisša o sek-
e wa bolêla gore o ile wa mpotšê le

814

K34/82 140

nna ke tla fo mamala byalo ka ge eke a ke
tsebe. Mmagwe are o imisitšē ke mang,
mosetana a bolēla gore ke imisitšē ke
Mrepi Morei, motho yo we ke motswala
wa mothepa.

Matsāthi o be a sa nyetšē ka dikgomo
tšē diphēthago menwana e medi, mmag-
we are ngwanaka ke moka o gomisitšē
dikgomo tsāna tsā gogonyala, e be go šetšē
kgomo tsenne gore ebe lesome la dikgomo
le kgomo tšē pedi. Ga gona taba ka gobane
ne o šetšē o sintšē, fēla ke tla botšā
papago, gore ngwana yo a ke mone tsō-
na, ke moka nna le yēna re tla thāma
go go sekisa, o seke wa botšā rena o
swanetšē gore o ē ga mokgekolo ya mon-
gwe, o motšē gore nkhlē batwadingba
ka, o ba botšē gone taba e ba mpūtšā
go ka yōna ke therešō, ka gobane ge o
ka bolēla mahlong a rena papago a ka
gobolaya. Ngwanaka o seke we bolēla
yo we motswala wa gago, ba ga Pōpēla
ba ka seke ba refa dikgomo, o swane-
tšē go bolēla moratho wa Matsāthi o
ke Malasa ngaka ya mpa ke wena ka
noši. Mosetana o ile a fuhla ditsebe
a kwa tuelō ya mmagwe.
Bošego ge moadi a robetšē le monna

814

K34/82

141

wagagwe Phatuku are, ke kwa batho ba sebana ka gore Kobeng ona le mpa, monna are naa wena o bona byang, are lenna ke a mona tša goja tša gagwe wa Kgetha, tše dingwe a ja wa hlutša. Monna are o swanetše go mutšiša, moadi are ngwana wa nthse, matsiši a a ke kwane nae, ge ke bolēla nae, o no fetola ka mokgwa o a ratago. Monna are go lukile ke tla mutšiša.

Ka moswana papagē, are go yēna ngwanaka, ke kwa batho ka mo mathekō bare wena o imile. Mothepa ware papa batho ba we ba bolēla muaka, papagē are wa bona ngwanaka ke nyaka gore o mpatše nnete, wa hlōka go mpatša nnete ke tla gotia, mohlomong ka gobolaē la suri. Ngwana a thōma golla, papagē are ka moswana ke nyaka gore o mpatše nnete, a motlogēla.

Ka moswana mošetana a tšoga esale gosasa a ya, ga Malekutu Makōkōrōpō are nkeleng ga papa nna ke zimane, o zimane ka ng ngwanaka, ke ne le mpa, napa o bolēlē o feletše ngwanaka, ke sintše ke Malesa Pōpēla. Ke gokwile ngwanaka a se bohōla ka wena, ke ditš tša bagologolo, re nore re ba gōna rahwe.

814

K34/82 142

tšana ba dira.

Ke moka mokgekolo yola a tlogela mosetšana ka lapeng la gagwe, a iša mantšu batwading. Ge a fihla a swanêla go botsā papagō ngwana o swanetsē go botsā mmago ngwana, ebe yēna yowe a bitšago papagwe gore a tle a okwe se we morumiwa a se bolēlago. Morumiwa a fihla a tšena ka lapeng la bo mosetšana, ke moka a fihletsā mantšu ga mmagō ngwana gore ke sumile ke ngwana wa lena oile ke tle ke morapelle ga mmagwe, ke sinyane. Mmago mosetšana a bitšā monna wa gagwe, monna a fihla, mosadi wa gagwe are ke bōna ngwana Masimumu ore o rometsē ke Kobeng gore a tle a morapelle o sinyane. Monna are o sintšē ke mang, Malekutu are ore o sintšē ke Maleša Pōpela moratho wa Motsāhi. Papagwe are o bolēla maaka, Maleša a gona mogae, le gona a tswaēla gotla mo motšeng waka. Sepela o mitsā o tle nūē, a tle a mpotšē nnete, ke moka mokgekolo a tloga a ya a mitsā a tla nūē. Papagwe are o ke o mpotšē ga botse a ke gokwe, ore o sintšē ke mang, mosetšana are ke Maleša, o bōnana nae kae, are mosebēthong, are golukile fēla

814

K34/82

143

o seke wa ba o bolela maaka.

Papagwe a roma motso a ya ga Pōpēla go ba tšibisa gone mosadi wa bōna o imile ore o imisitšē ke morwa wa bōna Male-sa. Ba ga Pōpēla ba fetola sebaka gone sepela o babotšā re dikwile re sa tšibi-šā mong wa mosadi gamōgō le yo we moratho. Kgale tšā mangolo e be disegone motso yo we ba moromago o be a sepela ka maoto go fihla mowe borwa. Morumi- wa yo we o ile a ya a fihla a botšā Mo- tsātšī le Malesa gone le a nyakega kuba- ka la ditaba tšā mosadi wa Matsātšī o mpa, byalo ore mpa o ifile ke moratho wa gago Malesa.

Ke moka batloga baya gotlaelana le ma- kgowa a bōna gone, re a gae ba re bi- tšā gona le ditaba tšē dingolo kowa gae. Mangowa ba balokolla, ke moka ba thona thōma leeto la gotla gae, baba batla ba fihla. Ka moswana wa nthse, papa bōna Mosh Motsebone are ke bone m- otho mo ore o rumile ke ba ga Mohla- ke, bare mosadi wa Matsātšī o imile byalo ge ba mosekiša mosetsana o bolela gone ke sintšē ke moratho wa gago M- alesa.

Malesa are le akwa papa letsātšī Kale

814

K34/82

144

tee a ke motšebe, yêna o nyaka go mph-
 arancha le mogolo wana, ka taba e ke
 sa e tšebego. Paragwe are wa bôna
 ngwanana wa sene wa sene ora gore
 a ka fo bolêla letšatši ka letee, o se su-
 o ke o eya, a nuri ke bolêla tšerešo
 para, ka goralo mowe o bôna gore
 o ka ganetsana le mosetana are ee.

Ba romêla motho ga Malekutu gore
 sepela o botšê ba ga Mohlabe Malosa
 o tlile are, ke nyaka go ya le mosetana
 dingakeng, pele o nyaka go ganetsana nâe.
 motho yo we a boêla le mantšû a are
 go golukile a batle ba ganetsane, ka tšat-
 ši la gore sepela o botšê ba ga Mohlabe
 ke tšena ba we re utla e sale gosasa.
 Ba ga Pôpêla ba bitsana, le bôna ba ga
Mohlabe ba botšana, ba tšogêla matseng
 wa go mosetana ka letšatši le we ba
 ga Pôpêla ba lebeilego.

Ye ba kgobakane Pôpêla a botšû sebaka
 se gagwe, gore sepela o botšû ba ga
 makgolo ke tlile ka mantšû ala. Mohlabe
 are sepela o ba botšê batle ka lapeng
 ke moka ba tšena ka lapeng. Ya gona
 mokgonyana ka lewe lebaka, yo mongwe
 le yo mongwe o nodula mowe a go
 honago. Ditaba tšê ba dibolêla ka lapeng

814

K34/82

148

e tlare mōsitile yaba gona ditaba dik-
ayago kgorong. Pōpēla are go sebaka
batsū ba ga makgolo gore ke kwe ka
mokgwa o we mosetsana arego go ken-
na ke mosintšego, ditaba tša tšena,
byalo papago ngwana are go moredi wa ga-
gwe, motho yola arego ke misitšē ke yē-
na šo, ore bolēla a kwe ga botse kano-
šī.

Mosetsana are, ke misitšē ke lena Ma-
lesa, ka mosebētho. Lentšū le la gore
lena ke la gochaba ngwana wa bogadi,
ke gore wa mohlomphe.

Malesa are nna mosebētho, ba sebeth-
ile ke le tšeleng ya gona makgoweng, u-
ena mosetsana ge o seka yo we a go
imisitšego wa seka ka nna, fēla nna
a ke go tšebe letšūtšī ka letee, le gona ge
o bōna nna a o mpoledišī ka bakka la
gore e šū ka gonwēša. O ka bolēla gore
nna ke bile ke gonwišitšē, mosetsana a-
re a wa, byalo ke boletšē nago kwe, ka
gobane ge motho a boledišāna le mothepe
yo we a tšego ke wa leloko la gabo, ba
thōma ba monwēša. Nna ke boledišāne
nago byang. mosetsana a šita go araba
Malesa, kabaka la gore taba ya gonw-
ēša ke molaō, le gōna ke molaō wa gore

814

K34/82

140

ye a monweša a monweše gona le kgare-
be e ngwe, Kabaka la gore yēna ka noši a
ka seke a mogēla, go swanetše gore go a
mogēle yola mongwe ke moka, yēna o tla
šala a mofa, byalo go fedile mohlantšha ba
hlakana ke gona ba tla kgona ba bolediša-
na.

Lee Mohlabe are wa bōna ngwanaka
o boletše maaka ware ke malesa o tla m-
otho yo we a go imišitšego, o reng o šita
ke go a raba monna wa gaga, le gona o bo-
ledišane byang naē, ele gore e šu a gonw-
eše. Fēla golukile, ba gologolo bare, ngaka
ya mpa ke mosadi, mo ophela le mosogana
o swanetše go gofa selo, o ile a gofang
monna yo wa ga Lōpēla, a ka a mpha
selo, byalo wa mokwa ge a goganetša,
are ee, byalo le swanetše go tšwa le
ē dingakeny. Mosetsana a thōma golla,
mohgekolo yola malekututu a motšea ka
letsōgō, are wa bōna ngwana o swane-
tše go bolēla motho yo we a go imišitše
go, are, ke imišitše ke Mpepi Monei
byalo batswadi bakka ba ile bare ke seke
ka bolēla, yēna ka bakka la gore nka go-
misa dikgomo.

Malekututu a bitša mmago mosetsana a
motša taba e, mmago mosetsana a

014

K34/82

147

bitsa papagwe, are ke kwa ngwana one
o imisitse ke Mpepi Morei, byalo bare ga
ba ga Popela sepelang gae re tla lefe-
tola, Malesa a gana are ke nyaka got-
loga ke kwile nnete, a setaba ya sephiri
le swanetshe go ebolela. Bare mosadi wa
lena ore ebe kere mohlomong o tla fod-
umela, ore a ka sinye ke wena ke
sintse ke Mpepi.

Malesa are goba ga makgolo wa gagwe
le a bona ba ga makgolo gore ngwana
wa lena o mphapantshe le mogolo waka
ka gorialo mowe ke molato le swane-
tse go lefa go sinyewa ga leina laka.
Ba ga Popela ba bitsa morwa wa bona
bare lesetsa ba ga makgolo wa gago ba
na le phoso, empa phoso ba dirisitse ke
morwa ^{edi} wa bona, eseng.

Taba e elego gona ba ga Mohlabe le
tsebe gore Taba e we ya mpa re ny-
aka gore papago ngwana a nche kgomo
ya goalola magogo. Phasuku a ncha
kgomo, byalo ba ga Popela ba boela
gae. Ba ga Mohlabe ba sala ba romela
la motho go baga Morei gore letsebego-
re ngwana wa lena Mpepi morei
o sintse mosadi wa ga Popela, bat-
swadi ba Morei, ba bitsa ngwana wa

bona go motšā ditaba tšē, morwa wa bona
 a dumêla molato, are molato ke a o tšeba
 ke makatšitšē ke ge a yo thōma Malera
 kgantše, nna o ile a mpotšā ge a fitile
 ke k'wedi ha motšā gore molato ke waha
 ke dirile. Sebaka sa goma sa ya sa bo-
 tšā ba ga Mohlabe gore Morei wa du-
 mēla.

Ba ga Mohlabe ba romêla Malekutu
 ga Pōpēla gore sepela o batsē ba ga
Pōpēla gore motho yala a sintšego mos-
 adi wa bona wa dumēla, a tle a tere
 molato wa mosadi wa gagwe. Pōpēla
 are di akwala, ba batseng gore Morei
 a lefe mosadi waha. Matsatši mongwa
 mosadi are le akwa papa mosadi yowe
 a ke sa monyaka ke gobane go boncha-
 gala gore o nyaka go ntwešankha le
 ngwaneshu ha goriale go bonchagala
 gore otlilo rutla motse. Papa gagwe o
 ile a ganetsā mantšū a morwae, are
 ga se matho ge mosadi wa gago a ima
 e sale mothepa, ke modirō wa bagolo-
 golo ngwanaka, ke tšōna diaga metse
 ngwanaka.

Motsatši o ile a kwa mantšū a papag-
 we, byalo ba fetole Morei gore a le-
 fe ke kgomo tšē nne, ya bohlanano ke

814

K34/82

/ 159

ya batwadi ba mosetšana, ke moka ba ga Pôpêla ba tšea mosadi wa bona ga mōgō lekgomo tšē lulano, tšō a pea le mosetšana bogadi ke moka molato wa fêla o etla mowe.

Ke molaō wa gore ge kgarebe e ile ya simyana, ele gore e zu ba fetšē gomonyala, ke moka a ba sa mophōpêla. he gona manna yo we a goba a matšea o swanetšē go gapa dikgomo a tlogē natšō, batwadi a bana molomo wa gobolêla ka bakka la gore nguana wa bona o ba swabisitšē. Ge yêna mokgonyana ka nozi ana le mogau le бага matšgolo wa gagwe a ka natšē dikgomo tšē dingwe a fetšiša mosadi wa gagwe.

Nthêlê Masimumu ke motlogolo waga Pôpêla, a ka a ya a tšea mosadi ga malome a gagwe. O be ana le moratho bare ke Pamosa, yêna a ya a tšea mosadi ga malome a gagwe. Baile ba iša pōō ba e gapa ka kgomo tšē nne ba iša ka leina la Pamosa. Byalo yaba dikgomo le sogana a natšō, e sale ge a iša pōō.

Mosogana yo Puleng Mopho a bolêla le mothepa mabapi le bogwêra, byalo kgarebe ya dumêla, ke moka mosog-

814

K34/82

150

ana, a robala le mothepa, a phela na e
 ka mokgwana o a ka kgonago ka ona. Kgarebe
 ya inna, papadagwe o husele e sale yo
 monyana, mtagwe ke Mpokiê. Byalo mo-
 radi a ya a botšā Thailo Pepela gore mo-
 tedi wa gago ona le mpa byalo ge ke mu-
 tšiša o bolēla gore o imišitšē ke Puleng M-
ohofe.

Ke moka ba romēla sebaka ga Mohofe
 бага Mohofe ba bitšā morwa wa bona
 gore motšo yo o tšile mo kabana lamo-
 lato wa gago, bare o imišitšē, Mphetlo.
 Mosogana a dumēla, ke moka sebaka
 sa gona sa ya sa botšā бага Pōpēla
 gore mosogana o dumēla molato. Ke
 moka бага Pōpēla ba roma motšo
 gore a e ga Mašumu go tšibiša бага
 га Mašumu gore mosadi wa bona
 o sinyane, o sintšē ke Puleng le so-
 gana la га Mohofe.

Ba га Mašumu ba bolēla gore re dik-
 wile sepela o botšā бага matšolo, gore
 ka tšatši la gore ke rena ba we re a
 tšā. Letšatši le we la fihla ke moka
 бага Mašumu baya, ge ba fihlile bare
 re tšile ka ditaba tšewe le re go mosadi
 wa rena o imišitšē ke mosogana wa
 га Mohofe, ba dumēla, byalo Mašumu

814

K34/82

151

are go ba ga Pōpēla le swanetšē go nchupa sehlōtlōlō se we, ba ga Pōpēla bare ke Mohofe, are kere nchupeng, bare re tla go šupa kang, ka gobane a gona kgomo. Mašumu are kgantše ke lena ba we le ilego la bitšā Mohofe gore a tle a dule le mosadi waka kabaka la gore a na le nyalla. Ge le rialo gona gona one gore le batšē mokgonyana wa lena go we moswa go we a mphe dikgomo tšāka, le gona nna nka seke ka kgona gorēra molato kabaka la gore a la ncha kgomo ya goalola magogō. Taba e we ke molaō wa gore batwadi ba mosetšana ba swanetšē go ncha kgomo ya goalola magogō, mong wa mosadi a kgone a tšera sehlōtlōlō.

Ba ga Pōpēla baile ba kolōka kgomo kemo-ka, ba šupa ba ga Mašumu ka yōna sehlōtlōlō, byalo Mašumu a bolēla le baga matgolo wa gagwe gore byalo le swanetšē gore le romēle sebaka ga Mohofe go ba tšibišā gore Mašumu ore ona le molato, o swanetšē go lefa wa ditšeba gore kgarebe ke dikgomo tšenne tšē we dinago le dipudi tšē pedi tšā go phaya lebole. Mohofe aka a diēga, qile a ncha dikgomo tšē we le pudi tšē pedi molato wa fēla.

814

K34/82

152

Mašumu are go baga mangolo wa gagwe lehono molatu o fedile, byalo ka gorialo mowe, lehono ke tloga le mosadi waka ga mōgō le dikgomo. Ba ga mangolo wa gagwe bare se a kwa fêla, o tsebe gore e zu wa nyala, mosadi yêna o ka tloga naê, empa dikgomo diswanetsê gore ditene le nyalong. Mašumu are ke a le kwa fêla ngwana wa lena o sinyane ka gorialo mowe o sintšê monyalo wa gagwe. Popêla are go lukile o ka nomotšea gamōgō le dikgomo tšewe, Mašumu a gapa dikgomo le mosadi wa gagwe.

Mowe ditabeng tšewe tšā go sinyaga dikgarebe goba mosadi, ^{monna} ngwana yo we a go imiša ke sehlōtlōlō, ngwana o lopa mong wa mosadi, dikgomo tšewe ke gore diswanetsê golêla ngwana, empa ga se ga ntši mowe ba dirago gore difêpe ngwana, ka gobane, monna a ka dira ka tšōna ka mokgwa o a ka kgonyo, mosadi a ka seke a bolêla selo, kabaka la gore o sinyane.

Phapha moetsana yo ebe ele ngwale a bolle ga moraba, byalo yêna kgosana ka noši, a robala le moetsana, moetsana a inna. Byalo a imiša ke yêna kgosana ya gōna, taba e ke empe

814 K34/82 159

gagolo, kgōšana a bona gore go ka seke -
 gwa dirēga gore ditaba dikwale, ke moka
 a bolēla le batwadi gore ke sintšē ny-
 wana wa lena, ka goriale mowe, ga
 ke nyake gore ditaba dikwale, ke nyaka
 gonapa ke tšea mosetana. Bare go luki-
 le, fēla go gathana batho ke gore o
 ba lošē ka pela, batho ba sešu ba ditse-
 eba gore gona le ngwale wa go ima ka
 gobane taba e we ke bošola. O ile
 a dira byalo a phakisa a ba loša, ke
 moka a phakisa go tšibisa batwadi gore
 ke ratana le ngwana wa lena.
 Taba ya godira gore batho ba ditsebe ke
 gore o ile a sa tšwa go tšibisa batwadi
 gore o kwane le ngwana wa bona, ke
 morago ba kwa gore mosetana ona le ngw-
 ana. Mosetana a botša ba gwera ba
 gagwe gore ke imišitšē ke Moraba le
 baka la mo re sabolla. le ngwana a
 swana le yēna morena Moraba, empa
 a le ga go le byalo tšebō ya bona a ya ke
 ya tšusa selo. Taba e be eka kwala
 kudu mola ebe mosetana a be a lošitšē
 we ke yo mongwe, ka gobane ebe ba sw-
 anetšē go tšibisa monna wa gagwe le yē-
 na obe a tlo nyaka go tšeba, gore le
 vumu ke la mang.

814

K34/82

154

Ka bohloa byo we boilego bya dira ke moraba, mondi a tswale ngwana, baile ba noka lahla gore Phaphaa ona le ngwana, ka morago ya ba mohlolo ko wa ngwana a bula ke moka a noka a sa babya. Gwa phethega thu to ya gore mondi a belege ngwana le ge baile ba sipidisa ditaba ka sephiri, mola o ganne gore ngwana a seke a phela.

Lešoboro gobe gona le lešoboro la maphalaborwa, bare ke Malešopeng, leine le ke leina la mabathuba, mong leina la gagwe a ba letsebe ga batse leina le leile la tuma ke lona le la Malešopeng. Lešoboro le e be le thuba le dula ka lapeng la Nkwakwa. Lešoboro la bolêla le mosadi wa Nkwakwa mabapi le go robala le mosadi, mosadi a dumêla, le šoboro la thona go phela naê.

Ka tsaki le lengwe yo mongwe monna a ba hwetsana ba lalana ka fase ga motho wa sego serogwanyane byalo a feta a seke a bolêla selo. e nile ka tsaki le lengwe ba enwa byalwa, monna yo we a lebella, a bonna monna, mosadi a sego.

814

K34 | 82

155

Monna a bolediša taba merwaswa a
 byalwa byōna re a nwa, empa mosadi
 wa monna yo mongwe manago nthse
 o letš'e le lešoboro. Yo mongwe are go
 yēna a o kile wa mōna kae, a ne ke
 a tšeba mowe ba lalanago gōna, ka
 tšatš'i le lengwe keile ke tšwa dipalong
 ke kwa ba bolēla, e le lentšu la mosadi
 le monna. Ka tšabella, ka hwetšana
 gore ke mosadi o lalane le lešoboro, ka
 gona ka sa nthago ba sa mpone, le
 gana byalo le hono mosadi wa nthse a
 gona mo byalweng, a ya felo o ile n
 thse. Banna bare a o kaya ware
 šupa bona, are gubatse.

Ba nwa pitš'a e we ba goba ba enwa
 ke moka ba tšhona go tšatš'a tabana
 e we yēna a tloga le banna ba ba be
 di, ba tšena ka gare ba libile mowe a go
 ba hwetšana ba robalana. E rile ge ba
 yo fihla ke moka ba bōna ba tšoga ba
 chaba, ke moka ba hlaba mokgoši, ba m-
 orakišā, mosadi yo, mongwe monna o šetš'e
 a moswere, byalo ba rakišā lešoboro, ba
 ya ba moswara, ba hwetšana gore le-
 šoboro ke Maleōpeng, mosadi ke mosadi
 wa Nkwakwa.

Ba butšišā mosadi gore nala taba e

ya golala le lesoboro wena o tšeba gore
o mogatšā monna o direlang, mosadi are
le yēna ke monna o nayo. Lešoboro lona
a baka ba lebolediša, baile ba motia, mowe
a goba are ke dikwile nka seke ka tšoga
ka boeletšā. Mosadi le yēna ba motia
le yēna a bolēla byalo ka lešoboro.

Nkwakwa anapa a naka lešoboro mot-
seng wa gagwe. E mpa le ga gole bya-
lo obe a sešē a mofile mpa. Monna
yo bare obe ana le basadi ba bahlano,
ka gorialo mowe o be, monna a gopo-
tšē gore o sa lela ngwana wa gagwe
kgantše mosadi o duletšē ngwana.
Monna wa gagwe o ile ke ba tamēla
mosadi mosadi are, go monna ke a
babya, monna a homola, ka bošego by-
o bongwe a bolēla byalo. Monna obe
a tšebu matsatšā a mosadi a gagwe, empa
le ge a sa tšebe ga botše, ka buka lagwe
matsatšā a no fetogana ka mokgwa o m-
ngwe, ga gona motho yo we a swanetšē-
go go fetša beke le matsatšā ka godimu
ga we matsatšā, ka morago gabe-
ke, monna a nyaka go rōbala le mos-
adi kamaatla, yaba mosadi ore go mo-
nna, oke o nkwēle, nna ke a babya.
Kamoswana, mosadi a roma mok-

814

K34/82

157

gekolo go mongwe gore sepela o nth-
apella go monna weka nna ke siny-
ane, mokgekho are mpotsê gore naa o
sintšê ke mang, mosadi a bolêla gore
e fêla ke hlodile byalo ka ye le tšeba
ke lona lešoboro lela ba gontia nalo
Maleopeng.

Mokgekolo a kloga a fihlaga Nkwakwa
gore ke kwa mosadi wa gago ore
ke tle ke morapelle yêna, o go sinye-
tšitšê, ka gorialo mowe ke gore ore
ona le mpa. Monna are naa o imi-
šitšê ke mang, morumiwa are ke M-
aleopeng, monna o ile a hlakana hlo-
gô kudu, a tšea ditaba gore diê moša-
ke. O ile ge a bega ditaba bamutš-
iša gore naa, o fapane le mang
are ke lešoboro le barego ke Maleo-
peng, kgoši are go monna, taba ya
mohuta o we a enyakege mo le-
laseng le, lešoboro ke sehloa, ka
gorialo o hlapolla mosadi wa gago,
kabakala la gore taba ya mohuta o-
e, a se yêna e we e kakwago
ke batho. Mosadi wa gago ke
mpya, byalo ke diki tšâ gago wena
ka noši, o swanetsê go utša diki
tšâ mosadi wa gago. Lobyalo kawe-

na, ge o babya, motso a kgone go
esetsa, ka go rialo mowe dibi ka mok-
a ke yêna yo we a swanetsêgo go di-
uta.

Monna o ile a šitwa ka baka la molaō
wa sesotho wa gore lešoboro ge leile
la lala mosadi goba kgarebe, ke sehlōla
taba e we a enyake gore e kwiwe. Y-
aba dikōma tša taba ya mohuta o we
ke dingaka gamōgō le basadi kudu ba-
kgekolo. Ngwana yo we o ile gobelēga
ke moka yaba mafella ngwakony, le le gore
ba phetša molaō, bakgalabye bona ba
tseba gore ke matsāti a gagwe, fēlaka
gobane ke ngwana wa lešoboro go swane-
tšē goba byalo. Taba e ile ya fēla
etla mowe.

Kgarebe ge baile ba e swara ena le
lesogana, ge ele motso o šele ahwetsā-
na kgarebe e lalane le mosogana yo mo-
nywe le bona ba mōna ba swanetsēgo
mokokmetšā, bare go yêna otlare o bone-
ng, are a wa, bare a ge mememe ngwa-
na o bola koma a ebone. Ge aile a
nyatsā molaō o we a tsama a bola
molato a o zona, kabaka la gore a
swara ke monna wa mosetsana.
Ge a ka hwetsāna ke batwadi bamo-

814

K34/82

189

thepa, bona lets'atsi ka letee, ba ka sese
 ba taoga ba bolehe, ka baka la gore ba cha-
 ba go simya leina la ngwana wa bona.
 Ba tla leka ka maatla golaya ngwana wa
 bona gore bona, re lle dithoto tsa batho
 ka baka la gago, ka goiale mowe taba e
 o e dirago a renyake. Ge o bona gore
 wena o godile ebe go ekaone ge o di-
 ra le monna wa gago, ka goiale o
 tla ba okgotshe dithsele. Ge ele moso-
 gana yowe ba go mohwetsana ana le m-
 othepe, batwadi ba mothepe ba ka se-
 ke ba mota selo, fela ba swanetse
 go botsa batwadi ba gagwe gore le
 botse ngwana wa lena, wa re tsw-
 enya, re lle dikgomo tsa batho, ge
 anyaka mosadi a loe wagagwe. Ge ba
 kare go mohwetsana, a seke a chaba
 ba swanetse go mota gore wa bona
 wena mosogana, gatloga le hono taba
 ya mohuta o, a re nyake, ge nkat-
 soga ka gobona mo o swanetse go bo-
 laiwa.

Byalo ka mothepe go Maribe Mohla-
be, mosetsana yo o ile ba moswa-
 ra ka ngwakong wa Tena Sekgoka
 a swara ke yena Tena ka nozi, by-
 alo mohlankana yo we a goba a le

814

K34182 160

naē a tšwa a chaba, Sekgoka a ya
a botšā papago mothepe gore o botš'e ng.
wana wa gago, ge ba dira dilō tša
bona ba seke ba dira ka ngwakongw-
a ka. Ke mohwetsane a lalane le
Mpōbē Masete, mongalabye yo Sekg-
oka o be a nwele a bolela phatlala-
tšā, papago ngwana a kwatša a tša
Sekgoka. Goile gwaba molato, Sepala-
Mohlabe a lefa Sekgoka ka pudi.

Baile ba mosala ka gore, o dirile
phōšō ka gore a tša, kgantše, bagolo-
golo bare tšhebi ga e bolawe.

Maboganyane Mohlabe ge a lebele-
tšē Maribe ore ke ngwana wa ra
ngwane, are, a dutšē ka gae, ebe e
le lebaka la ka mabanyana, gobego-
na le byalwa motšeng wa gagwe, ke
noka a bōna Mpōbē a fihla a tagi-
lwe, are go yēna o tšwa ka, mošoga-
na a seke a motšā selo. A bōna
gore mosogana o tagilwe, are motho
yo o tša gobala, a moswara ka letšō-
gō a mofelegetšā gagabo. E rile ge
ba tšela nokana e barego ke manyan-
yana, Maboganyane are o lebelela
nthago a bōna Maribe are o mang
are ke nna Maribe, o nyakēlang goba

814

K34/82

167

o ya ka e bošego byo, mothepa are a owe
 mosogana a thōma gotepella, a gōgēla
 maoto a gagwe morago. Maboganyane
 a bōna ga botse gore mosogana o kwane
 le moetsana, a tia mosogana ka magofi
 a mabedi, mosogana a kwa gore diababa
 a sepela, a mofihliša ga gabo, ka lebaka
 le owe, mothepa obe a utama ka bukha
 la gore a ka a mōna. A gwaka gwaba
 letaba le yēna Maboganyane aka a botse
 la ditaba tša kgaitšedi ya gagwe.
 Mothepa oile a robala le mosogana ka
 ngwakkong wa mosogana, mothepa le yēna
 obe a nwele byalwa, ba rōbalana ka
 mokgwa o a ka kgonago, byalo ba kata ke
 boroko, gofihlēla boesa, Letsofi Masete
 oile ga tšilo tšōša mosogana gore ba
 ē go lema a hwetšana ba kgometšē e sa
 le bukhwaparetšana. Mosogana o hwetšē
 ke mmagwe le papagwe, byalo mogolo wa
 gagwe o tšere mosadi byalo o dula
 mowe lapeng la mogolwane. Letsofi are
 go Nkalane oeng o leseta mohlank-
 ana a bitša mosadi wa batho a etla
 a robala naē mo, Nkalane are a
 ka mōna, le lebaka le batlilego ka
 lona a ka ba bona. Mothepa a tšoga

814

K34/82

162

a tloga, basala ba sola mosogana.
 Ka morago mosetšana a ima, byalo batsw-
 rdi ba gagwe ge ba mosekisa mpa, a bola
 gore ke imisitšê ke monna waka. O be
 a lošitšwe ke Mabine Makokoropo, pupago
 mothepa a ganetša gore obolêla maaka
 ngwana yo, ereng ke motiê, o tla bolêla
 nnete, batho ba gana bare o seke wa m-
 otia, mutšišê ga botše. Ba mutšiša a no-
 bolêla gore ke Mabine, bare go yêna o
 be obolêla therešo, we seke wa e tšā
 Kobeng a gore o imisitšê ke Malesa a
 bolêla maaka, are ke nnete.
Mabine o be a sešū anyala, e sale ge
 a isa chelete ya mabotšā, le malapinya-
 na a mosadi. Sepalo a roma Map-
 halo Mohlabe ke yêna maditšele wa
 go ya ga Makokoropō ge a rumile ke
 baga Mohlabe. A se sepela o botšê ba
 ga Makokoropō gore mosadi wa bona
 ona lempa, byalo mpa e we ore oi-
 file ke Mabine, ba ga Makokoropō ba
 bitšā ngwana wa bona, ba motšā mant-
 šu a sebaka, mosogana a gana are nne
 letšatšê ka letšê, a ke thebe taba ya mo-
 huta o we.
 Sebaka sa boêla sa bolêla gore mosoga-
 na wa seka. Be botšā mosetšana gore

814

K34/82 / 63

o wakwa monna wa gago wa seka ore
 a se yêna, moetsana are a seke selo,
 bare byalo non-itsä le tlilo lebana, are
 golukile, bare go sebaka sepela o botša
 baga Makókôrôpô gore batle le ngwana
 wa bona batle ba kbane, ba fetola
 sebaka gore ka tsäti la gore ke rena
 ba we re atla.

letsäti la finla, baga Makókôrôpô bat-
 la, Sepalo le yêna a botša bagabo, ke
 moka ba lebana, moetsana are ke imisi-
 tšö ke wena, monna are byang, ka
 môya, goba kang. Moetsana are ke wena
 o be o fêla o etla bošego, moetsana on-
 a le moratho wa gagwe bare ke Motšä-
 tzi le yêna ke yo mogolo, ba butšišä Me-
 tšäti gore mole robetsšö bošego ka mo ngw-
 akong leke le bonang. Moetsana are e-
 šu seke se bona selo. Makókôrôpô are
 gohlwa re bolêla go a swenya, ke na
 le chelete, re swanetsšö goya dingake-
 ng, bare wa dikwa Maribe, ke moka
 a thöma golla, bare go yêna bolêla nne-
 ke, are, kebe kere byalo ka ge ele mon-
 na wakwa e ka seke a gana, a kaimi-
 šä ke yêna, ke mang, ke Lehōfu Ragan-
 ya
Makókôrôpô are go Mohlabe wa dik-

814

K34/82

164

wa nguana wa gago se a sebolêlago, a dumêla gore ke akwa, byalo Mohlabe are go nguana wa gagwe, wakwa nguana o thomile taba e ngwe, ka goria-lo mowe a se molaû, wa se ke mo-keke, kgathe a o motsebe. hehono o bo-lela therešo ge ore mpa o file ke hehōfu are yowe ke nnete, nna e be ke se ke a mouta.

Ba rom a sebaka ga Raganya se rom a ke papago nguana, a roma lena Sekgoka, a fihla moteng wa Raganya a fihlisa mantšu a go tšwa ga Mohlabe, ba botsa mohlankana mohlankana a seke a bolêla selo, butswadi bare, e ya gae, rekwi. Kamorago ga matsiša a mabedi, baya ga Sekgoka gore sepela o botsa baya Mohlabe mosogana wa gona ore a tsebe dita-ba tšewe, Sekgoka a ya a fihlisa mantšu a we a ga Raganya ga Mohlabe.

Mohlabe a botsa Sekgoka gore sepela o botsa ba ga Raganya gore ge hany ka go ganetsana le mothepa ba swanetše gobolêla, le gona ba bolêlê le letšatši le we ba tlatlago ka lona. Sekgoka a ya a bolêla mantšu a we,

814

K34/82

165

Raganya are golumile ka moswana re
atla, ke moka Mohlabe le yena a lala a
butsitšē bagabo. Ka moswana ba kyobakana
ga mōgō le ba ga Raganya, ke moka ba
tšena ka lapeng la bo mothepa, ke moka
Raganya are ke fihlile, ke nyaka gokwa
sewe nywana wa lena a sebol'elago.
baga Mohlabe bare ke tšewe Maribe,
ore mpotšē.

Maribe are nna ke misitšē ke wena
ka tšatši la gore reile ra gahlana mek-
ateng ya mabitla a ga Mazimu, le
lenywe letsatši keile ka gahlana nago
motseng wa ga Masete gona le byalwa
bya naleng, wa ba wa nthekela
byalwa bya šeleng, lona tšatši lewe
wa ba wa mpha teke. Wena ka
tšatši le lenywe wa fihla gae, gage-
šu, wa hwetsana ke a negile kukw-
ana yaka, ke moka wa tšea wa
tloga nago, ware gonna ke tle ke hla-
kane nago, ga na kowa mekateng. Ka
tla, tšatši lewe a waka wa dira
selo, kabaka la gore ebe kena le Ma-
mpenyane ware gonna n'kabaka
lang ke tla le yo mongwe, ka gabo-
tšā gore ke moeti, ka gorialo ebe
n'ka seke ka moaia ka gae ale.

814

K34/82

166

noši, Wena gona le hono ge ke bolēla
ke rialo ona le tšukwana yaka, tšuk-
wana e we e be e se yaka e be e le
ya moratšo waka kemoka.

Lehophi, are dilō tšewe ka moka a
ke ditšebe, wena o ile go feta ke k-
gwedi o ile wa mpotšā, motšepa are
a wa a kaka ka gobotšā, byang, kaba-
ka la gone keile kare ke a go phepedi-
ša dimpalebē. Gona le motšo yo a
go imišitšego wena o seka ka nna, ka
gobane mola ebe eka o imišitšē kenna
e kabe o ile wa mpotšā mohlantšeng
owe o fetago ke kgwedi. Bialo wena
ga are gona le yo a nkimišitšego w-
ena o ka ntšā wa mpotšā yēna
ka gobane nna ke tšeba wena. Mohlan-
kana a seke a raba mošetšana, bialoba-
re go mohlankana a okile wa ya tšā-
tšā ka letše, are nkile kaya ke kgale
nkešū ka boēla.

Buile bare ona le molato, matšāti
a mangwe o ile wa tšhibēla ke mang,
lena ba ga Raganya ngwana wa
lena e gane seko, ona le molato.
Ba ga Raganya ba ya thopeng, kemo-
ka ba ~~ron~~ a motšo gore sepela
o ka botšē ba se beēle marumu fase

re saya kagae.

Mohlabe a ~~nona~~ Mapholo ga Ma-
Kōkōrōpō gone sepela o ba batšē gone
motho yola a zintšego mosadi wa gona
o etumela molato. MaKōkōrōpō a re
go makgolo wa gagwe o swanetšē go n-
chupa tsela, sepela a ncha kgomo ya
goalola magogō. MaKōkōrōpō a rera mo-
lato wa gagwe le baga Raganya, kemoka
ba ga Raganya ba lefa ka kgomo tšē
nne le pudi tšē pedi tšā go phaya m-
pepana. Molato wa fela o ekla
mowe. Ba ga MaKōkōrōpō ebe ba se
zu banyala.

Ka hlompō ya bōna, ba tšea kgomo
tsela tšā sehlōtlōlō ba ditsencha mon-
yalo gemogō le kgomo ya goalola magogō
kamoka yaba kgomo tšē hlano, MaKōkō-
rōpō a ncha kgomo tšē dišupago ka fe-
tšā monyalo wa gagwe. A napa a tšea
mosadi wa gagwe a tloga naē, kgomo
tšē hlano tšē we MaKōkōrōpō a ba a
swanetšē gonyala ka tšona kemoka
a goma natšē.

Ke molatš gone ge motho aile a lala
le motho, ke moka mosadi yowe a
fetoga, o swanetšē go batsā monna
yowe a golala naē, gone kgwedi e-

814

K34/82

168

e mphetile, ke moka a dule a tseba
gore ke na le molato. Mosetana yo
Maribe o ile a phepedisa mosogana
yo we batho ba goba ba dula ba mōna
ana le mosetana, yo we elego Mror
Mrōbē Masete, byelo ka ge a sukā
a bolā yēna baka seke ba dira seko
le ge ba tseba.

Mothepa wa goina a ōu a lošwe,
ke Makōma Masūmu, mosetana
yo o ile a loša ke Net Ptšekane L
ewe, a dumela, ke moka a tšibisa
batswadi ba gagwe, gore, ke kwane le
ngwana wa ga Masūmu ke nyak-
a go motšea, bare ke ngwana wa
mang are ke Makōma moredi wa
Masōšo. Batswadi ba mosogana
ba romela motho ga Masūmu gore
ke tumile ke ba ga Lewe bare n-
gwana wa sena o ratane le ng-
wana wa lena. Masōšo a bitša mo-
redi, gumagē le makgelo wa ngwana
a ba botša mantšū a go tšwa ga
Lewe.

Ba bitšisa mosetana gore naa ke ne-
te, o kwane naē, mosetana a dumela
o ile a gofana, o mphilile le fakoron-
na ka moša pheša. Masūmu a

814

K34/82 / 69

bega mmago ngwana le makgolo waga-
gwe ditaba. Makgolo wa ngwana are
ditaba ke lena, fêla ge ele nna a ke
kwane le mosogana yo we kabaka la
gore, mohlankana a ne hlompô yo mo-
golo le yo monyana ba folekana, le gona
re mofile mosadi yo mongwe o tita
le go mohlökômêla le ngwako ana le go-
na le makgoweng a e. Batwadi ba
mosetsana le bona bare le rena re
gana mowe kgopolong e newe. Wena
sepela o botša baga lewele gore a re
rate, mosetsana ncha chelete yaga-
gwe o mofe a tloge nayô, pheta ya
ngwana waka ke a enyaka, a ya a
botša baga lewele, mosogana a tšea
pheta a fa sebaka sa botša kemo-
na ditaba tša fêla.

Mosogana le mothepa ebe ba ratana ku-
du. Mohlankana, a gahlana le mothepa
ba boledisana, mosogana are, wa tšeba n-
na ke hwa ka wena, mosetsana le yêna
are lena ebe ke gonyaka, byalo batwadi
baka ba gana. Go byang ge o kaba wena mo-
gwera waka, byalo ka ge obe o nthata.
Mosetsana o ile a dumêla taba e we.
Kemoka mosogana a lala le mothepa, go
fihlêla, mosetsana a feta ke kgwedi.

814

K34/82 170

Mosetšana a botša lesogana gore wa tse-
ba kgwedi e ya gofeta ~~he~~ a ka e bōna.
Mosogana are golukile, ke be ke nyaka taba
e we, wena ge ba gobutšiša o ba botšē
gore ke imišitšē ke nna, fēla le nna ge
ba mputšiša nna ke tla ba botšā gore
tau ya bolaya e bolaēla goja le wena
o ba botšē gore nna ke a monyaka gore
a ntšee.

Ka morago ga dikgwedi ba tswadi ba bōna
gore ngwana we bōna ona le mpa, ke
moka ba sekisa mothepa, mothepa ware
ke imišitšē ke Ntšekane, byang, akere re
ile sa bolēla gore Ntšekane a re mo-
rate, mosetšana are nna ke ile ka le
botšā gore ke a morata.

Ba romela Manaka gore a yo butši-
ša ba ga hewele gore re kwa ngwa-
na wa rena ka mono eimile ore o
imišitšē ke ngwana wa lena. Baga
hewele ba bitšā ngwana wa bōna
gore re kwa motho šo, ore wena o
chubišitšē ngwana wa ga Mašumu
mollō, yo we wa goya wa moapisa
byalo batwadi ba gagwe ba gogana. Mo-
sogana are ke nnete ke nna, Kabaka
lang, ka gobane batwadi ba gagwe ba ile
ba gogana. A re ke dirile ka kgole ke

814

K34/82

171

dirêla gore ke tlare tau ya bolaya e bo-
laêla goja. Bare go sebaka sepela o bo-
tšā ba ga Masūmu gore mosogana wa
dumetsa gore molato go dirile yēna, fēla
ore tau ya bolaya e bolaêla goja.

Sebaka sa boetšā mantšū ga Masūmu
Masūmu are sepela o ba botšē gore a
ke vate, ge keere mantkobo a keji, ke n-
ete a keji. O ba botšē ke molato balefe
ngwana ya we waka ka kgomo tšē nne
le pudi tšē pedi. Manoka Mokghla a
goma a boêla ga Lewele a fihliša
mantšū a go tšūa ga Masūmu, baga
Lewele bare go wa kwala, byalo se le-
feia mang kabaka la gore ana monna
sepela o botšē Masūmu se ka seke ra
kgona golefa molato wa matho a sena
monna.

Masūmu a iša ditaba kgorong ga Mo-
hlabe, ba botšā ngwana wa bōna gore
tšāki le se kgorong o balêle gore nna
ke a ga rakgadi. Kgōrō e ile ya a mogêla
ditaba, babotšela gore ka tšāki la gore ke
sena bawe se utla le swanetšē go tla.
ke moka kgōrō ya roma matho gore se-
pela o botšē ba ga Lewele ba nyakêga
ka kgorong mabapi le molato wa bōna
le baga Masūmu.

814

K34/82

172

Letšatšè la Kahlola la fihla, бага hewele
le bōna бага Mašumu ba gahlana kgorony.
Lekgotla, la budiwa. Phašuku Mohlabé
are go lekgotla, a eke re faneng ditsebe
le melomo ya go ahlola batho sēba bafa-
pana. Mašumu motho yola o monyaka,
ke yo, wena hewele a o nyake ke kgō-
rō o nyaka ke Mašumu.

Mašumu are morena lekgotla, ketile
mo kabakeng la gofapanale бага hewele.
Ngwana wa bona o ile a rīša ngwana
waka bakwana ka mokgwa o ba kwana-
go ka ōna, byalo ka bōna бага hewele ba
rometše motho a tšilo tšibīša gore ke
rumile ke бага hewele. bare ngwana
wa bona o kwane le ngwana waka. Ka
re go sebaka sepele o botšā бага hewele
a ke banyake, gwe fēla.

Ka morago modogana yo o tšogahlanale
le modobana mowe ba gahlana go fona
ke moka ba bolēla ditaba tšā bōna diše-
le, mowe rena re sa babonego, gofi-
hlēla modogana a e fa ngwana waka
mpa. Ye ke tšibīša ore o imišitšē ke
Ptsekane kare naa e divetšeng ka gob-
ane keilē ka motšā gore a ke morate.
Ka romēla Manoka gore a yo ba tšibi-
ša gore ngwana wa bona o sintšē ng-

wana waka. Baga lewele a ba dumêla bare tau ya bolaya e bolaêla goja, kane byang, lena бага lewele ke ile ka le botšā gore a ke lenyane, wena sebaka sepela o babotšē ke molato, ke banyana kgomo tšē nne le pudi tšē pedi, ke ge ba mphetola gme baka seke balefa molato wa motšo yo a sa tšeiwigo. Ke baka lewe le bōnago ketla mo. dhobêla.

lewele Mafiri are kenete, ngwanawaka o imišitšē moredi wa Mašumu, elegme mohlankana o ile a ratana le mosetsana byalo batswedi ba gana, ra botšā mosagana gore chukudu e hlabile ka gōhle, ra re mohlomong wa kwa, kgathe a kwe, kemo ka o boêla gobolêla le mosetsana ka tšāma-laô, mosetsana a dumêla, ke ge ba dira tuba e. Mašumu ka morago ga sebaka ke ge se bōna a rometšē motšo, are ngwana wa sena o sintšē ngwana wa gagwe, ge se butšišā ngwana, ngwana a dumêla gore kenete kenna, fêla tau ya bolaya e bolaêla goja. Mašumu are se swanetšē go lefa ngwana wa gagwe ka kgomo tšē nne le pudi tšē pedi, byalora fetola sebaka ra re Mašumu wa kwala mola ngwana wa gagwe a be a lošitšwe gona e be setla lefa, leono se sitwa

golefa kubaka la gore mosetana e šu a loš-
iwe. Shobêla.

Makôma Mašumu are mosogana nna ke
ile ka morata, byalo batwadi baka bagana
bare gonna ke a ga rakgadi aka. Ditaba tša
rena tša šita re tla mowe. Byalo ka
tšatši le lengwe le le lengwe ge ke ya kgone
ke nobona lesogana le nketile pele, kare ke
ya morogong ka fo mōna, kare ke a noke-
ng ka mōna. Tolêš e a e bolêlago are ge
e le ga tšeano se paletšwe byalo kage
batwadi bagago ba gana, ka goialo kere
go byang ge ekaba wena mogwera wa-
ka. Ka leka go gana byang le byang, mo-
sogana a tšwela pele go fihlêla ke dumê-
la, re dia taba e. Nna ebe ke are gore
re tla tšeano, ebe kere mohlomong ke byo-
na bogwera byalo kage a boletšê byalo
e le yêna, kemoka.

Ntšekane newele are e fêla sebat-
ladi se bōna ke sebatladi. Lehono moe-
tsana wa makatšā ka gobane ke boletšê
nae, gore ka gobane batwadi bagago ba
nkgana, e ka kgona re diê byang, moe-
na are gonna a ke tšebe, ka re go yêna
go byang ge nka batagana nago, ge o ile
wa ima, kemoka ba tlare ke go intšê
ke go tšee, o ile a dumêla are lenna.

le ge batwadi bakka ba ka dira gore ba
nkgapeletša gore ke gotlogēle nku seke ka
dumēla, le ge bakaya kgorong ke tla bolē
la gore ke monna waka ke amonyaka.
Lega gole byalo nna ke gakancha kegre
ke lefe moetšana ke sa tšebe gore o tšea
ke mang.

Phašuku Mohlabe are ditaba ke tšewe
lekgotla šikinyang megopolo, le lamoleb-
atšo ba.

Le e Mohlabe a ēma are thobēla le-
kgotla, ge leokwa se se kgorong reth-
a moruba se tha wa mohuta o, le seke
ia chaba go bolēla ba bina tloa. A kere
le a tšeba gore molaō o dumelana le gore
ge moogana a ka simya moetšana, ele
gore e šu a lošwe, moogana yo we o
sintšē mothepa o swanetšē gore a nape
a motšea, ba dumēla. Lehono wena lew-
ele batwadi ba moetšana ba ile bagobo-
tša gore a se gorate, a dumēla, wa dira
keng, ge okatela batwadi ba ngwana se-
tsiba, ke be kere mohlomong ba tla re ke si-
ntšē ngwana wa bona ke nape ke motšea.
Byalo ba gana bare o molato ngwana
wa bona o ya go apea ga rakgadi a ga-
gwe, o reng ka taba e we, are okae
yēna rakgadi ya gagwe, ka gobane ke bina

814

K34|82

176

molato o sêra ke batswadi ba ngwana, are
wakhwala Lewele, le ga golebyalo kwa ma-
ntšhi a moetsana ore a ke sa garata o
a pea ga rakgadi a gagwe, ka gorialo mo-
we wena oreng, are a ke tsebe byalo
ka ge moetsana a bolêla ka mokgwa o
we. Ka gorialo mowe ke gore o molato
gela moetsana a be a bolêla gore wa
gonyaka lehono o bolêla gore mowe papadi-
ng e we la goba le bapala e be le bapala
ka gore ke bogwêra. Monna yo mongwe
le yo mongwe wa lekgotla a no êma a
bolêla ga na mowe.

Lewele ka noši a diô bôna gore ke tse-
tšê molatong, ke moka ba tloga baya bon-
ela mpya, ba fetola ka gore mofuriwa
ana maanô, ebe se se kotsê mahlomong
mothepa o tlaêma bo ekanong bya gagwe
lehono a se lahilego se pona phôô. Ke
moka ba isa ditaba ga kgosi, kgosi yare se-
pelang le botšê Lewele molato wa kgas-
Ebe ke kgomo tšenne le pudi tšê pedi tšê
go phaya mpepana, a nche tšona. Ba
ya ba botšê Lewele, Lewele o ile a ncha
kgomo tšewe le dipudi tšê we pedi mo-
lato wa fêla o etla mowe.

Mothepa wa gobikiwa a sa inna, kgarebe
ge ebikiwa e sa inna, ke lethabo gobatwa.

814

K34 | 82

1777

di, ka gobane ngwana wa bona a gomisa
selo, dilō ka moka ba phaphets'e ka moka ga
tšona dipelo tša bona ditšhaba Kudu Kud-
u. Ge obeka mothepe o saima, dilwana tš-
e we ba gomakago tšona, pele o ncha pudi
ya kgata lapa, ka morago o ncha pudi ya
letsoke, ka morago o ncha pudi ya lephoko
ka morago o ncha pudi ya mokgoko, e na
ya mokgoko ke gore o tšea mosadi wa
gago o tloga na e. Dilō tša mafello o sw-
anetš'e go ncha kobo ya bošego ya mmago
ngwana le machaphase wa rapago ngwa-
na, ke moka o feditš'e byalo ba swanetš'e
go mekêla mosadi wa gagwe.

Batswadi ba ngwana ka pudi ena ya le-
phoko ba swanetš'e gobitš'a ba leloko laga-
bo, ke moka ba kgobakane ba ba botš'e gore
mosogana o tšene le-phokong, ke gore mo-
sadi wa gagwe o gudile. Ke moka ba ebo-
lanya ba sa kgobakane ba ija. Gobyalo ka
pudi ya mokgoko, ke pudi ya gore baleloko
la bo mothepe ba kgobakane, ka yōna ba sw-
anetš'e go mogafêla mosadi wa gagwe le yō-
na ba swanetš'e go ebolanya ba kgobakane,
ke tšatš'i lewe ba butš'išago gore mosogana
o nyetš'e kang, ke moka ba bolêla dikgamo tš'
e we a nyetš'ego ka tšona.

Tšatš'i lewe ba jago pudi ya mokgoko ka

814

K34/82

179

lona ba swanetsê gobekêla mosogana mosadi wa gagwe, ke gore na mabanyana ba swanetsê gokgobakana ba tlilo laya ngwana wa bona gore a sepele ga batsê, ge a eya bogadi.

O swanetsê golaya ke batswadi ba gagwe, le bo rakgadi a gagwe, ga mōgō le basadi ba lelako tagabo le ba ga matgolo wa gagwe. Ditayo tšê we ba layago moetsana ka tšêna ke tšê, pupagwe o tla motsā ure nywanaka o sepele ga batsê, o ē o tsware monna wa gago na matsōgō a mabedi. Ohlomphê matwalago, ke yēna monna wa gago yo mogolo. Re phetsê nago ga batsê se sa tšêbe diphozō tšā gago, kamoswana se thakwa tšā gago. Mosadi ke ngwako, le ge o ka nobōna ba sago le belle ga batsê wena o seke wa hlōkōmela taba e we, o leboge fēla ge ona le ngwako le chemo, mochaba tlala o chaba ainamile. Yo mongwe le yo mongwe o tla ēma alaya ngwana na ka mokgwa o aka kganago. Ge ba feletšê kemoka pupago, moetsana o ncha pudi ya go thakgōša mosadi wa gagwe ke moka diketsana tšā moetsana go ya bogadi.

Le ge a bikilwe a sena mpa, batswadi

ba moetsana ba nošala pelo tša bona di-
lebelešē felo go tee fela. Ye moogana a
kare are ke a muloony a moetsana, a
hwešana gore ke moadi, ka mošana a
tšoga ka botšša batswadi ba gagwe, gore mo-
thepe yo a se mothepe ke moadi. Ba swa-
netšē go roma mokgethoko yo mongwe a
tšwere pudi, pudi ena ba e hlometšē se-
šukla dinakeng tša yōna go šupa bat-
swadi ba moetsana gore ngwana wa
bona ebe ele mošipidi ka gošalo mowe
a se mothepe ke moadi.

Ye batswadi ba mōna a swere pudi
ya mohuta o we a tšena ka kgōrō, ba
swenetsē go kitima ba tšēe pudi ba e
bolaē karnolamo, ba pyatile sešukla, ke
moka mokgethoko wa goma ka ntle le pa-
lêlê. Ba tšwadi ba moetsana ba swane-
tšē go šala ba dira byalwa bya grape-
la mongonyana. Molato wa gona o
fetšā ke byōna byalwa.

Mothepa wa go chaba le monna wa
gagwe, ba bolêla gore o dirile ga bo-
tšē phōšō ke mole a chabe le monna
o šele. Mmago mothepe, ge a šetsē a
ukwile lentšhu la gore le nyakelle mono,
o tšoga e sale gosasa o ya go phupha
matlala. O tlare go fihla gōna a ōma-

814

K34/82

180

na ka mokgwa o a ka kgonago, go fihlê
la bancha kgomo ya go thibêla maroga
ke moka a tloga a boêla gae.

Mosadi yo Mahlako ngwana Mohlabe
o tšere ke Makhatane Sekgoka, monna
wa gagwe o ile a meka ga botšê, ka
ntle le go simyana. O ile a bêtêga bané-
nyana ba babedi ba ba setšana le mohlá-
nkana ka o tšee. Mohlankana o ile
ko wa a dišá, a loma ke nōga a hwa,
yo we leina la gagwe ebe go ele Mamogwane
mogolo wa bona * ke Hlatlaganya ke
mosetšana, ka morago Mamogwane le-
kgotšwane ke Matie.

Hlatlaganya o ile a inna a sešú a
lošwe, a inišá ke Nkošwedi Morei ke
gore o rile ge a bolêla le mosetšana a
bolêla gore ke a gonyaka gore ke go tšêe
mosetšana a dumêla. Ka morago monna
a boya ga mothepe, are, ke ile ka botšá
mosadi wa ka mabapi le ditaba tšêla bya-
lo, mosadi wa ka wa gana ore a ke nyake
mogadikane. Ka goriale ke gopola gore ke
swanetsê gore ke robale nago, gobe mo-
lato, ke moka e tšaba tšaba e elego mo-
laleng, batšwadi baka ke tšla ba botšá
gore ke nyaka go napa ke motšêa.
Mosetšana a dumêla, ke moka a thô.

814

K34/82

181

go robala le monna, ka morago mothepa
a kgola mpa. Ke molaō wa gore batswa-
di ba mosetsana ba sekiše mosetsana.
Baile ba mutšiša, ke moka mosetsana are
ke imišitšē ke Kgwedi Morei. O ile are
keng ka gobane e šu o lošiwē, are o ile
are o tla ntšea, bare o setlaēla, ge mo-
nna a nyaka gogotšea a swanēla go-
robala nago pele, e fēla o tla ba lega-
kwa o ka seke wa tšeiwa.

Ba romēla motho ga Morei gore sepela
o botšē ba ga Morei gore ngwana wa
bona o sintšē ngwana wa rena. Seba-
ka sa sepela, sa fihliša mantšū a we,
batswadi ba ngwana ba bitšā Kgwedi ba-
re, se kwa motho šo are o sumile
ke ba ga Sekgoka bare wena o sintšē
ngwana wa bona. Monna are ke nne-
te, ke mosintšē, empa ke nyaka go napa
ke motšea ka gobane tšau ge e bolaya P-
hōōfōlō e bolāēla goja.

Sebaka sa boetšā mantšū a we ga Sekgo-
ka, ba ga Sekgoka bare, golukile ka
gobane a tšee ke motho, sepela o mo-
tšē a nyale, monna a fihla a ncha Kg-
om o tšē pedi, are ba ga makgolo ke nna
ngwana wa rena ke tla lešomēla, bare
bare golukile ba, bare ba tšēlani ke

814

K34/82

189

barakani, monyala ka pedi o nyala wa gagwe. Monna a phela le mosadi yowe noteng wa ga makgolo wa gagwe. Ka morago Nkgwidi a ya a swara moratho wa gagwe, ka ngwakhong wa mosadi yowe, yo we leina la gagwe elega Masome. Nkgwidi a ne mosadi ke wena mpya, oeng o tšea moratho wa wa medira monna, e fêla gobonagala gore nna a o santhata, oratile moratho wa wa.

Moratho o ile gobona mogolwane a tšwa ka ngwakhong a chaba, byalo mosadi a re ke kopa tšwarêlo. Monna a ngala, ke moka a napa a tlogetšê mosadi, moratho le yêna a se saboêla. Byalo mosetšana o dutšê mowe batwading ba gagwe, le bana bagagwe. Byalo bana ba swanetšê go kitšea ka sôna sefane sa Morei ka baka la pelêlê ya gore o tla motšea. Empa di kgomo tsê gonyala bana ba mosadi yowe di swanetšê go phôphêla ke baga Sekyaka. Gela monna wa ga Morei e ke o be a sa holofetšê mosadi, ngwana wa pele o be a swanetšê gore gonyadiwa ke moka a tšee dikgomo tsê ngwana wa pele ke moka a nyale m magwe ka tsêna mosadi a kgone a moana.

Mowe Kgwatla ya pele e gatago gona le ya morago e tla gata gona. Moratlo wa Hlatlaganya Matsi o ile a ima e sale mothepa, le yena o be a sešu a lošwa. Yena ge ba moekisa a bolêla gore o imisitšê ke Mpe Sui, ke moka batwadi ba romêla motho mowe ga Sui, moagana aya a dumêla.

Sengoka are gobaga Sui le swanetšê gore le nape le motšêe ka bakka laqê e šu a tšeiwe. Moagana are a uxa nna ebe ke nodira bogwêra, e seng gore ke tla motšêe. Bare gona o swanetšê golefa, monna a ncha kgomo tšê ne le pudi tšê pedi. Mosetšana a no dula lapeng la mmagwe, byalo batho bare, byalo ka ge a sa tšeiwi, byalo go tla feletšû ka goreng, ka gobane ya mongwe, goba yena Sui ge a ka goma a tla a mainiša le tla reng. Batwadi bare, re tla goma re molifiša o kloba a bôna gore bokuone ke gore a motšêe.

O ile a goma a gatlêla ngwana, byalo ba se sa butiša, ka gobane ka mahlê ba nôna, ke moka monna, a napa a dula lapeng la ba mosetšana. Le bona ba fohômôla, gofihlêla ge ngwana wapele

a nyadiwa, ke moka ba ga Sekgoka bare go-
šai ditgomo tš'e tša moradi wa gago e
 a tšea, ke moka wa feta le mosadi wa
 gago šai a dumela, ke moka ba tšea
 ditgomo, a kgona a tšea mosadi.

Malaō wa ditgarebe, ditgarebe a tš'a
 swanela goja mala a ditgomo goba a di-
 pudi, kabaka la gore a ka bēlēga nguana
 wa sealla setlaēla, goba wa dihuba.
 Dilō tšewe ba dilela go fihlēla a eba
 le bana ba babedi, a kgona a ija.

Bootswa bya monna goba mosadi.

Bootswa bya monna, gobe gona le monna
 yo mongwe wa ga Maseze bare ke se-
beu, monna yo bootswa bya gagwe ebe
 busisimisa, o be a sa fete mosadi, mo-
 sadi yo mongwe le yo mongwe yo we a ga
 hlana ga naē, ke mosadi, byalo basadi baba
 ba motšeba.

Mosadi yo Matsiē ke nguana Mabakane
 eile a tšea ke baga Mahlakwana ke
 monna yo bagoba bare ke Mabele. Matsiē
 a ba le bana ba ba bahlankana, Mpomō
Mothakgathi le Nkomane. Baile ba tš'
 ea basadi, mosadi wa Mpomō ke Mpasi
 nguana Raganya, wa Mothakgathi ke
Mapurane nguana Mabakane, wa Nk-
omane ke Mamyaku nguana Mobetsane.

814
 Monna yo, baotswa bya gagwe ny-
 eka bya tikiwa gore a se baotswa by-
 o bobatse, ke gore, O ile a boledišana
 le mosadi wa Mothakgathi yo we ele-
 go Maphurung mabapi le botlabo, kem-
 oka mosadi a dumela. Monna wa M-
aphurane o be a ile makgaweng. Masete
 a šala a robala le mosadi, mosadi a
 ba a ima.

Mosadi ge a imile monna a se gona
 mogae, ga gona motho yo a ka šalago a
 sekeša mosadi, goba bongwanabo, le ge
 bo ngwanabo ba ka mōna e robalana
 le monna yo mongwe, a bana maut-
 la a go mkgala, ka gobane, molaō wa
 gana, bare yēna mong ka noši o tla
 dibona. Ge o ka dišala morago o tla kw-
 a bare, wena ke gore o robala naē.

Monna o ile a boya makgaweng, a hwe-
 tšana gore mosadi wa gagwe a imile,
 mohlantšwe monna a tšenago, ka gob-
 ane motho kgale ge a e tšwa makgaw-
 eng o swanetše go tšena bošego.

O ile a tšena, a fihla a robala a seke
 a bolediša mosadi mabapi le tša malaō,
 ka morwanyana, mosadi a se go tšoga,
 a chabêla ga mkgêkolo yo mongwe a-
 re go yēna sepele o nthapella ge

814
 monna waka, nna ke šehē ke sinyane
 le nape le mohlatošehē gore ke sintšē ke
Seben Masete.

Mokgekolo a ya ga Mahlakwana a fi-
 hla a bolēla mantšu a mosadi, g-
 ore, Mahlakwana ke sumile ke mo-
 sadi wa gago, ore ke tle ke morapelle,
 o sinyane, ona lempa, o sintšē ke Se-
 ben Masete. Monna are golukile sepe-
 lany le motšē a tle, mokgekolo are gape
 wa rapēla o seke wa tla wa moti-
 a, monna are nka seke ka motia, are
 wa motia e tlabu o nyatša nna, tabu e
 se a se bohōla, se hwetsāne bagologolo
 ba dira le bona. Motho yo we o ka mot-
 iago ke monna ge orata go motia, gotia
 ke ra golifiša. Ka gabane wa tšeba
 gore kgogo ya tšadi ga eleke gotena ya
 mamokokonopē.

Mokgekolo a ya a botšā, mosadi gore mo-
 nna wa gago ore bona o tle o ape ē tšā
 goja, mosadi are ke a beufa a ka ya
 a ntia, mokgekolo are a ka seke a go-
 tia, mosadi are go kaone gore le nkišē
 ka noši. Mokgekolo are le fodia ditō
 ka kgole le nā le byoi, ke moka aiša
 mosadi ka gae gagagwe. Mokgekolo
 a goma a bolēla gore ke morapeletšē

o seke wa motia, monna are nka se-
ke ka motia.

Mahlakwana a bitša bongwanabo, ke mo-
ka a babotša taba e, bare go yēna dits-
eba ke wena. Ke moka ba roma mot-
ho goya ga Masete, ke moka a ya are
ke sumile ke Mahlakwana ore ngwana
wa lena o sintšē mosadi waka. Seben
batswadi ba gagwe ba mitšā ba motšā t-
aba e, a ka gana gile a dumēla gore
kenete kenna. Sebaka sa goma le
mantšū a ga Masete a fihla a botšā
Mahlakwana gore monna o itumēla
molato.

Masete a romēla sebaka sa gagwe
gore sepela o nthapella. Sebaka sa ya
ga Mahlakwana sa fihlišā mantšū
a Masete gore, Masete ore ke a
rapēla, ka pudi. Mahlakwana a bi-
tšā bagabo, a ba botšā mantšū a we a
tšwago go sebaka sewe se sumilego,
ke masete. baga Mahlakwana bare se
a dikwa ditaba ka moka dikwa ke te-
na wena, wena o swanetšē gafe-
koku sebaka. Mothamgathi are go-
sebaka sepela o batšē Masete le tšat-
ši ka letse, a seke a tšoga a dira
taba e, ga ke rate, a dule le dulō tša

K34/82

189

gagwe, ge Abona gore yola mosadi a
mohgodisi are ka tsōna a yo tšea mosadi
ge nka tsoga ka mōna a dull e tšeba
gore ketla molaya.

Sebaka sa goma le mantšu a Mahlakwana
na a finla a botšā, Masete mantšu
a we a boletšego ke Mahlakwana kam-
o ka ga ōna. Baga Masete bare go-
morwa wa bōna o seke wa tsoga le
tsaki ka letee wa boēlu, wa tšeba ga
botše gore batho bala ke бага malome wa
gago, byalo wena o dira phōšō, goba
o gopotšeng, o nyana go epelegēla mosu-
di ka nozi. Molato o ile wa fēla
ka mokgwa o we.

Ke morago Sebeu Masete a šala a tš-
ena ka ngwathong wa moratho wa Moh-
ahgathi yo we elego Mkomane a robale
le Manyaku. Monna o be a le matgoweng,
le yēna a moimisā, ge monna a boya
a hwetšana gore mosadi ona le mpa.
Mosadi a bolēla gore ke imišitšē ke Se-
beu Masete, byalo бага Mahlakwana
ba romēla motho go Masete, masete.
a ya a dumēla.

Dakal daba e eile ya makatšā bathoba
bōna gore e fēla masete ke mpya ka
gebane mpya a ena mosadi, mosadi yom-

814

ngwe le yo mongwe ge ehlakana naqô e noba mosadi. Mahlakwana are sepela o botšê yo we motlogolo ge a nyaka go tšea motšê o wa ga Mahlakwana a bolêle. Sebaka sa boetšâ mantšû nthago, бага Masete ba ncha kgomo bare re a rap-êla, Mahlakwana, a fetola sebaka gore sepela o botšê ba ga Masete ba dulê le kgomo ya bôna, nna ke a tšeba gore mohlantšê ke mohwetšânago mosadi a e nuê, ke tla dira ka yêna seke seratago le seke la lla lena бага Masete. Malato o ile wa fêla o tle mowe. Seben a loka ke motšho yo mobe kudu, бага malome a gagwe ba morata, empa yêna wa ba simetšâ. Ke gore ke basadi barnotšwala wa gagwe bana ba we a ba imi-šitšêgo. Ka morago, Mpomô a moswara ana le mosadi wa gagwe, mahlatsê a gagwe ke gore obe a telefokeny, monna are go bôna mogatšâ mosadi a chaba, mola a mosware, бага Masete e be ba tšilo swala ele setoto. Mpomô a ya a botšâ ba ratho ba gagwe kaba e, ke moka bare mogolo gohlwa re lla se lapile, se ndišâ ke motšho ka otee se swanetšê gore le hono rolwa le бага Masete, ba tšea melamo le marumu

814

K34/82

1910

ba fihla motseng wa ga Masete bare
Masete tšwa re lebane, o re bolaê, o
 šale le motse wa gago. Yaba gona le
 Mokgalabye yo mongwe wa ga Matha-
ke bare ke sekwale. A re molato
 Keng ba ga Mahlakwana, bare a re-
 anyaka go boledišana le baga Masete re
 tenwe, baga Masete ba ntile pōô, by-
 alo pōô e we go bōnagala gore šakeng
 la ga Masete a gona dithsadi, dithsadi
 dišakeng la ga Mahlakwana fêla, le hono
 re nobile lešaka la rena, re tšile šake-
 ng la ga Masete golwa le pōô e we ge
 ile ya re bolaya ke gona e tla šalago
 e buša lešaka la ga Mahlakwana.
Mathake are lebolêla tšerešo, le rena re
 a dikwa ka mokgwa o we motlogolo wa
 lena a le dirago ka ôna, byalo ke re golena
 ba ga Mahlakwana go mang le boêle ka
 gae, le mpe le molifisê ka mokgwa o leka
 kyonago ka ôna. Mahlakwana are a ke
 nyake go hlaba kgomo ya motho yo mongwe la-
 ka le sumu lešia kgomo la hlaba motho.
Mathake are wa kwala, byalo ka gori-
 alo mowe, ke a le rapela, boêlang kaga-
 e, mpya ya kgôthô e kwa lefokong, lena
 le tla mōna a na le moadi ke moka le
 mlaêle selaong. Baite ba kwa Mathake

ba goma.

Batho baile ba sola Sebeu gore mokgwa wa gago ke o mabe kudu, batho bala ke bage malome a gago, gobona o ka tšea mosadi, basadi ba bona ke bo matgolo wa gago. Ge ele wena ngwana wa motho here o seke wa tšoga wa boeletšā. E be ba motšū balla le ka mego-kyō, o ile a kwa a bagomela.

O ile gogona motšeng wa ga Mahlakwana, goba mohlankana o benya ke lekgeswa, a fihla motšeng wa ga Thobetsane. Mowe motšeng wa ga Thobetsane gona le mosadi bare ke Mamogola ngwana Pōpela o tšere ke Makhine Sebeu ge a lebeletšē Mamogola ore ke bo matgolo, ka gobane, mmogo mogatšā: Sebeu le Mamogola ke bana ba mosadi.

Ka tšatšā le lengwe Makhine a ya goto- ma malalatšē. Sebeu a tšeba ga batsi gore Makhine o ile malalatšē ke gore tšwolo tšwolo la go rōbula ntšhe. Bošego monna a ya ga matgolo wa gagwe, a fihla a bula le batsi, mosadi are o mang, monna are ke nna Sebeu oeng bošego byo, a wa ke a go rata, mosadi are kgane orata

814

K34/82

199

nna goba Mampyane ke mosedi a mosadi-
yo we, monna are ke ratha wena, mosadi
are, sepela o botš'e yola moredi a ka atle
mono ga Dhobetsane qele, nna ke tla kgona
ke eya gogo apela. Monna a ka athetša
mantš'u a mosadi, a thōma go katana lem-
osadi a nyaka godira ka swela, baba ba-
pyatla pitš'u, monna a tš'wa a chaba, m-
osadi a šala a robala.

Ka moswana, matswala a gē, o ile
ge a tšena ka ngwafong wa mosadi
a hwetšana gore pitš'a ekgolo ya by-
ala e pyatlile, a butšisa mosadi p-
ore pitš'a e pyatlile keng, mosadi are
yobe gotlile moka mokgonyana bošego
are nna ke swanetš'e goba mosadi,
ge ke motš'u gore nna a o tšebe gore
ke nna mangalo waga ore bo mangolo
a battale, mangolo ke madisi a bele-
gilego mosadi waka, ka matsa gone
ge gole byalo a ke rute, ke moka ath-
š'na gore o nyaka gorobale le nna
ka ka swela, ke ge go pyatlēga pitš'u
e we.

Monna o ile ge a tš'boya a hwetšana
ditaba tš'a mohuta o we, a thōma
go makala, taba e ke bohlole, ngwana
yo we, eka ba mohlabetš'e letswa la

814

K34182

193

popo. byalo kaba ya mohuta o se swa-
netš'e gore re reny ka yōna, mogeto-
lo are ditšeba ke wena Thobetšane, Th-
obetšane are ke a kwa mma, byalo pitš'a
a se ya ka, ke pitš'a ya gago. Mogeto-
lo, are ge ele ma mabapi le pitš'a
pitš'a e lefiwa ka e ngwe pitš'a, yēna
o swanetš'e gobuiša pitš'a ya ka.

Makhine are ke lekwiile, byalo mma,
nna a ke ne molato, mabapi le mosadi
waka, byalo e be ke gopola gore re sw-
anetš'e gobitš'a ba ga Masete batleba
bone se we ngwana a bona a diri-
lego. M magwe are golukile. Yēna makh-
ine ka noši a ya gobaga Masete gore ke
tlile mo go letšibiš'a gore ka moswana le
tšogêle ko wa gae gaka ke na le potêlô le
lena, bare e dišba potêlô ya mohuta ma-
g are letlatla le dikwa ka noši, fêla se-
beu a seke a šala. Ke moka a batlogêla
bale byalo.

Ke moswana ba tšogela, ge ba fihlile, ke
moka Thobetšane, are le bitš'a kenaba
ya Masete, mabapi le ngwana wa lena
sebeu, ke be ke se gona mogae, ke be ke ile
ka tšabeng malalatle. Monna yo a šala
a tla a tšena ka ngwaking waka, wa
Mamogola, byalo ge monna a elwa le mo-

K34/82 1974

814
 adi ba lwela malaš, ba pyatlile pitsā ya mok-
 gethoko ya byalwa. Ke tšona ditaba tšewe
 ke lebitšetsago tšona.

Ba ga Masete ba butiša ngwana wa bona
 gore naa dipolélé tše dibolélago ke Thobets-
ane ke tšherešo, monna a dumela gore
 ke tšherešo. Byalo ke wena monna, mon-
 na mola a bago le lapa ke moka ke monna,
 o diratšeng ge o saka wa roma sebaka
 sa gorapela taba e. Le gona ngwana o tla
 nofela ona le phošš, motho yo ke makgolo
 wa gago, e fela o sehlōla, ditabu re di-
 kuile Thobetsane re sa boela ka gae.

Thobetsane a eina are morena, ga kera-
 te gore le nthomèle sebaka, taba e fe-
 dile, ke chaba goba ke bokedisana le ng-
 wana wa lena, ge e bohlōla, mohtom-
 ong yēna ka nozi wa sehlōla. Mola-
 to ke wa pitsā mokgethoko ore o nyaka
 pitsā ya gagwe. Baile ba nyakela pi-
 tsā ke moka molato wa fela.

Motho yo mongwe ya byalo ka sebeu
 ke Nyatha Raganya, Magampane
 ke mohlōlōgadi, byalo o na le nywetši-
 ya gagwe bare ke Makgebêle, monna
 wa gagwe ke Mapae, kgaitšedi ya
Mapae ke Nkekesane monna wa
 gagwe ke Masōšo Masumu. Nyatha

814

K34/82

1975

Raganya a thoma godula le maga-
mpane. Mowe molato a waka wa
ba gona ka baka la gore ke mohlôlô-
gudi.

Monna ka morago a kwana le ngwe-
tši wa Magampane yo we elego Makgo-
bêle, monna wa Makgobêle ka tša-
tši le lengwe, a hwetšana monna a
leka ngwakong wa mosadi wa gag-
we. Mapae a moswâela are go yê-
na wa seke wa tšoga wa boeletša
boeletša taba e. Mose a o lebale le-
hudu la ôna. Monna a gona a boê-
la, monna a moswara, byalo monna
a be felwa kudu, go fitiša, a lifiša
Raganya kgomo tšê dithselalago, mo-
lato wa fêla.

Raganya o be a šetšê a file mosadi
bana ba babedi, ba bahlankana, gobane
taba e ke bohlole, bana ba we ba phe-
rekana maoto, ge ba sepela matholo a tša-
na. Ke bohlole ka baka la gore, Aya-
tha o thomile a robala le matswa-
le wa mosadi, e kabe a na thoma
ka go robala le Makgobêle.

Lesāedi la monna are gottšgêla Mak-
gobêle, a ya a robala le mogadibwana
Makgobêle, Mkešane, a ba a melegiša

814

K34/82

196

ngwana wa mosetšana. Mašošo a no
homola, ka tšatši le lengwe monna o ile
a ya a dula le mosadi mašemong go
fihlêla letsofi le tuwara, monna a
mutšiša gore o be o lekae, mosadi are
ke be ke sale mašemong, bošego byo are
ee, monna a homola. A thoma godi-
ša mosadi, e ile ge letšatši le ya madi-
kelo, a bōna monna a e ya, mosadi
a tloga chemong a lata monna, ke
moka ba dula fase. Mašošo a ne kella
a ba hwetšana, monna a chaba ka
lebelo, ke moka a swara mosadi a
tšama a motia go fihlêla a tlo
tsena nê gae.

Mosadi a chabêla gagabo, byalo ka
moswana ba gabo mosadi ba roma se-
baka ga Mašumu gore re bōna mo-
sadi wa gago o tšwa a lla, a ekaba
molato keng, Mašumu are go sebaka
a nie, ba ya ka babedi ka ga Pêpêla.
Mašumu are gobaga mangolo wa gagwe,
butšišang mosadi gore ke motšile a lekae
otla le botša. Ke moka ba butšiša mo-
sadi, mosadi a bolêla gore o nteile maš-
emong, o be o dirang, mosadi are ebe
ke sa divi selo. Monna are le a
mōna ngwana yola waka wa mosetša.

na, a o swana le mang, bathwadi bašite go a reba pato e we, kabaka la gore ba ka seke ba bolêla dibi tšā bona. Mušu-
mu a babotšā gore ke mohwetsane a na le Nyatha Raganya byalo wa monna a chaba a nshia, ke ge ke tswara moadi ke motia. Ba butšišā ngwana wa bona, ngwana wa bona a seke a bolêla selo, Mapae a kwata a lia kgaitšedi ya gagwe, a motšā gore letšā-tšī ka letšo ka seke ka gobona mo. M. osadi a boêla ka lapeng la gagwe le monna wa gagwe. Ditšaba diile tšā fêla dietla mowe.

Nyatha o be ana le moredi ka otee go we leina la gagwe barego ke Ntlala, a ka a lošwa, ba ile badiššāna ba mapatšā ka baka la melato ya papagwe ya bophoko, ke ge бага Iselane baneh- a dikomo ba lefella Raganya a ba šupa mošetana go we.

Sento ke morwa Nyatha, mohlankana go oile a inišā kgarebe, yēna mohlankana e sale le šoboro, kabaka la molatš wa sekgowa ngwana wa gagwe a baka ka molaya. Bagologolo bare ya mafsi a e tswale, ke seema, en pa ke therešo. Monna re hwetsana morwa Nyatha

814

K34 82 199

o byalo ka papagwe. Mowe ra hwe-
tsana seema se se rego a le dumi
le ts'wa nchling. Mosekana yowe
a go mozinya mowe motšeng we
ba Tselane, papago lešoboro o ile
a seke are lešoboro la imiša mosadi
a lena molato, ke sehlōla.

Maforwane Tselane a iša ditaba kg-
orong, ke moka kgōrō ya a mogēla dita-
ba, byalo mohlankana a gane molato,
wa dumela, papago mohlankana o gana
fēla ka gore ke lešoboro. Kgōrō ya botša
Tselane gore ka ts'atši la gore o wa-
netšē go tla. Kgōrō ya botša marumiwa
gore sepela o botšē Raganya o wa
nyakēga ka mono kgorong mabapi le mo-
lato wa morwa wa gagwe le бага
Tselane. A ya a botša Raganya
ka mokgwe o a rumilwego ka ona.

letsatsi la gore bahlakane kgorong la
lihla, ba kgoba kana ebe ele kgorong
ya Masimane, ba kula lekgotla.

Maforwane Tselane a ēma pele ga
lekgotla, are morena lekgotla, ke tšila
mohgorong ka baka la phapanō yaka
le бага Raganya ngwana wa bona
o imišitšē ngwana we ka byalo
ke ba botša gore kelle kgomo tša batho

814

K34 | 82 | 19200

a ba lefe bagane, ba gana ka gore lešoboro a
 lena molato ka buka la gore ke sehla. Ke
 ile ka ba fetola ka gore dilō dia fetoga
 ka gobane moloi ge aile a loya motho ke
 dithuri matsāti; a bolelono a ba za bola-
 ya, ka gorialo le ngwana wa lešoboro
 a ka seke a bolaiwa, ka gobane mng-
 we a ka fotoga a ya a bega ditaba
 matgowero, le a ba tšeba gore matgo-
 wa le bōna ke masōboro, ba tla ēma
 le mosadi, ke moka ra ba se seka tšā
 marete a matlabo. Thobēla.

Nyatha Raganya a ēma are thobēla
 lekgotla, ngwana waka a gane molato,
 byalo ke šitwa kabaka la gore ke le-
 šoboro, ka gorialo nkešu ke ke ke bō-
 na kgōrō e ahlola ditaba tšā lešobo-
 ro. Taba ya bobedi, mokgalabye yowa
 ga Iselane ke matsāti; a mantši ke
 motšā gore mohlankuna ke moyaka gae
 a seke a nkwa, ngwana waka o du-
 tši ga Iselane gae gaka ga dule.
 Le gana lehono ke molatile gona, nna ke
 tšeba ke ba file kgaitšēdi ya gagwefē-
 la, lehono ke ngwanake ka baka la gore o
 dirile molato. Thobēla.

Betswadi ba bane a ba phitšišane, ba
 dumēlela gore ngwana o sintše mose-

814

K34/82

200

tsana. Ditaba ke tšewe lekgotla.
Motala Mongale, a êma are morena lekgot-
 la, ke êma fêla go sena sewe nka sebo-
 lêlago. Ke tla swanaha taba e, kae eki-
 lego ya dirêga, gobe gona le lešoboro lele-
 ngwe la mophalaborwa bare ke Maleš-
peng, ebe a dula ka lapeng Nkwakwa
byalo, lešoboro la kwana le mosadi wa
Nkwakwa, ba ba ba moswara ana le mo-
 sadi, ke moka ba swara lešoboro batia.
 Ka morago Nkwakwa a isa ditaba kgor-
 ong, kgotši eile ya gana ditaba yare
 mosadi wa gago ke mpya, ditaba tša M-
 ešoboro a re diahlole. Ngwana wamo-
 sadi yo we eile yaba mafella ntlong ke
 moka molato wa fêla. Shobêla.
Mašošo Mašumu, a êma, are morena
 lekgotla, byalo wena Tselane ke nnete
 ngwana o be a dula motšeng wa gago,
 are ke nobôna a dutšiši ka lapeng la Kg-
 aitsêdi ya gagwe, byalo wa reny go bône
 gore boeny bya gagwe ke bya goaga, a wa.
Raganya o kile a gobatšiša gore ke nya-
 ka ngwana waka, are ee, byalo wena
 wa reny, kare a mitše o dula ka ko-
 wa lapeng la Kgaitšêdi ya gagwe.
Tselane e fêla moredi wa gago ke m-
 pya, o be a hlokileny gare ga masogana

814

K34/82

201

ga a tloba a robala le lesoboro, e kabe a robala le monna e kabe ele ditaba.

Morena Motabea Masumu are ditaba tše dia nchita, kabaka la gore ditaba tša bo magatlane (masoboro) a re ke re diahlola. Tselane are kgoši bokaone ke gore omphe tsela ke fete, ke moka ditaba tša fetela kgorong ya Mahlabe.

Masumu a fihla kgorong le Tselane ke moka Masumu a fihlisa ditaba, kgoši yare o ka, are o ka mokgorong, are sepela o motše, ga gona kgorō ya masoboro mo, yēna mohlomong ge eke ona le kgorō ya masoboro ka foya a bolēla gona. Masumu a boetsa Mantšū go Tselane, ke moka Tselane a di gbōna gore ditaba di sitile, a dilesetša, ke moka molato wa fēla e e tla mowe.

Ge motšo a gononwa yo mongwe, o swa netše go molulla o tla ba a moswara. Biyalo ka Masinyane Mosoma o tšere Kobeng Mahlabe, biyalo mogopolo wa Masinyane e be e ke o mobe, ge a ka bona mosadi wa gagwe a eme le motšo yo mongwe yēna o mogopolēla gore ba bolēla tša malaō.

ka tšatši le lengwe la magoto mošate, ebe ele letšatši la selata seememo-

nna yo Ntlala Moraba, a bolêla le mosadi wa Mesinyane ba Kwana, kemoka batloga baye go robalana. Mosoma a šala a dikuluga le batho a nyakêla mosadi wagagwe. Mosadi yo mongwe a šupa Mosoma gore mosadi wagago o k̄wa ona le monna yo mongwe, kemoka Mosoma a nekella a ya a mohwetšana, monna a chaba yaba wa motseba.

Ka moswana Mosoma a romêla seba-ka ga Moraba, moraba are wa gafa a swana nna, nna mosadi wagagwe a ke motsebe. Se baka sa boets̄a mantšu a mosadi Moraba ga Mosoma, Mosoma a isa ditaba mošate, Kgōrō ya a mogêla ditaba, ya bats̄a Mosoma a are otlatla ka ts̄at̄i la gore, re tla bits̄a yo we Moraba.

Letšat̄i la fihla le we ba swanetš̄e go kōpana ka lona, baile ba kōpana. Byalo lekgotla la budiwa, Le e Mohlab are lekgotla nke re faneny ditsebe. Mosoma motho yola o moyakelago ke yo, byalo wena Moraba a onyake ke rena o nyuka ke Mosoma, Moraba are a bolele.

Mosoma a êma are, morena lekgotla, ka ts̄at̄i la selala se eme keile ka

814

K34|82

203

hwetšana mosadi waka ana le Moraba Kowa, byalo Moraba are go mpōna a Chaba, ka bolēla gore le ge o chaba ke go tsibile. Banna ba ya ba gobōna, kannete ba hwetšana segolo. Byalo ge ke motometsē sebuka ore a tsebe ge yēna ke moswere, thobēla.

Moraba are, morena lekgotla, ke nna monna, ke a tseba gore ge motho a ile a go swara ona le mosadi wa gagwe, o swanetšē go morapela le bošego byo we gore ditaba tšagago tša seke tša kwa ke batho. Na mosadi wa Masinyane a ke motsebe, a mōna ga botsemotso yo we a goba ana le mosadi wa gagwe. Thobēla.

Kobeng are monna yo, wa mothomana a ke motsebe, segolo se we a se bolēlago, a se saka, ke sa yo mongwe le ka mōna lekgōrō ke akgolwa leka bōna digolo tšē dindzi, ke digolo tša magotlo, monna yo mongwe le yo mongwe a ka nngopolēla mosadi wa gagwe gore ke yēna a dirilego taba e we, le ge a sa mōna.

Ditaba ke tšewe lekgotla. Phasuku Mohlabe a ēna pele ga lekgotla are thobēla. ke pono le seka ka morwalo

814

K34/82

20A

wena Mosoma, Moraba o moswere kang, oile a chaba, ge a chaba ka gobane e be ele letsatši la magoto, oile wa dira byang, monna are a wa, le hono hlatse ya gago ke mang, hlatse ya hloka, byalo wa bōna Mosoma hlatse ya ditaba tša mohuta o, ke gore o tšee selo se sengwe sa sehlōtlōlō, ore ge o mosetšha ebe o beile selo swe sa gagwe pele ga mahlō a gagwe, le hono ditaba tša gago e kabe dikwala. Wena o digōnōnēla Moraba gore o robala le mosadi wa gago, ebe go e kaone mola ore goba hwetšana o hla-be mokgoši, mohlomong batho ba bangwe e kabe ba mone.

Le kgotla ka moka leile la sola Mosoma byalo bōna ditaba ga Kgoši, Kgoši ya fetola ka gore sepelang le botšhe Mosoma a nche pudi tšhe pedi a tswalle kgōrō, o bigile maaka, ba ya ba motšha ka mokgwa o we kgōši e boletšego ka ona. Mosoma a ncha pudi tšhe we tša gotswalle kgōrō molato oile wa fela o tla mowe.

Bare go Mosoma o kitimile ka matla, ge o bōna monna yo mangwe gore o go sepele ka fase, ware kowa o bahwetšane, ba chaba, byalo wa bōna monna

814

K34|82

205

a sa goromele sebaka, le gona wa rege ore o butšiša mosadi wakwa mosadi agana homola, o seke wa ba chediša pñefō o tla ba hwetšana ga botse. Ke molaōwa gore ge motšo a swere motšo o swa-netšē go motšela selo, ke byōna bohlatse bya gagwe.

Ge motšo a ile a hwetšana morwarraagwe, ka ngwako, gaba a na le mosadi wa gagwe hlaleng. Ke gore taba ya mohuta o we, a se taba e we gantšī ba esekago kgorong, taba elego gona ba kase. Ke ba kwana, ka morago e se gore ba palakane yo mongwe a dule gagawe yola le yēna a dule kowa. Mowe re hwetšana seema se sevego konanang tša goja taba mpe le botšane, a dilegoya ka mogwere.

Go byalo ka Mabyale Mabakane le Mogaga Mabakane, ke bana ba mosadi, mogolo ke Mabyale, byalo gona le mosadi yo mongwe šo bare ke Moya, ke ngwetšī wa Mpholwane, ka gobane o tšerwe ka dikgomo tša moredi wa gagwe.

Bana bana papa bōna ke Mageketla byalo Mageketla o be una le basadi ba babedi, mosadi wa pele ke Kgasa, wa bobedi ke Matu (Mpholwane) byalo

814

K34 | 82

206

Mabyale le Mogaga ke bana ba Kgasa.
 Mosadi yo Moya o ile gobikina a dula
 le Mabyale. Ka morago mosadi a kwa-
 na le Mogaga, Mabyale a ba hwet-
 sana ka ngwakong, ke moka moratho
 a tšua a chaba, monna a šala a
 bolêla le mosadi gore o dirang, mosadi are
 sepela mosading wagago, n'ia le yêna
 ke monna waka.

Mabyale le moratho ba fodula ba elwa
 byalo ge ba babutšiša, ba fêla ba bo-
 lêla gore re fupantsê ke mosadi yo M-
pya, le hono o tšere moratho waka o
 mo faketšê ka ngwakong. Pupa bona
Makhetla are, go mogolwane o swa-
 netšê go gomêla mosadi, yo ke yo mo-
 nyana le ge rehare re a motšâ eka
 seke a kwa. Ke moka mogolwane aye
 a chuba ngwakô wa Moya, are byalo
Mogaga aga wa gago ngwakô, Mogaga
 aga. Ke moka molato wa fêla, mo-
 adi a feta le moratho.

Ju gona mosadi yo we a ka bolêlago mo-
 klabo wa gagwe, lege a ka motia byang
 le byang. E šita ge monna a hare a
 fihla ka ngwakong wa gagwe, byalo gw-
 aba gona le sehlotlolo, sehlotlolo sa fa-
 pana le mong wa ngwakô molomoy

814

K34/82

208

are ge are wa molemoga yaba monna
wa chaba, ke moka monna a butšiša mo
sadi gore motho yola kemang, yo he fapa-
nago naê mo, mosadi a ka seke a motšā
o tla fobolêla fêla gore a ka mōna.
A ka mutšiša byang le byang o tla fo
bolêla byalo, goba a leka gore wa motia
byalo mowe o tli lolla, ka motlabo wa
mosadi wa gagwe, are, mofete a mpola-
iša.

gorwana, ge mosadi a he bêtêga ngwa-
na a swana le monna yo mêngwe, go-
ba yowe a mogônônwago, ga gona molato
ka gobane, motho a ka êma kgauysi ga
maimana a mochela ka moriti, he gore
ngwana o swanetšê go swana naê. O
ka bōna ngwana a swana le malome
a gagwe, a ka gorialo mowe ke gore
mosadi e kaba o lêtšê le kguitšedi ya gagwe
ke baka lewe re reny motho o abetšā
ngwana ka moriti.

Matebete Masete o ile a beka mosadi
Nhalane ngwana Mabakane, byalo mo-
nna a dula le mosadi, mosadi a seke
a kgola mpa mpa, ke moka monna at-
loga a ya makgaweng. A kgola makg-
aweng, mosadi a šala, a ima, a ba a
bêtêga ngwana, ka morago a ima gape

814

K34|82

209

a bēlēga ngwana. Mosadi a ba a ba le ba na ba ba raro monna a saile matkoweng E nile ge a tšō boya a hwetšana gore ngwana wa pele o ya madisong, Kemoka monna a nyaka go tseba ga mosadi gore Kganthe o šetšē o sepela ka mokgwa mang. Mosadi are wena mowe wa goba o legona o be o dirang.

Monna a bitšā ba gabo gore o nyaka godira molato, ba gabo bare, goha setse gwa dirēga, wena lla ge modimo o ka gofa bana ba ba gophelēla. Molato ke wa gago, ware o tseba ga botse gore ke wena monna wa lapa ware go tloga ke moka wa napa oile. Mosadi o luhile bōna le ga lehošo o sa filogoletela. Ke moka monna a šitwa go tšwela pele le ditaba.

Mohlōlōgadi, mosadi wa mohlōlōgadi, ba ka mora gore ke sešwa, ge a hare a sa pere dilō tšā bohlokgadi, kemoka a kitimēla gorobala le banna. Byalo ka mosadi yo Marimamele, monna wa gagwe, oile gohwa, batho ba gotla sellong ba palakana, ke moka a napa a tšea monna a mofakēla ka ngwakong. Mosadi yo o be a tšere ke boga Sebašē, byalo ke moka Magomane Dimpampa a tšena

814

K34 | 82

209

Ka ngwakong, ge batho ba gotōwa Kgole ba e-
zla selong, ke moka ba hwetsāna gore monna,
Ka ngwakong, ke moka ba šitlincha batho
golla.

Taba ya mohuta o we a ena molato, ke-
one taba e kgolo ke le êpana fêla, ba
swanetšê go nofêla ba moêpa ka taba e
we. Taba ya bobedi mosadi wa mohlôlôgadi
o swanetšê go kgethe monna ka otee. Taba
e we e lukile, ka gobane a lwešanche
batho. Byalo kuditaba tšewe dišetšego ding-
odilwe, tšea mohlôlôgadi yo Maobase aile
a lwešanche bana ba mosadi, Marwai
le Masatša, morakho a goba a bolaya
ke mogolwane.

Thabô, go etšeiša. Motantane Mohlabe
o ile a tšea mosadi ga Lokweng, byalo
batswadi, ba mosadi wa gagwe, bagwa
dipudi tšewe a kilego a nyala ka tšona
ba fihla ba difa motantane bare tšea
masepa a gago. Byalo Mohlabe a roma
Maforwane Iselane gore a yo butšiša
gore ba ga makgolo wa gagwe ba dirî-
lang, ge bare a tšee masepa a gagwe.
Ge ba fihlile, motgethoko yo we a tšwe-
la pele le polêlô e we.

Ka morago Motantane a bitša ba
gabo go babotša taba e, ba gabo ba r-

814

K34/82

210

ma Iselane gore sepela o botšē ba ga Lokweng gore ka tsātsi la gore se hwetšane le kgobakane, le ditloto tsā rena dikgobakane re tlilo gapa masepa a we a rena. Bane go Iselane sepela o botšē ba ga Mohlabe re sa ekgopola re tla ba fetola, ke moka a botšā ba ga Mohlabe mantšū a we.

Ba ga Lokweng ba kgobakana ba sola mmago kgarebe, gore o dirile phōšō, o swanetšē gorapela motgonyana wa gaga wena Kwekwe, mosadi a dira byalwa bo bontšī, a swala ka magapa bya ya ga Mohlabe, ba fihla ba rapela molato wa go roga motgonyana. Molato wa fēla.

Motantane ka lona le baka lewe a sa rapane le ba ga makgolo wa gagwe, a bolēla le Mamaila Masete gore onyaka go motšea. Mamaila a dumēla, kamorago, ge Mamaila a ekwa gore ba ya Lokweng ba rapetšē molato o fedile, byalo Mamaila a kopana le Motantane are byalo ditaba tsela tsā rena o bōna gore dikaloka, mosogana are golukile, gore ke bolēla therešo, o swanetšē gore o mphe ke go robale, mosetsana a dumela ke moka ba rōbalane.

814

K34/82

217

Mamaila o be a e ya ga rakhadi a gagwe ga Leweletse, ba šetš'e ba monyetš'e. Byalo mosogana are golala le mosetšana, ke moka ba napa a kwana le mosetšana gore are chabe, ke moka ba napa ba chaba. Baile ba chab'ela motseng wa ga Moyene ga lekakala. Mosogana a fihla a šia mothepa ka mafuri ga motse, yēna a tsena ka motseng, a dumediša, ba makala ba buti-ša gore bošego byo o nyakelang, mosogana are, ke lebanta la gore motho a sepele bošego. Empa ke tšile mo He-rwele molato ka magetla, ke molato wang, are ke chabile le ngwana wa ga Masete byalo ke dumediša sebō.

Moyene are a wa o we ke molato o motse, monna ge a godile o rata gore a dire molato wa mohuta o we. Sepela o mitš'e a tle, ke moka a ya a mits'a, ba mofa ngwakō, ba robala ka ngwakhong le mothepa. Ka moswana mosogana are gošoga a ya gae, a fihla gae ga gabo ana le yēna lekakala ke moka a roma lekakala gore a yo tšibiša batswadi ba lesogana, gore ngwana wa lena are ke lebotš'e o dirile molato, o chabile le Mamaila ngwana wa ga Masete. Mamaila yo we a tšea

814

K34|82

212

go ke baga hewe, a dumela, ngwana yo we o dirile phōšō, a tsebe gore, rena re tšere mosadi ga hewe yo we elego Mapholo. Lehono o nyaka gore lwešantša le' baga hewe. A re tse batho ba ka dira byang, ka gobane ba ratane ba ratane, mogologolo o kile a re golwa tšā šaka ka letce, fēla o swanetšē gore a fe baga hewe t hoto ya bona ka moka. Mmatla serobo o sima sa gagwe.

Baga Mohlabe ba roma sebaka ga Masete gore sepela o botšē baga Masete ba nyakelle mono, ge sebaka se fihla motšeng wa ga Masete se bolēla len-tšū le we, baga Masete, ba sekeba fetola sebaka, ba tloga gae, ga bona ba swere melamo le marumu, ba fihla motšeng wa ga Mohlabe bare re nyaka ngwana wa rena, byalo baga Mohlabe bare, re a dikwa fēla, ngwana wa lena re motšere, e kabe le bolēla gore re nyaka dikgon-o, ba gona bare, ngwana wa rena, ona le manna wa gagwe, a re nyake bojēla pele.

Mohlabe ure sa tšena ka ganong ga tau a se satsiša, le gona wena mona wa ga Masete re ile ge ro chabišā Mam-aramu ga Mametsā wa re mm-

814

K34/82

213

aka pela o baka a e swere. Le rena le-
hono go byalo re re m maka pela o baka a
e swere, wena mo re go o nyaka ngw-
ana wa gago, a wa re ka seke sa gofa
yêna, o kare o nyaka ditlomo re tla gofa
tšona.

Masete a tloga a sa kwana le baka Moh-
labe. Ge letsutši le dikêla ba diša mowe
mosogana a swanetšego goya nthse, byalo
ba kwa gore ngwana wa bona, o mochabi-
šeditšê ga Moyene, ba kwile ge a botsa
batwadi, ka mabanyana, bona ebe bala
letšê. Ge mosogana a fihla mabeng wa
Moyene, ke moka yêna le Lekalakala ba
tšhoma goba ba bolêla ditaba tša ga Masete.
Masogana a mabedi a ga Masete a fihla
ke moka a fihla are, re nyaka kgaitšedi
ya rena, kantle le gore le re fe yêna, go
kaone, gore le re bolae.

Masogana a tšhoma go bula mengwako ya
ga Moyene, go fihlêla ba hwetšana Ma-
maila, ba moswara ba tšwela naê Kga-
kala, byalo Moyene are go bona le se-
ke la motia, le gona bonang ke bošego, ke
lekwile gore le a gana taba e, e dirile-
go ke monna wa ga Mohlabe, ka goralo
mowe, robalang letlare ka moswana ke re
pele nabeng goya gae ga lena le kgaitšedi

814

K34/82

214

ya lena, masogana a gana, are gubōna go
Kame gore letlogelē mosetsana, etlurena
moswana, nina ke tla motliša, masogane
a gana, bare leka šala la mofitiša, -e
tloga naē.

Lekalukalu a kwa gore masogana a kwa-
ne naē, ke moka, are golukile ke tla sepe-
la nabeng gofihla mowe gae ga geno ke
bone ga botse gore le sepetšē ga botse. Ke
moka Moyene a tloga nabo gofihla gae
ga bo mothepa, le yēna a napa a robalago-
na, mosetsana yēna ka tsatši lewe a robala
le batwadi ba gagwe ka ngwamong ka o
tee, ka moswana Moyene a tloga a la-
ēla ke moka a tloga.

Ka morago ga matsatši a se makae, bat-
wadi ba ngwana ba roma sebaka ga
Mohlabe gore sepele o botšā Mohlabe
gore a gae ngwana wa rena ka kgomo
tšē nne. Sebaka saiša mantšū ga Mō-
hlabe, Mohlabe a fetola ka gore ditaba
dia kwala, kyalo ngwana wa lena a
nchita go nyala, mowe le ka mpotsāgo go-
gafa.

Ba ga Masete ba iša ditaba tšā bona
kgorong, ya Makhutšwi, kemoka ba Ma-
khutšwi ba a mogēla ditaba, ba ba botšā
letsatši le we ba swanetsēgo go kopana ka

814

K34/82

215

lona.

lets'atsi la fihla la gore ba fapani ba e ba kopane kgorong, ba ile ba kopana, ke moka ditaba tsa tšena lekgotleng. Ba bula lekgotla. Masete a thoma gobolêla, are morena lekgotla, ke tšile mo ka baka la gofapana le bana, fêla ngwana yowe a dirilego gore gobe le phapano ke ngwana wa ga Mohlabe o chabile le ngwana waka, byalo ka fihla ka motšea. Le hono ke se gobona ba swanetšê go gafa ngwana waka a ba kwame le taba e we. Morena Banareng.

Mohlabe a e ma pele ga lekgotla are morena lekgotla la Banareng. Ke nnete ke fapana le Masete ka baka la bana, ngwana waka o tšo chaba le ngwana wa Masete, byalo nna ka nozi ka kutšiša bana ka hwetšana gore bana, ba ratana, byalo hare ga Masete ke swanetšê go gafa dikgomo, Masete a gana dikgomo tšaka, are a ke rate selo sugogo ke nyaka ge ompha ngwana waka, o motšere.

Ka morago Masete are gona ke swanetšê go gafa ngwana wa digwe ka kgomo tšene, kere go yêna byang, ka gobane ke ile ke a nyala o ganne, le gona e šu wa bona ke paletšê ke mosadi go nyala o kere go ke swanetšê go gafa ka gobane ke ile

814

K34|82

216

nyala byalo o šitile ke goncha thoto ya bawo bagoba ba motšea. Thobêla.

Motantane Mohlabe, morena lekgotla, kenne-
te keile ka chaba le mothepa o, ke sa-ralo-
ke ka yêna, goba gore ke sinye leina laga-
gwe, mabapi le monna yo we a goba a
motšea. Ke kwane le mothepa gore ketla
monyala, le yêna mothepa a dumela go-
re wa ntshata, ke ge ke chaba na, ke
batsa batswadi baka, batswadi baka ba
tšibisa ba ga Masete, byalo ba ga Mase-
te, ba etla ba a moga ngwana wa ba-
na. Thobêla lekgotla.

Mamula, are ke nnete nna monna ke
a monyaka, byalo batwadi baka bona ba
gana. Ka govalo mowe ka ba batsa go-
re ge le gana ge yo we a ratilego ke
pelo yaka, le re nna ke phethe thoto ya
lena le tšebe gore, yêna a na molato ka
gobane a šita ke goboetsa thoto yaba-
we lena le sego kee, la ja selo sa gagwe
ke a go moapeêla ka swele, ken-oka ke
feditšê.

Byalo ba ga fêla le kgotla molato. Ma-
ntšwebele Muhlô, a êna, are morena
lekgotla, ditaba ka moka re dikwile, bya-
lo molaô, are ge motho a ka chaba le
mosetšana yo we a beeletšitšwago, batwa-

di ba mosetsana ba seke ba kwana le mosogana, mosogana o swanetše goboetsä mosetsana, ka kgomo tše nne. Le ge batswadi ba mosetsana baile ba rata le sogana, byalo le sogana la šitwa ke gonyala, mowe legona o swanetše gogafa mosetsana ka kgomo tše nne, goba o ralukile ka yêna a sena sa bobedi.

Lehono ditaba ke tše, бага Masete bareba nyaka ngwana wa bona a gafwa, Mohlabe ore ke tla gafa byang, nna ke sa šitwa ke gonyala. Ke moluo gore o gafe mosetsana Kabaka la gore o matšere ka ntle le tumelano ya batswadi. Le a bona lekgotla gona le lephokō, le we le dirago gore бага Mohlabe ba gane gogafa mosetsana, lephokō le we ke le, mosetsana o bolēla, gore nna ge ke be ke Chaba le mosogana yo e be ke sa diri maanō a gore batle ba je dilō tša Mohlabe, ebe ke re batswadi baka ba swanetše gore ge baija dilō tša ga Mohlabe ebe nna ke a pea, byalo ge batswadi baka ge ba gana go ja dilō tša ga Mohlabe a ba nape ba gane le go tšea se sengwe sa bona, gona o tlaya a pea mowe batswadi ba ratago.

Lena ba ga Masete le seng ka mantšua a a ngwana wa lena, Masete are yowe

814

K34/82

219

re melege ke ngwana wa rona, o swa-
 mnetšè gokwa re we re motšago. Wena
 Mosetšana a ke re o wakwa sewe bats-
 wadi ba gago ba sebolêlago, a dumêla, bya-
 lo o reng ka mantšû a bôna, are ge bany-
 aka goja ga bedi golukile, ke gore banna bak-
 a batlaba bubedi, fêla nna ketlaya gago-
 la a ratilego kenna, ge bagana ge ke a
 pea ga Mohlabe golukile a ba nkišè mowe
 bona ba ratago. Monna yo le yo we ga
 lehono o rata mang, are ke rata Motanta-
 ne, ge baka seke baja dikgomo tša Motantane
 gona, are ke tla phetha thato ya batswadi
 baka.

Lekgotla la botšâ Masete gore wa bona
 ngwanawa gago o nyaka ba ga Mohlabe by-
 alo ka gorialo, wena a o barate, fêla
 are ge o kaja se sengwe sa ga Mohlabe o
 tšebe gore ke moka ho apea ga Mohlabe, re
 bona gore go kaone ge o ka tšea moredi wa
 gago wa moisa mowe a o goratago. Go
 klare, monna wa gagwe gwaba yêna a
 tla porerisana le Mohlabe le yêna moset-
 sana le yêna o tlabana a mokwile gore le
 yêna ke monna, le hono yowe e šu amo-
 kwe gore ke monna.

Baiša ditaba ga kgoši, kgoši yare le diahlotšè
 ga botse, botšang masete gore ga gona

814

K34/82

229

lebelo wa kitima kudu o tla khupya wa wa.
Masete a nshe pudi ya gotswalla Kgōrō, ke
 moka Masete a nsha pudi, molato o ile
 wa fela ka ôna mokgwa o we.

Mola ebe eke mosetsana o imile, gona re-
 na бага lewele ebe re tla tšenela, byalomo-
 sadi wa rena a ima, rena re lebugile ge
 mosadi a re apela. Mosogana are nna a ke
 morate, kabaka la gore aile a chaba le yom-
 ongwwe, papagwe are ngwanaka bobé a boe-
 tšišane, бага Mohlabe le bona a sebona keba-
 keng sa ngwana wa bona, yo we a ratago
 go re lwešancha. Taba ya bobedi nyōō a ena
 naganōganō gobyalo ka wena ga na byalo
 o ka tloga wa hlakana le mosadi wa monna
 yo mongwe wa boléla naē, ke moka laba
 la robalana, modirō o we o dichila ge
 le sa dira, ge lefetšā ke moka lefapana le
 gore obe o dirang o ka seke wa ditseba
 le setšā ditaba difele ka mokgwa o we, Kgōrō
 e boletšego. Mosogana o ile a kwa batswa-
 di a dilesetšā.

fela ebe eke mosetsana o be ana le mpa,
Mohlabe aile a lefa, mpa e we, molato
 wa ngwana, o be a swametšego fetša
 le mong wa mosadi kabaka la gore Mohl-
 abe ke sehlōtlōlō a ka a teta ke motho
 gore a tle a modivela ngwana.

814

K34/82

220

Ge ele mabapi le mosetšana wa gaima a sale gagabo, ele gore e šu a lošwe, goba aba a dira bana ba bararo goba ba bane. Monna yo we a swanetšego go mološa o swanetše gonyala mmago bana fêla, empa bana ka moka o swanetše go tloga nabo, ke ba monna yo we a nyetšego mmabona. Byalo ka Maforwanetšelane, o ile go hwale ke mosadi a bôna gore le yêna o godile, ke moka a hwetsšana mosadi wa bana bababedi, ke moka a bolêla le mosadi ba kwana, a monyala a tloga le bana. Leina la mosadi bareke Mangwako ngwana Môla.

Rangobadi Moyene, o ile a tšea Mperetse ngwana Lokweng, ke mosadi wa go moncha thakeng. O ile a dula naê, lebaka le letetelele, ka morago aya a tšea ngwana wa malome wa gagwe yo we barego ke Nkatlile ngwana Sekgoka. Byalo papago Rangobadi Madome a hwa.

Ka morago ga selo, Rangobadi a kgetšana le Mandintši ngwana Pôpêla ke mohlôlôgadi, a dula naê. Mohlôlôgadi ona le maborošo, monna a nwa mapoto le mapoto a phufutša. Mosadi wa gagwe, yo we elego Mperetse arego

814

K34182

224

monna kowa ba robetšē, wa tšeba gore
 ke nna mosadi wa gago wa pele, monna
 a dumela, byalo mosadi are se se-
 sengwe le se sengwe o swanetšē go seb-
 ea ka ngwakong waka, monna are ke
 a gokwa. Byalo o swanetšē gokwa se se
 ke gobotšago, o seke wa tšheleša basadiba
 monna are, a wa mogatšaka mosadi a ke
 a laola monna, taba taba ke gore re kw-
 ane dipolêlo.

Mosadi o batša monna dipolêlo tšewe ka
 baka la gore monna o dutšī ka lapeng la
Madintšī, ka malapeng a basadi ba gagwe
 o dutšī diō ēna ka mantšatsa akwane
 a goma a boēla ka ga Madintšī ka goba-
 ne wa hora. Monna yo Rakgobadi
 ke ngaka, dingagara tšōna le dihare o
 dibele ka lapeng la ngwana hokweng,
 o tla a laola batho, byalo dilō tšewe
 ba ladago ka tšōna, dilewēla lapeng la
Madintšī.

Mperereke a thōma go ômana, empa monna
 a a seke a mokwa, ka tšatšī le lengwe
 o ile ge a fihla are o tšilo tšea dihare
 tšā gore a yo fa yo we a tšilego ka
 baka la gofokolla ke ngwana wa gagwe.
Mperereke are le hono wa bona wena mo-
 ūa, o kganthea ke dilō tšē, le hono ke

814

K34/82

222

a dichuba ga mōgō le ngwako, mosadi a goga byane bya ngwako, a fihla a ru-masa mollō, a ~~to~~ chuba ngwako, Rakgobadi a bitša lekgoa Mašumu are wa bōna ge mosadi a chuba dipheko tša papa, monna yo we wa ga Mašumu are a ke tsebe. Rakgobadi are go kaone gore ke swe natō, a kitima a tšena ka ngwakong a fihla a dula moseō, mosadi a bōna gore monna oka gaše, a gōga byane byala bo swago a bolahla, batho ba bangwe ba kgona ba mothusa go motimisa mollō. Rakgobadi a kwa dipolētō tša ba ka kgakala ge bare wa seke wa tšoga wa boeletša, reka seke ra go timisa, ke moka monna a tšwa ka ngwakong.

Rakgobadi ge letšatši le diketšē ke moka o ya ka ga Madintši, byalo Mperere a tšea morwa Madintši a modira gore ebe monna, ka morago a tšea motlogolo wa Rakgobadi a modira monna. Ke masogane a mabedi byalo, ka tšatši le lengwe Nkala yo we elego motlogolo wa Rakgobadi a fihla a tšena ka ngwakong, Modupi morwa Madintši o ile ge are wa tla a hwetšana gore, Nkala oka ngwakong, mosogane a gona a ya a tšea

814

K34/82 223

mphaka a fihla a lalla molomong wa ngu-
akō, mosogane, vile ge are wa tšwa yola
a mohlaba ka mphaka letsōgō, ke moka ba
thoma golwa, gofihlêla ge nguana Sekgake
le mmago Rakgobadi ba dikwa, buhlabêla
Rakgobadi mokgōzi wa gore bana ba bola-
ana lapeng la mperereke, ke moka a hitima
a tšilo la mola.

Mperereke yēna o sekgōmedišitšē, eka a
dikwe, ke moka Rakgobadi a bula lebati
a tšōša mosadi, mosadi a Toga, are a
a okwe, gore batho ba bolayana molapeng
la gago, mosadi are le a tšeba gore boroko
bya byalwa ke dira, ga ke ke se lo. Ba
butšiša masogana, ke moka Mkale are
nna ke no bōna monna yo a nkhwetšā-
na mo, ke moka a nhlaba ka mphaka.

Modupi are se lwela mosadi yo, o mphu-
tile, byalo ge keetla ke hwetšāna a na
le yo mokgonyana wa gagwe ka mo ngu-
akong, ke ge ko tšea mphaka ketla ke
lalla mo molomong, vile ge are wa tš-
wa ke mohlaba ka šna, ke moka se napi-
le se thoma golwa.

Rakgobadi are, o fore a o bakwe ele
gore balwela wena, mosadi are a se
molato, ke dikētē, ke dikalaku, ditšōtšā
mosom o ke a diberekiša, ka hwa dija

814

K34/82 228

ke mabu. Monna aka aba a sa fetola mosadi a homola.

A bitōu ba ga moeng, go ile gwatla, Kh-
asane, lekalakala le Matsikinyane le
mmago Rakgobadi o ile a ba gona.
Ditaba tšewe ke ditaba tša monna le
mosadi, baile ba dula ka lapeng la mosadi
gore ba dibotšêlê. Yo mongwe le yo mong-
we o dibotšêlê a dutšê fase.

Rakgobadi are kbitšê kenna, Kabakala
mosadi yo, ge ke leka ngwamong o mong-
we, mosadi o bitšê bahlanšana a
ba tšencha ka ngwamong waka. Taba
e e dirilego gore ke lebitšê ke bakala
gore, ba bile bahlabana ka mphaka, ke
Nkala le Maru Modupi, byalo kebō-
na gore ba kaba ba bolayana, kemok-
wa o we ke lebitšêgo.

Mperetse, are, Modupi, a rata kenna,
Rakgobadi o itšê go šegêla do mmagwe
kemoka a tla le Modupi ka lapeng taka
are wa bōna mosadi, ge ke se gona ke
saile maeti, ge gona le byalwa legata
o fe Modupi. Pna keile ka dumêla,
ka tsatšê le lengwe Modupi are gona
ke nyaka malaō, ka motšê gore we-
na o ngwanaka, are naa ngwana
a ka laola legata naa, kemoka

814

K34/82

225

ka gopola mantšū a monna waka ka
hu-etsana gore ke yēna ailego e ya, ka
modumella. Ge ele Nkala, oile a bolē-
la lenna, ke nwele byalwa, nna ka du-
mēla, kabaka la gore monna a ke mōne,
ge kere ke a mōsā o fēla are gonna
ke swanetšē gore ke ngwaē ka segōkg-
ōthi, ka bōna gore le ge ele motlogolo a
go swame le ge ke ngwaē ka segōkgō-
zhi.

Matsikinyane are, wa bōna mosadi o
dirile phōšō, ekabe wa seke wahlah-
lēla ba hlankana, ka ngwakhong, ekabe
o ribitšē, ore batsē gore naa, monna
wa gogo ge a bolēla ka mokgwa o we
ora goreng, khono ekabe re sola
monna wa gogo. Ditaba tšē o dibol-
ēlago go bōnchagala gore o bolēla
maaka mosadi. Mosadi are Rakgo-
badi ke monna waka, yēna o Chabany
ka ngwakhong waka, ke rata gore a fē-
le a etla ka ngwakhong waka, ya gola e
raga lekgeswa, ke rialo ka baka la gore
kenna yo we ka go moncha Takeng, ge
a bōna gore ke monkgētšē golukile, n-
na ke tla dišumišā ka mokgwa o nka
Kgonago.

Baré a gobyang ge re ka mmalla ma

814

K34/82

226

tšatši, a fetša beke a dutši ka ngwako-
ng gagago, beke e ngwe ka ga yola mosadi,
byalo byalo. Mosadi are golumile, ba-
hlankana ba ka se sa tsena.

Rakgobadi are, le mpalla matšatši byang,
matšatši a tšeba kenna, Lekalaka a-
re ke molaō ka baka la gore ke wena o
ribitšitšego, gela o be o bōna gore o tla
dikgona ekabe wa seke wa rebitša. Ke
molaō wa gore re tšebe gore taba re
ile ra e fetša ka mongwe mang. Rak-
gobadi a dumela, ba motša gore o swa-
netšē gobala matšatši; a mahlano mosadi yo
mongwe le yo mongwe. Ke moka ditaba
tša fēla ditla mowe.

Rakgobadi a ka a phetha mola banna ba
mutšitšego, oile a dula ka ga Madintši,
mosadi are ke a beluēla, monna are a
ke tšebe, ka ngwako ng wa mosadi ke aya
byalo gore ke nnete, ke aya a ke tšebe gore
leka bōna kang. Baile ba sola mosadi gore
ona lelehufa. Mosadi a tloga aya ledi-
konpo, Rakgobadi a seke a mōala mor-
ago, mosadi a ba a kgahlana le lepolant-
ane.

Rakgobadi ka morago ga ngwaga, yaba g-
ōna a gopola mosadi, le gōna o gopodišē
ke gore mosadi o boya motšeng, a fihle

814

K34/82

227

a tšene ka lapeng la gagwe, ke moka a dirê byalwa ke moka a nwalé a tlogé na byo, - Monna are ke a bolela gore mabêlê a ka a ya kae, ke moka mosadi a fohomola a tlogê.

Rakgobadi a ya ga batwadi, byalo batwadi ba mosadi yo ba wile, go šetšê kgaitšedi ya gagwe Mogôkgô Lokweng, a fihla a bôtša Mogôkgô gore o tšebe gore kgaitšedi ya ga go e tlogile, Mogôkgô are sepela o monyakêla, a ge oile wa reka kgomo ga motho, byalo kgomo ya gotlogêla, o swanetšê go dira byany, are ke swanetšê go e nyakêla, e-mpa pele ke swanetšê go ya šakeng la bokgomo, ke butšišê. Byalo o tšile o butšišitšê a e gona.

Rakgobadi are, wa bona a sekgo mo motho, motho a byele, byalo nna ke gobotšâ gore o tlogile, are go yêna sepela o monyakêla a ke tšebe gore ge a tloga molato wa gagwe le wena keng. Goba o kopêla gore ke ê nago go monyakêdišâ, Rakgobadi are ke nyaka dikgomo tšaka, Lokweng are kori-ê ko gošupa bawe ballego dikgomo tša gago, mohlomong o gakilwe ore golle nna. Ke moka baya, a fihla mabitleng a batwadi ba gagwe, a fihla a mošupa mabitla, are, wa ba bôna, o swanetšê

814

gotla o butšisa bona, eseng nna, ge o ka tloga
watla lapeng laka wa nyotšā taba ya moh-
uta o we o tšebegore ketla gotia.

Ra kgobadi a iša ditaba kgorong, byalo ke
moka, kgōrō ya ncha masogana a gore ba-
yo bitšā mosadi, baya ba bitšā mosadi, baya
ba boya le mosadi. Ke moka kgōrō ya roma
mothogore a yo bitšā baya Moyene, yo mo-
ngwe a ya a bitšā baya Lokweng. Baile ba
kopana mošate, ke moka bathōma go seka
molato.

Ra kgobadi, are morena lekgotla, nna ketlo-
getšē ke mosadi, empa mosadi o fēla a bo-
ya dira mabyalwa a rwalu a e ya naō
dikompong, ge ke ke boledišā mosadi mo-
sadi ga nyake go poledišā. Byalo ka tloga
kaya ga kgaitšedi ya gagwe go motšā gore
mosadi o ntlogetšē kgaitšedi ya gago, byalo
monna are, sepela o monyakēla, hare mo-
tho a sekgonō, a byele. Ke moka are gonna
korie ko gošupa bawe ballego dikgonō o tšā
gago, aya a nshupa mabitla a batswadi
ba gagwe. Ke ge ke tloga ketla mokgong
ka gore oile ka boēla gae gagagwe o tla
ntia. Ge mosadi a tloga ore obelaēla
malaō, empa ke tšene ka ngwaakong ga
mosadi, le gagole byalo mosadi a kgolwe,
ore nna ke lesetšē ba bangwe basadi ke ke

814

K34 | 82

229

belle yēna fēla, eke gore le bōna basadibe
we batlile ka dikgomo, morona.

Mperetke, are morona dikgoši, ~~anna~~ naga
klatloga ka phōō, ketlogile ka lebaka la m-
onna waka, oile are gonna ke swane-
tšhe gore dilō ka moka tšā lapa laka dila-
ole, ke Modupi, byalo ka gorialo gava bō-
nagala ga botšhe gore yēna a sana taba
le golaola tšā ka lapeng laka. Byalo Mo-
dupi atla gonna, are o nyaka gore ke
be mosadi. Ka lekiša go gana byalo are
gonna, wa tšeba gore ke nna yowe ke
swanetšhego golaola tšā ka lapeng laga-
go. Ka gopola mantšū a morona waka
ka dumela mohlankana gore a tšene
malamong aka.

Byalo pele ga gore ke dule le Modupi
keile ka motšā yēna gore ka polêlō e la
ora gore ke swanetšhe go dira byang, ma-
bapi le morua wa gago. Morona wa
ka are kera gore o swanetšhe gore ge
ke pe gōna, ke yēna yowe o swa-
netšhego gore o mmeje legata, kure
ke goreng gorialo mowe, ke moka are
ke boletšhe. Ka gorialo mowe kab-
ōna morona a sahlwe a etla ka
ngwakong waka, ka bōna gore ka
polêlō e la yagagwe o boletšhe a tš.

814 K34/82 230
 itšē, ke ge ke dumella Modupi gore
 a tšene ka ngwakong waka, ma ke ge
 ke modumela, morena.
Khasane Moyene, aēma, are thobela
 lekgotla, ke ēma fa gahlatsela fela
 tšatši lewe ra gona raba kalapeng
 la mosadi, se ile raba gona, gotlogage
 letšatši lehlaba gofihlela merithi e doko-
 loga, ka gorialo mowe nna le lekalakala
 raba ra tenwa ra tloga raya gae,
 ele gore se dia mogolo wa rena Mat-
sikinwane a boléla gore ke swanetše
 gore ke balle monna wa gago matsatši
 a godula ka ngwakong wa gago. Byalo yo
 morwanne, a sanyaka mosadi kabaka
 la gore o ile a robala le bahlankana
 ka we ba ilego bahlabana ka mphaka.
 Kabaka lewe mosadi a ilego a boléla go-
 re monna ge a ka tšena ka ngwakong
 waka bahlankana batla boela nthago,
 go seng byalo gona ke swanetše gore
 ke ba tšenche ka ngwakong. Thobela le-
 kgotla.

Byalo lekgotla la re, molato wakwala,
 le ge mosadi o ka fenna monna ka dipo-
 lō, fa gona taba, taba taba e elego
 gona, ke gore mosadi o swanetše go kw-
 a sewe monna a matsi go sōna. fa

814

gona polêto e we nna nka e bolêlago, w-
ena Lokweng o swanetšê go nshadi-
kgomo tša moyene o mofe tšona, monna
a nkgago o nkgale sagagwe. Lokweng, a-
re ke a kua, byalo ka gobane mosadi at-
loga mathogong a ka, bare molaô o we ke
molaô wa kgale, wa gore ge mosadi a ile
a gohlôgêla a le mathsegong, bare a tloga
mathogong a batwadi o tlogile mathogong
a monna wa gagwe.

Lokweng a ya thopeng, ke moka are ke du-
mêla molato, byalo ba bütšiša Moyene
gore o nyetšê ka kgomo tšeka, Moyene
are ke nyetšê ka lesom e la dikgomo
ke kgomo tšê pedi, le pudi tšê diphetša-
go menwana e medi, byalo le bōna ba ga ho-
kweng bare lege re satšebe gabotšê ka
gobane batwadi ba sena ba we ba ilegoba
ja dilô tšewe ga mōgô le dihlatsê ba hwile,
se adum êla mowe a bolêlago. Fêla dikg-
omo a digōna, se kwatamisa letolo.
Moyene are ke a kua, fêla ke moka ke gō-
na go loba, ka gobane letolo, ke solo se se
sa tšebiwiso. Bara mola mohlomong e
ke o na le ngwana wa mosetana, bya-
lo, e šu a be le ngwana wa mosetana
ka baka la gore ke molaô, wa gore ge motho
a ile a kwatamisa letolo, ga go sana se we o

814 K34/82 232
 ka sebotelago. Monna wa ga Moyene
 oile a loba ka mokgwa o we, o be a sena
 nguwana wa mohlankana lapeng la Mpere
 ke yo we a swanetšego gore a sale
 a tene lapeng la malome wa gagwe.
 Thsenyô ya thoto, motho ana molato wago
 tšena chemong ya motho, kabana lagone
 bare ba tšea mabêlê a batho ka maoto.
 Empa molato a o fona, o kaba gona ge
 mong wa chemo a kare ge a ômana
 ke mota a mofetola ka go ômana. Ka
 gobane mowe konamong ya bôna ba
 kaba balwa, fêla gela ba kare ba ômana
 ba seke balwa, molato a o fona.
 Byalo ka mosadi yo Mokgatli nguwana
 Rashozi yowe a tšerego ke Malotha
 Mohlabê le Makgatlako nguwana Masekô-
 na yo we a ilego a tšea ke mosatho
 wa Malotha. Mokgatli a tšena chemong
 ya nguwana Masekôna, a sepela u di
 kuloga nayô, kgantše nguwana Masekô-
 na o togetšê mademong go ka morogô
 a mōna a lebella gore mohlomong, ony-
 aka goutsuwa, a nobōna a fa sepela
 a dikuluga le chemo, byalo a bōna g-
 a botse gore o nyaka go fokola chemo,
 are go yēna, o šie hlōgō, mosadi oile
 ge are wa lebella a bōna ele mong

wa chemong, ke moka a tloga.

Ngwana Maseôkêma a ya a fihla gae, a fihla a botš'a monna, monna e ya ga mogolwane gore o tšebe gore mosadi wa gago o be a sepela le chemo yaka, ka gorialo mowe o be a e fokola. Mogolo wa gagwe a bitš'a mosadi a motš'a tšaba e, mosadi are ke nnete, fêla e be ke kgwala, o kgwala ka gare ga chemo ya motho byany wena e legore tsela wa e bôna. Daba e we o bôna gore ona le phôšô, wena o ka fo bôna motho a dikulug'a le chemo ya gago, o ka dumêla, kemoka tuu.

Molato a o gona tabeng ya mohuta o we, en pa mola bulwe gona, e begotlaba molato, le gona motho yowe a nchitš'ego yo mongwe madi o be a swanetš'e gore a lefe. Se we mong wa chemo a ka se dirago ke go moêla manony ka gosinya chemo ya gagwe, gore motho wa go chekga ge a ka fihla chemong a na le dilô tš'a gagwe, a gobale goba are ge are o tšena chemong ya gagwe ke moka mabêlê a gagwe a swe. A seke a kotula selo.

Gobyalo ka marula, mosadi yo mongwe le yo mongwe o swanetš'e gotopa chemong

814

K34 | 82

234

ya gagwe mosegare. Mowe ba sarakele-
go, ke ge o ka tsoga bošego wa fihla wut-
opa, gona le ge o ka gahlana le mong wa c-
henong o e tšwa ka chemong, a gona
taba ka gobane ke bošego.

Mosegare yo mongwe le yo mongwe o swa-
anetšhe gotopa chemong ya gagwe. Yu a
eya gotopa chemong ya yo mongwe, o swa-
netšhe gogopêla ga mong wa chemo, a modu-
nelle, a kgone a topa. Ge ele gore o bōna
gore mong wa chemo a gona, o swanetšhe
gotloga, ge a ka fo tsena chemong a topa
mong wa chemo a seke a mōna, molato,
a o gona. Tšela ge a kare a topile byalo
a rwala mong wa chemo a fihla, mong
wa chemo o swanetšhe go mochondiša
merula, ke moka a tloge a sa rwala selo-
ka gorialo mowe ke gore molato o fedile.
Sešala morago, ke morula wa gošala
orasa, kowa merula e mengwe e fe-
dile. O we morula ge o ile wa tsoga
bošego wa se otopa a gogothuši selo, ka
gobane mong wa ōna o swanetšhe goro-
balla gōna, ke ge aile a se robale
gona, are ge are wa tsogêla a hlaka-
na nago o e tšwa ka chemong, Mohlom-
ong o šetšhe o tšwile, ge o bōna gore ke
mong wa morula o a o swanetšhe go

814

K34/82

235

chaba, ge oile wa mošiu ka lebelo, le moka-
tla wa marula, ke moka molato a ogona.
A go swara o swanetš'e gogo chundiša, ka
baka la gore wa tseba gore o tš'o topa mor-
uleng wa gagwe, ka baka la gore a go sa-
na morula o o rašago.

Ge oka tšena ka serapeng sa yo mongwe
wa kga morōgō, a seke a gobona, empa
ware go fihla gae wa motsā gore keile
ka utswa morōgō serapeng sa gago, o tla
fo gobotsā gore o seke wa tšoga wa
boeletšā, ka gobane lenna keile ka fihla
kere kokga o na morogo byalo aka ohwe-
tšā. Motho wa thōna a kgopela, a dum-
ellwa, ka gorialo mowe lenna nka seke
ka setwenya ka gore ke a chemong ka
baka la gore aile.

Motho wa go fihla a ge morōgō serapeng
sa yo mongwe, a seke a boniwa le yēna
a sekutā, yo we o na lephōdō, ge mong
wa chemo a ka lalla a moswara, ke mo-
lato, le ge aile a swara yo mongwe ka
ntle le yola a gogga. Mong wa chemo o
tla motsā gore maloba ke hwetšane o
kgile, are a wa ke ga lehošo le gona e
be kere ketlilo gobotsā. O tla motsā go-
re wena o tswa ešitš'e keng, le tšatšile
la ke wena. Ke moka ba palakana.

814

K34/82

236

Motswariwa o swanetsê gore go fihla
gae, ke moka a tromele sebaka sa gorap-
ela. Motso o šele a ka seke a tšena se-
rapeng sa motso yo a sa motsebego, mo-
tso o tšena serapeng sa motso yo a motse-
ebago. Ke moka ge a nyaka go moswai-
la, o botš'a sebaka gore sepele o motš'e
gore a seke a boeletš'a, a boeletš'a ke
molato re ka seke sa tšwana.

Dikgomo ge dihlagêla mahlaka, le raka lele-
ngwe le le lengwe le thôma gohlagêla mowe
leilego la lema gôna, ke gore ditlhlwa di-
fula mowe letš'atš'i ka moka di sahlakane le
tš'e dingwe. Ka moswana maraka a mangwe
a kasa, ga go sana molato. Ge leraka la mo-
ngwe lekaya le tšena pele ga leraka lewe
le lebanego gore le fule gôna pele, mongwa
lehlaka a ka nodišêla mong wa leš'aka le
we molato, are dikgomo tš'a gago dille
dikompyane tš'aka.

Ke nnete, ka gobane mola ebe gosena diko-
mpyane, ekabe a ile a bulêla dikgon-otš'i
e we diilego tš'a lema gona pele tš'a hla-
gêla. Mong wa leš'aka lewe o swane-
tš'e go lefa ka mokgwa o we mongwa
chemony a motš'ago. Ke mola o gore go-
hlagêlê dikgomo tš'e diilego tš'a lema gô-
na, maraka a tšoge a e ya ka moswana.

814 K34/82 237

Je ele mafulo a dingomo, mogongwe le mogongwe diswanetshe go fula. Badiši ba we ba sa kgonago go fudisa, bailešwa go fudisa marekeng a masemo, ba ba bona mong wa chemo o swanetshe go basaka. Mowe a ka ba hwetšanago a batia ke mowe mešiny a ze diba, ka gobane dingomo ga mōgō le bona batla kgošela metsi.

Go thsela mesela (melwane), ge mongwa chemo yo mongwe a botša mothšedi, gore bona mona o thšetšhe, mesela o tla kowa le kowa, a seke a kua, o swanetshe go botša monna wa gagwe, ke moka ba e ba bolēle le monna wa mothšedi. Je ba ka seke ba kwana ba swanetshe go isa ditaba banneng, ke bona ba we ba swanetshego goba lamola yo we a boniwago phōšō o swanetshe go lefa, ka mowe ba swanetshego go motša ka gona.

Je dile tša šita banna, gōna melaedi o swanetshe go isa ditaba kgorong lekgotla le swanetshe gotloga le ba fapani, ba yo fihla nabo, mowe ba bakišanago mesela. Go swanetshe gore go be le dihlatse tšewe ditšebago mesela wa chemo. Je lekgotla le kaya la bona yo mongwe phōšō, ba swanetshe go motša gore wena se go bona phōšō?

814

K34/82

239

Ke moka ba boets'e ditaba ga Kgoti gore me-
kete, ke yena yo we a ilego a thsela mo-
lwane ka gorialo mowe lekgotla le mone ph-
ōō. Ke lona lekgotla le swanetšego go motia
ka kgati e ba e bōnago. Kgati ya yo mogolo
ke golifisā.

Motho ona le molaō, ge a fihla motseng wa
yo mongwe o swanetšego go dumedišā. Ge aka-
re a fihla a hwetsāna gore motseng a go-
na motho o swanetšego go dula kgorong, batl-
ane ge ba gōrōga ba mohwetšana, byalo ba
tla dumedišāna naē, ke moka yena ka no-
ši a bee a bolélē lentšū la gore ke tšwa
bokete ke ya bokete, byalo ke šile ke letša-
tši, batla mofa malaō a robala, ka moswa-
na a tšoga a laēla ga botse a tloga.
Ge a ka fohomola, batla mogopolēla gore
wa gafa. Ka gobane le dipolélō tša gagwe
ba tšaba ba dikwa, gore motho yo a di-
gape ga botse. Empa ge ba eya malaong
ba swanetšego go matšā gore o swanetšego
go obala ka kowa, ke moka a ē a robale
ka moswana ge ba bōna gore a digape ga
botse ba tla matšā gore, le hono re a tloga
re a leeto, a go šale motho mo, ke moka
re a go šia, ba diēla gore a tlogē. Ge ka
mabanyana a ka baya gape, ba swanetšego
go mofa malaō, ka moswana byalo ba

814

K34/82 239

tlo dio moraka go mošupa gore a se sa
boa.

Thsenyê, molato ke le napa, ba ôba ka leoto.
Maboganyane Mohlabe, oile a pyatla pitšä
Mkgasane Mongale, byalo a ka a e pyatla
ka kgole, e be gonwewa byalwa, oile ke
bina koša a e raga ka leoto, pitšä ya ph-
etloga. Mosadi yo wa ga Mongale a ômana
byalo, Mohlabe a kwata, bakeng sa gore
eka be a fohomola, a ka kola pitšä a e py-
atlela suru.

Mongale ka moswana a romêla sebaka
a ga Mohlabe, byalo ge sebaka se fihli-
ša mantšü, a thôma gore ke a gopola
byalo a ke tšebe gore ke pyatlile ka
mokgwa mang. Sebaka sa mohlalošëtšä
byalo monna are go sebaka sepela o
botšê Mongale a seke a nkela kgole
ke dikwile. Sebaka sa boetšä mantšü
ga Mongale.

Maboganyana a ncha lesome a romêla
sa gagwe sebaka gore sepela ga Mong-
ale o nthapella, sewe ka goba ke se
dira mabana a ke se tšebe, kabaka
la gore e be ke tagilwe. Mongale are
pete a dira ka kgole, byalo ka morag-
o, a pyatla ka kgole, ebe nka seke ka
tšea selo sa gagwe, byalo ke a tšea.

814 K34/82 240
 A fa sebaka sa bušetša maseleng a mah-
 lano, are ke tšea fēla maseleng a mahlano
 ka bakka la gore pitšā yaka e be e lekane m-
 aseleng a we.

Taba ya mohuta o, ke gore Mongale o be
 a sarate go molifiša, kabaka la gore go bo-
 nchagala gore o dirile ka Kgole le matho-
 mong, goba mola a be a sa dira ka Kgole
 o be a ka seke a tšwela pele le go pyatla
 pitšā. Mabapi le ditswana ge o ile wa pya-
 tla se tswana sa yo mongwe ka katse
 o swanetše go romela sebaka, o rapete
 a golifišago a golifiše, a go tswarēlago
 a go tswarēle.

Ke gore are mo a roma sebaka a seke
 a mofa chelete, mong wa pitšā o be a
 wanetše gore ke nyaka gore a buise pitšā
 yaka, ke gore o swanetše go nyakela pitšā
 ga ba bupi, ke mofa a mofa pitšā ya
 gagwe, malato o fēla.

Tsenye ya dipudi, dipudi tša ga ~~Rat~~
Raxwale ebe ele dipudi tše dintši,
 byalo dipudi tše tšaya tša tena chemong
 ya Semungisi Morei, Morei o be a le
 ka gae, a kwa badiši bare belebele a
 diji diahlagola dibōna mabēle motlala
 ke gore ge bahlanšana ba bōna dirui-
 wa tša ga mongwe, a ba kitimi ba

814

K34 / 82

241

dincha, gore diruiwa dija mabêlê, o tla fokwa ge bare belebelee a diji diahlag-ola dibôna mabêlê motlalo.

Morei o ile ge are o ya ka Chemong a hwetšana dipudi ditletsê chemo, ka Kitim a a dibolaya ka molamo, tšê dingwe tša môsia. Ke moka a tloga a ya ahlabêla ba ga Rakgwale mongôzi, ge baeya ba hwetšana gore dipudi tša bôna dibolailwe.

Rakgwale a napa a feta aya ka môate byalo Mohlabe are go Rakgwale sepelang lo swala leê lejê, fêla mabêlê a gagwe a ka sethe a lifiwa. Byalo sahlomp ha lentšu la Kgozi, sa swala dipudi tša sena sa ya saja.

Ka baka la gore Morei o ile ancha setatla Kobong. Malatô ge diruiwa diile tša sinyana ka Chemong ya motho, mongwa chemo a swanêla gobolaya o swanetsê gohlahletša molato, mongwa diruiwa a lefe molato. Malato wa bôna o ile wa fêla ka motgwa o we Kgozi a ifego a balêla ka ôna.

Supulyane ke morwa Semukgisi Morei o be ana le dipôkôlô tšê pedi byalo dipôkôlô tša gagwe tša aya tša sinyana ka Chemong ya Sebesêletšê Rakgwale. Morei a nonêla sebaka go rapêla.

814

K34/82

242

Rakgwale are go yēna bobē a bo e tšā-
ne, a wa dirona a diphōnyokgile badišī,
ka gorialo mowe molatō a o gōna, fēla o
botšē bana ba gago ba sware diruiwa tšā
bōna. Ka tšatšī le lengwe tšā boēla, byalo
ba gapa dipōkōlō baya bahlahlēla ka šakeng
morwa Supulugane, yo we elego modišī wa
tšōna are, mpheng dipōkōlō ke tšaya ke botšā
papa gore diile tšā mphōnyokga tšā ja mab-
ēlē. Rakgwale a lokolla dipōkōlō, ka mo-
swana a lebella tšela gore mohlomong o
tla bōna sebaka sa Morei, a bōna le-
tšatšī le dikēla.

Ke moka Rakgwale a romēla sebaka
ga Morei gore sepela o botšē Morei go-
re malōba diruiwa tšā gagwe elego di-
pōkōlō disinyetšitšē, byalo morwa wa g-
ago aile a dilokolla, a bolēla gore ot-
latla a go botšā, a ke tšebe gore o bile a
bolēla. Sebaka sa iša mantšū a Rakg-
wale ga Morei. Morei a fetola go-
re dipōkōlō malōba dihwele lenna ka
mašemong, a se tšāka. Sebaka sa
boetšā mantšū a Morei ga Rakgwale.
Rakgwale a tloga aya mošate, are go
kgoši, malōba ke ile katla mo, mabapi
le gobolaiwa ga dipudi tšā rena, byalo
ware no swala se ije kannele goile gwa

814

K34/82

243

byalo, lehono dipōkōlō tšā Morei dirinyane
 ka mašemong aka, ge ke batsā Morei ana tā
 ba le taba ya mohuta o. Ka Jorials kera
 gore gohlwa ke ngangana le Morei, nna
 a ke rate, ke tla dira sewe papagwe
 a goka a se dira.

Kgoši ya bitsā, Supulugane, byalo a butišā
 taba e we, Supulugane a seka, byalo ka-
 ši yare Morei o swanetšē gore o e kgēt-
 hēlē mantšū a, o gana golefa molato, goba
 onyaka gore a jobitšē o rwala e le ditoto
 ka gare ga chemo. Morei are ke rata
 golefa, byalo o swanetšē go lefa mabēlē
 a Rakgwale. A ncha pudi tšē hlano
 molato wa fēla. Manganga aja mong
 wa ōna, mola mohlomong a rapēlane
 le Rakgwale ga batsē mohlomong n-
 kabe aile a moswaiēla.

Ge diruiwa tšā gago, o swanetšē gorap-
 ēla, eseng gore o dirē manganga. Byalo
 ka mōkhoka yo Mokhabēla, motšagalabye yo
 ge a fihla mo nageng e, obe ana le ditš-
 omo tšē dintšī le dipudi tšē dintšī. By-
 alo obe a kgodišā ke dipolētš tšā badišī.
 Ge diruiwa tšā gagwe dillē mabēlē a
 motho, byalo mong wa mabēlē a tla a mo-
 tšē gore diruiwa tšā gago dillē mabēlē
 aka, a badišī baile ba gobotšā, ke moka are

814

K34/82

244

a wa. O bitšā badišī o ba butšišā taba e, ge badišī ba seka, ke moka o botašā mong wa mabêlê gore sepela o bola maaka, le gona o kabe o digape o ditlišē. Ke moka mong wa chemo o wa homola.

Byalo ge dikgomo tšā Mokhabêla ditša ja mabêlê a motho, mong wa chemo o swanetšê gogapa dikgomo a diišē gu mong wa tšōna. Ge a fihla na tšō, ke moka a motšê gore dikgomo tšā gago dišinyane mašemong. Ke moka mothoka ore ke a gokwa, o bitšā yo mongwe ore e riē, ko bōna mowe dillego. Mowe o tšela molaō wa sesotho, ka gobane molaō wa sesotho, ore go bōna, ke go tšera, o swanetšê go nora pēla kantle le gaya go bōna. ~~Ke~~ Yēna o ya le mong wa chemo go bōna, ge a hwaššana gore mabêlê e se letswega ore, go mong wa chemo, dikgomo a tšā ja mabêlê, dillê mogwane (makapa).

Ke gore ge are dikgomo dillê mabêlê, ora ge mabêlê ana le dinoko, gona ore dillê mabêlê, mong wa chemo a ka molifiša ka mokgwa o a ka kgonago, a gane. Ga motho yola arego a tšā ja mabêlê dillê makapa, ke moka o tla lla a libile mošate. Byalo ka Burwane Mohlabe dikgomo tšā gagwe diile tšā ja Mabêlê a gagwe.

814 K34/82 245
 Byalo ka ge ba tseba molaō wa Mokhabê
la, oile a digape a dišša gal, a hwetšana
 gore gona le byalwa mowe motšeng wa
Mokhabêla are go yêna ke tlišitšê ditšgo-
 mo tšša gago, disinyane ka masēmong. Mo-
khabêla are ke a dikwa, ariē ro bōna, a
 bitšā monna wa ga Matt Mahlakuana ba
 e ke Mothakgathi gore a riē ro bōna mo
 we mokgalabye yo wa ga Mohlabe a bo-
 lēlago gore ditšgomo di mosinyetšitšê. Ke moka
 ba tloga^{by} fihla chemong, ba hwetšana gore
 mabêlê e sale a manyana, ke moka motho
 ka are a tšša ja mabêlê dillê makapa ke
 moka a tloga.

Burwane a iša ditaba Kgorong, Kgōrō
 ya a mogêla ditaba. Ga botšā ~~ro~~ Bur-
wane gore o tlatla ka tšātšī la gore.
 Ke moka ba son a motho go tšibišā Mo-
khabêla gore wa nyakêga ka Kgorong
 ka baka ja molato wa gagwe wa di-
 kgomo. Ke tšātšī la fihla la gore buē Kg-
 orong, ke moka baya. Baya ba kōpuna
 ke moka ba bula lekgotla gore molato o
 tsene.

Burwane Mohlabe, a êma are tšobê
 la lekgotla, ke tšile mo kabaka la phapa-
 nō yaka le Mokhabêla, ka baka la di-
 kgomo. Dikgomo tšša gagwe dillê ma-

814 K34/82 246
 bēlē a ka byalo ka digapa ka diišā, ka go-
 ma ka tloga naē go ya chemong, are onya-
 ka gobōna mowe dikgomo tša gagwe dilogo
 ka fihla ka mošupa, ana le Mothakgathi
Mahlakwana. Ka mosago ga mo a gobōne
 are dikgomo tša gagwe a tša ja mabēlē
 dillē makapa, ge a rialo yaba wa tloga.
 Tšobēla lekgotla.

Mokhabēla, are morena, Kenneke, mo-
 nna yo mo are ošapane le nna, nna ke-
 ile ka bōna a etla gae, gaka a gapa di-
 kgomo, tšaka, byalo a mpotšā gore di-
 mojetšē mabēlē. Ka bitšā Mahlakwana
 kaya naē gobōna mowe dikgomo tšaka di-
 llogo. Ka hušetšana gore dillē makapa, ka re
 go yēna o fore dikgomo tšaka dillē ma-
 bēlē ngantše o bolēla ge dillē makapa. Ke
 ge ketloga ke boēla gae. Lehono ke kwake
 bitšwa mo, morena.

Mothakgathi Mahlakwana a ēma are
 morena, nna dikgomo ke dibōne ge Buw-
 ane a e tšwa a digapa. A botšā Mokha-
 bēla gore dikgomo disimane ka mašem-
 ong, ke ge Mokhabēla a mpitšā gore
 ke ē naē, ko bōna mowe dikgomo tša
 gagwe dilogo, keile ka re go Mokhabēla
 o seke wa ya go bōna, go bōna ka mole-
 o. bare wa tšera, are go nna a riē, ge

814

K34/82

247

nka hwetsana gore dille ketla lefa. Ke ge ke ya nabo. Ge refikile Chemong, Burwane a šupa mowe dillego byalo Mokhabela are a tša ja mabêlê dille makapa ke moka atloga, moena.

Ditaba ke tšewe lekgotla. Masumu a ê ma are thobêla lekgotla, ditaba re dikwile, byalo ga gona mowe ba ganetsang, gona, ba kwana dipolêlô tša bôna ka moka. E mpa phapanô ya bôna ke makapa, ka govialo mowe ke tla butšiša Mokhabela gore byalo, dikgomo tša gago go tšena Chemong gona ditsene, a dumêla, byalo o gana golefa ka baka le lerego eng, are a tša ja mabêlê dille makapa. Ge lehono ngwana yo mongwe a ka rôba ngwana wa gago letšôgô, o tlare a mogobatsa kabaka la gore ke letšôgô, are motho ke motho, go byalo ka ôna mabêlê ka gobane a ka seke a swana le mabêlê a a se šugu a ke a lewa.

Mokhabela are, ke kwile, melaô ya mafase a e êtelane, lenna ke šitile go lefa ka gae, kabaka la gore ebe nka seke ka tšeba molaô wa lefase le. Ke be ke go-pola gore baka ba nhlalefetšä. Ke moka atloga a ya thopeng, are ke e pona phoso, bare go yêna, o swanetsê go ncha a pudi tšê tharo. Ke moka ancha mo-

814

K34/82 248

lato wa fêla.

Ke moka mokgalabye yo we waga Mokhabê
a e pha le êpana, la gore ge dikgomo tšã
gagwe ge dillê mabêlê, le ge disešu tšã t-
ena disale marekong a chemo kemoka
motho a fore dillê, ge are wa ganetša
ba nofêla bare mothoka ona le tserô, are
ge dikgomo dillê mabêlê a fêla are a
tšã ja mabêlê dillê makapa. Yo we di-
jago mabêlê a gagwe ke moka gagona tš-
warêlô, ba fo molifiša.

Moya ge mpya e tšama e sinya dilô
tšã batho, mosinyetšwa o swanetšê goê-
la, a swarê mpya e we etlago a mos-
inyetša, kemoka a bitšê mong wa mpya
a tle a mošupe. Mong wa mpya ana
boekarabêlô, sa gagwe ke goapêla fêla.
Ge mamundi a molifiša o swanetšê go-
lefa. Ge a nyaka a sa molifiši o swane-
tšê gore a balaê mpya ya gagwe.

Kolobê Makheagane Môla o be a ruile
Kolobê, byalo Thokwane Mengale a limile
chemo ya gagwe kgaufsi le gae. Dikol-
obe ka moka ba ditlahlêla ga mōgō ke dikg-
o, byalo tšã mokgalabye yo we wa ga
Môla a sa ditlahlêla. Kolobê ya lerno-
ga goya ka chemong, ya fihla ya siny-
ana, ke moka a gapa Kolobê a e fihliša

814

K34/82

249

ga mong wa yōna, a matsā gore Kolobe ya gagwe e sinyane ka Chemong yaka. Mōla a nomēla sebaka, mosadi are sepela o botšē Mōla ahlahlēle Kolobē ya gagwe ga mōgō le dingogo tšā gagwe, o matšē le hono molato a o jona, fēla tšā tšoga tšā boya ke molato.

Bošego Kolobe ya boēla ya ya ya robala Chemong. O ile ge a tšogēla goya go kga morōgō a hwetšana gore Kolobe e ka Chemong e sinyane go fitišā peleng. Mosadi a gapa Kolobe go e fitišā ga mong wa yōna, mong wa mabēlē a fihla a omana ka du, aba a motšā gore le hono a ke sa nyaka sebaka ke nyaka ge oncha lesaka la mabēlē. Mong wa Kolobe a seke a bolēla selo a fohomola. a šala a bolēla le mosadi wa gagwe gore se swanetšē gore se bolaē Kolobē, ba kwa na gore e bolaiwe.

Mosadi a lala a geletšē metai, monna a tšoga bošego a gotsā mollō, byalo mosadi are o bitšā Kolobe a kwa e tšwa ella ka le ~~Chemong~~ Chemong ya Thokwane. Ge e fihla mosadi a e fa moroko yare e sa lebeletšē go ja moroko ke moka a Koula. Ge bošetšē boele Thokwane ge a e ya ka Chemong go mōna le chemo ya gagwe a hwetšana majō a Kolobe. Ge mong wa chemo

814

K34/82

250

a òmana a libile motseng wa Mòla a hwe-
tšana gore bafe bolaille, He moka Mòla are
segodi ba bolaille leba sala o busa. Kebo-
laille Kolobê Kabaka la gore a hene sa go-
lefa. Molato wa fêla.

Gwa sala go tšbenya dingogo, tšona difêla
diya dija, He moka a tle a tšibeleša, Mòla
a no fêla a morapêla He moka a morarêla.
A motšã gore o swanetšê gore a diaggêle,
a ba a dira byalo a diaggêla byalo ka dingō-
go tša ba bangwe.

Tšenyō ya bana, bana ba godiša ba ga Maf-
wane Tselane, ba hile ba tša ngwana wa
ga Mangase Malesa. Byalo Malesa
a romêla Tselane sebaka sa gore bana
bagogo ba bolaille ngwana waka. Tselane
are ke molaō a ka dula kelwa le Malesa
a romêla Malesa sebaka sa gore sepela
o botšê Malesa bana baile go fihla monogae
a baka ba bolae, ka gorialo mowe ke a ra-
pêla. Malesa ka pelo are e webe wele
botšê phalafala, sepela o botšê Tselane
ke molutole gona o nape o mohlatšetšê
ke monyaka Kgomo.

Tselane a bitšã ba gabo a ba botšã taba
e, ba gabo, bare mofe, gae gagona lebelō.
Mafowane are ke a lekwa, byalo a ke tš-
ebe gore ge motho a kare o sala ditaba

814

K34/82

251

tsā bahlankana gore tsetla ditšona nna. Nna
ka Kgopolo yaka ke Malesa o swanets'è go-
se a tle a tiē bahlankana ke gona Hamo-
ana ba ka sekego ba tšoga ba boeletšā. Bare-
mowe go tšeba wena Tselane.

Tselane a romela sebaka ga Malesa
gore sepela o botšē Malesa ke mokwile
ge are ke molato byalo o motšē nna sa
golefa a ke naso, ke re yēna a tle a tle
bana ka go batia. Sebaka sa sa fihli-
šā mantšū ga Malesa, Malesa are e fēla
Tselane o gona golefa ngwana wa kanna
nka seke ka gona gotia bana ba gagwe, ka
baka la gore mohlomong ke tlore ke tia
ka tia ka maatla ka tloga ka oša molato.
Sepela o motšē ga gona taba, fēla ke ch-
aba gore babe a boetsišane, bana ba gagwe yē-
na a batiē ka noši.

Madula Mohofe, motho yo ke legala, byalo
oile a bolle e sae yo monyana, are goa-
loga a boēla a dišā ditšong, byalo ge a
le madišong ke moka o kgobakanya bahlankana
ge ba kgobakane o bahlabēla molaō. Ka mora-
go a tšea mohlankana wa ga Mašumu
bare ke Madiē a tšena naē, ka nokeng, a
momenya se menyō, lettalo la boēla nthā-
go, ka modwana pōlō ya mohlankana
ya tšoga e surugile, ge are wa hla-

814

K34/82

252

pologa ke moka mohlankana o kwe bohloko
o thoma golla. Ye mmagwe a butšiša g-
one o tša ke mang mohlankana are ke go
ba tšitšhe ke Madula o be are wa mpolotš-
a. Mmagwe a tšoga, a tšwela kantle
a lebella ngwana wa gagwe, a hwetsana
gore o modirile ka mokgwa o mobejob-
ile gomungile.

Papago Madie ke Lekgowa Mašumu by-
alo mokgalabye yo wa ga Mašumu one
le basadi ba babedi, byalo ana motse k-
a gobane basadi ba gagwe, ba dula mal-
apeng a butwadiba bona. Mmago Madie
a lletša papago ngwana a fihla a motš-
a taba e, byalo papago ngwana a yo bōna
ngwana a hwetsana gore ke nnete ngw-
ana o goba tšitšhe. Mašumu a bitša
Makgatlako Mohlabe a moron a ga Mo-
hofe.

Mmago Madula ke Matsšeti byalo moa-
di yo ke mohlologadi, ngwana wa gagwe
yo mgolo yowe anago le mosadi a gōna
mo gae, o be a le makgaweng, byalo seba
ka sa fihliša mantšing a Mohofe, mo-
sadi yo we Matsšeti a bitša morwa wa
gagwe a motšā ditaba tšē. Madula a
ka e seka, byalo mmagwe are o dire-
tšeng ge o saka wa mpolotš, mohlankana

814

K34/82

253

a seke a fetola, mmaqwe are go sebaka molato o we ke ukwile. Ke moka sebaka sa tloga, sa fihlisa mantšu a ga Maity Mohofe ga Masumu gore ba ga Mohofe ba e tumela molato.

Mohofe a šala a nyakela sa gagwe sebaka, se we elego Mmathari Magomane are sepela o botšhe ba ga Masumu molato wa bona ke ukwile byalo ke sa ngwalla mogo- lo wa gagwe, ka gobane nka seke ka kgona go šala ka ncha selo ka šakeng ka nt- le le morwa waka. O ba botšhe marum- u fase. Sebaka sa isa mantšu ga Ma- šumu, byalo Masumu are go sebaka sepela o ba botšhe, batle ba bone molwetši wa bona, ke tla kgona ke ba botšhe m- o we ba boletšego.

Sebaka sa ya go ba botšhe gore Masumu ore tlang le bone molwetši wa lena ge ele mantšu a lena ke tla kgona ke le fetola. Ba ga Mohofe bare ke ka seke sa kgona go bona ka bana la gore e tla ba e le gore ke a tšera ka go nalo mowe. Sebaka sa re Masumu o ile le seke la gana, ke moka Mohofe a bitša batwadi ba gagwe ba ga Masilu a ya nabo, ka morwana, ba tlogela e sale go sasa, ba feta ba bitše sebaka

814 K34/82 258
 sa bona baya naso. Masumu le yona
 o letšhe a butšitšhe bagabo.
 Baidle bakopana, byalo Mathari are batho
 bala le itšego ke ba botšhe batle ka ba, bare
 golukile. hengowa Masumu are baga M-
ašumu, a kailes go bēlēga ngwana, ke
 le bitšeha ditaba tša ngwana wa lena
 o bulutšitšhe ke ngwana wa ga Mohofe,
 ke banaba keile batle go tabeletšana go
 a tswenya. Byalo ba ga Maxumu ba-
 re byalo bona ba ga Mohofe ka molato
 o bare keng, are ba e tumela molato.
 Re a gokwa Maxumu o ka fobolela ka
 mokgwa o we o gopotšego ka ona.
Masumu are molato wa mohuta o, ke
 bitšitšhe baga Mohofe le lena ke dirēla-
 gore ka moswana re seke ra gakana.
 Nna here go bona re swanetšhe go lebend-
 isana ngwana le baga Mohofe, etla-
 re ge a fodile, yaba gona re ka bolē-
 lago molato. Baidle ba dumelana le m-
 okgalabye yo we wa ga Maxumu mow-
 e a ile go a gobolela. Ba botšha ba ga Mo-
hofe gore le a kwa mowe Masumu
 a bolēlago, ba dumela, byalo golukile
 sepelang le tibišhe mowa wa lena, a
 seke are mola a fodile, re le botšha
 gore lefang labaka le sa bolēla kamorwawale^{na}

Ke lebaka le letelele lewe motgalabye
yo wa ga Mašumu a lefilego lona.

Mašumu o ile a lwa le ngwana wa gagwe
go mola^{la}fiša, go fihlêla ngwana ngwe-
na a fêla. Matšati o ile a tšoma ka mola-
ō, tšatši le lengwe le lengwe o be a fêla
a tšoga a eya a tšošetša Mašumu a mu-
tšisa gore ngwana o robetše byang, byalo
byalo go fihlêla a fêla. Ke molaō gore ge
ngwana gaba wena yo mogolo o ile wa
gobatša motho o swanetše go ya o mōna, ka
gorialo molato wa gago eka seke yaba o mo-
golo ka maatla. Matšati mola a seke a
dira gore a fele a eya a bōna molwe-
tši o be a swanetše go ncha kgomo lepu-
di ya lefafa, ke gore pudi ya gohlatswa nthō.
Byalo Mašumu o ile a moswarêla a mon-
chisa pudi tše pedi fêla. Molato wa fê-
la o etla mowe.

Mofuriwa, gana maanō, ke gore gona le-
batho ba bangwe buwe banyakago go fona
batho. A se gobona ana le molato ke moka
a fihla gagagwe a se taba e, a se molato
ka gorialo mowe o swanetše go gana, ka
mohwa o le o, ke naka tša gorwešwa
ga digomarele hlōgō. Ke moka a dumê-
la a tlogêla nnetê ya gagwe.
Go byalo ka Molato wa Khašane Moya-

814

K34/82 258

ni le Mokhabêla. Ke gore mpya ya Mokhabêla e kele ya loma motlogolo wa ga Moyene byalo ba ga Moyene be Lifisâ Mokhabêla kgomo le pudi tšê pedi, ka ntle le goya Kgorony.

Mpya ke seruwa a serome ke motho, e mpa batho ka gonyaka go ja dilô tšâ batho ba Lifisana. Ka tsatši le lengwe mpya ya Khasane ya loma nguana wa Mokhabêla. Moyene a roma nyatha Raganya goya ga Mokhabêla go rapêla malato o we. Mokhabêla a re sepela o botšê moyene nna a ke molifiši ka baka la gore ke a tšeba gore mpya a e sumini, a nore kgomo e la yaka le pudi a mphê tšona Molato o fêle Sebaka sa boêla go botšâ Moyene gore Mokhabêla ore, e be ke sa tšebe gore mpya ge elana motho le a e roma, ka gorialo mowe, o swanetšê gore onche kgomo le pudi tšê pedi wa ditšeba malato o fêle.

Kgati ya pele a e babe gobaba kgati ya morago. Khasane a ncha pudi a re sepela o nthapella, ga goile gore e be nna wa ga Moyene ditaba tšê we ke ditaba tšâ motlogolo wa Rakgobadi Moyene. Sebaka sa bo-

814

K34/82

159

ela ga Mokhabela go bolêla mantšhū a Khasane. Mokhabela are sepela o motšē a ke dikwe kgomo e we ka go lefa ka yōna, nna ke ile ka bōna ele yēna yowe a tšéago le rumu a ch-laba. Lehono o nchitšē pudi go šetšē pudi le kgomo.

Nyatha Raganya o dula le kgaitšedi ya Khasane, byalo, a bolêla le Nyatha gore wena ke wena sebaka saka, ka goria-lo mowe se swanetšē go bolêla gore ka pudi ela se se, Mokhabela o ile molato o fedile. Ba dumelana mowe polelong e we. Mokhabela a lebella a bōna matsatši a napa a telefa. Mokhabela a nyakela motho yowe e lego Matsatši Pōpela are, nkele ga Moyene Khasane gore molato keng, ke sa bōne motho mabapi le molato o la waka wa golumiwa ke mpya.

Pōpela a ya a fihla ga Moyene, are ke run ile ke Mokhabela ore lem-peile ka e, ka molato o la. Byalo Khasane are go Pōpela, ke sa bitša banna ba gešū, kemoka a tloga aya a bitša Nyatha, Pōpela a bōna banna ba gabo a era monna wa ga Raganya. Moyene are go Pōpela byalo o

814

K34/82

258

ka bolêla, golumile, ke moka Pôpêla are ga gona se we nka se bolêlago, kabana la gore a katla go seka molato, ke rumilwe fêla gore ketle ke gogopetšê molato wa gagwe le wena, ore na o mp-eile kae. Ke moka Moyene are go se bara sa gagwe Raganya o ka tšhūša ka gohlalošētšā Pôpêla Mantšū a we Mokhabêla a go a bolêla.

Raganya are, nna keile ka iša pudig-a Mokhabêla ke rumile ke Moyene gore ke yo morapella, byalo Mokhabêla a bolêla gore ketle ke batšê Moyene gore molato o fedile. A ke swane nabo ba jago dilō tšā batho ka phōšō. Moyene are mola kere o ke o ême ebe ke ra gore a tle a gohlalošētšê dna mantšū a we. Pôpêla fêla ke a lekwa empa le bolêla maaka, ka gobane mola eke o baitšê molato o fedile o o be a na seke a nthoma. Golumile ketla boetsā mantšū morago.

Pôpêla a boetsā mantšū ga Mokhabêla are, mongalabye, oeng o ntswenya kganthe o ba bütšitšê gore molato o fedile. Mokhabêla are byang, ke moka are, nna, ke kwilo Pyatha Raganya are o tlišitšê pudig, byalo

814 814 K34/82 259
 wa motšā gore a yo botšā Khašane gore
 molato o fedile. Mokhabêla are ta-
 ba e we a ke tšebe. go lukile Pōpêla
 sepela.

Mokhabêla a iša ditaba hgorong, hgorō
 ya a mogêla ditaba ya botšā Mokhabê-
la gore o tlatla ka tšatši la gore. Ke
 moka ba roma motho gaga ga Moyene
 gore sepela o botšē Moyene wa
 nyakega ka mono hgorong, ka molatowa
 gagwe le Mokhabêla, a sena šia se-
 baka sa gagwe, batle ka tšatši la gore e
 sale gosusa.

Ka lona letšatši lewe, ba fihla. Byalo
 ke moka ditaba tšā tšena lekgotleng, gore
 ba swanetsē go tšhêletšana, se tšena
 molatong, go bigile Mokhabêla ore o
 fapana le Moyene. Byalo re tla th-
 elotšā bōna. Mokhabêla motho yola ke
 yo, byalo wena Moyene o bitšā ke Mokh-
abêla.

Mokhabêla a ēma are morena lekgot-
 la, ke tšile mo ka baka la phapanō yaka
 le Moyene, mpya ya Moyene e lumi-
 le ngwana waka. Moyene a romē-
 la Raganya go tšilo rapêla, byalok-
 a botšā Raganya gore sepela o bo-
 tšē Moyene gore ba tšeba gore mpya

814

K34/82

260

yaaka e ile ya lona motlogolo wa bōna
 ba ntifisa ka kgomo le pudi tše pedi, len-
 na le hono ke nyaka dilz tšela tšaka, nna
 a ke swane nabō, ka gorialo mowe a
 ke ba lifiši ka gobane ke nyaka fēla
 tšela ba go ntifisa ka tšona. Moyene
 a ncha pudi are wa rapēla kamotšā
 gore o swanetše go ncha kgomo le pudi
 e pudi ke bone. Baile ba sobella le
 baka, byalo ka sona motšahi gore
 a yo butšisa gore ba mpeile ka, Pō-
pēla ge a tšobaya o boya le lentšū la
 gore molato o fedile. Ke baka lewe
 le bōnago ke fihla mo, morena.

Moyene Khasane are morena dikgoši
 gobyalo, mpya yaaka e lumile ngwana
 wa Mokhabēla, byalo ka Ransa roma
Raganya gore a yo nthapella, Mokha-
bēla a batsā sebaka gore nna ke sw-
 anetše go ncha kgomo le pudi tše pedi.
 Ka ncha pudi ka sona Raganya g-
 ore a yo nthapella, byalo ge a tšobaya
 a bolēla gore, ore molato o fedile.
 Ka morago a romēla, Pōpēla byalo
Pōpēla a bolēla gore Mokhabēla ore
 le mpeile ka. Ke ge se fetola Pō-
pēla gore, nna ke tšeba aile molato
 o fedile, morena lekgotla.

814

K34/82

267

Nyatho Raganya a eina are thobela lekgotla, gobyalo Moyene oile a nthoma byalo Mokhabela are, ke batsa Moyene a nche kgomo le pudi tše pedi. Ka boela ka batsa Moyene mantšu a we byalo a ncha pudi, are ko morapella, ka gokapudi ka isa ga Mokhabela, byalo Mokhabela are molato o fedile, lehono ke makala ge o bile o tšile kgorong, ka kloga ka ya ka batsa Moyene gore Mokhabela are molato o fedile, morena. Motsaki Pepela are ga gona mowe nka bolêla mantšu ke a na ba bolêla. Ke ile kare go bona ba bolêla maka ka gobane mola eke o boletshe gore molato o fedile o be a ka sene a nthomela gore ketle. Morena lekgotla.

Ditaba ke tšewe lekgotla. Lee Mohlabe a eina pele ga lekgotla are, wa bona monna wa ga Moyene, sebara saga go o go bolaila, ka baka la gore o boletshe maka are molato o fedile. Mola molato eke o fedile monna wa ga Moyene o be a ka sene a gošala nthago. O ke ompotšhe gore ke mang, yo we a kilogo are molato o fedile, a gona a o tšosa. Moyene are maka ke file ke sebaka. Mokgalabye a butšisa Raganya gore

814

K34/82

26

wena Raganya o ke o mpatshe gore wena
 ge Mokhabêla a gabotša gore molato o fe-
 dile o be ana le mang, are o be a le noši.
 Are a ke kgole gore gona le motho yo we
 a ka fetsago molato a e noši. Mohla-
 ng wena Moyene moya ya Mokhabêla
 e lomago motlogolo wa lena molato o ile
 wa fêla ka motšwa mang, Moyene are
 batwadi ba mohlankana le ba ga moyene
 ebe ba kgona. Byalo lere Mokhabêla
 a ka fetsa molato a e noši byang.
Raganya a bôna gore gore fela fa ba
 ka bôna ga botse gore ke sebaka se bo-
 nwa. A e na are moena, nna a ka bo-
 lêla ka phošô ke gore Moyene o ile ke
 moê mêlê mowe tabeng ya mohuta o,
 gore se nogapeletša gore molato o fedile.
 Ke tšana tšewe Moyene, Moyene a
 sethe a ba le boekarabêlô, ke moka atlo-
 ga a ya thopeng, are molato ke ok-
 wile.

Kgoši yare go yêna o swanetše gonch-
 a pudi tšewe pedi le kgomo tše pedi.
 Kgomo ke ya manganga-hlaa, kgomo
 le pudi tše pedi ke tšê Mokhabêla.
Moyene o ile a ncha dilô tšewe mo-
 lato wa fêla. Raganya o ile a ph-
 akisa a bôna gore ge bakaba ba mo-

814

swara ka dipolêto, o tla ncha selo sa go
gafêla Moyene molato wa gagwe by-
alo a phakisa a bolêla nnete ya gag-
we.

Mabapi le keletso ya maaka, ge wena
o ka seke wa bona ga batsi gore motho
yo o nyaka go nkwetša molatong, ware
o sepela ka mantšu a gagwe. Ge o ile
wa wêla molato, moeletsi yêna ana
molato. Ka gobane monna ge ana lem-
olato o swanetše go butšisa banna esey
monna, o tla hwetšana dikeletso, yo we a
nyakago go golahla banna ba bangwe batla
mogonetsa. O we ke molato o matse
ka gorialo le ka mehla ditaba tša ga-
go ditla fêla diloka.

Mabapi le ditaba tša sešego, ke dilô tše
diatšišago godira ke banna, ge monna aile
a dula le mosadi, byalo mosadi a mohla-
nogêla. Byalo ka Matlala Mongale o ile
a dula le Matšiki Mohofe, byalo monna
wa gagwe are gohwe, mosadi a sepêla-
na le Matlala. Matlala a ba a ga ng-
wakô, a bêtla le lebatl, ka bakela
gore Matšiki o ile gohwela ke monna
a tloga bogadi, a boya batwading, by-
alo batwadi ba gagwe e be ba agile
le baga Mongale.

K34/82

265

814

Matlala a dula le Matšaki, ka morago matšaki, ahlanogêla, Matlala a dula le morakho wa Matlala bare ke Ntseng. Matlala a bôna gore mosadi o nhlanogetšê, a fihla a kwarolla le bati la mosadi, ke moka a lepyatlanya, a re go mosadi ke a gohlompha ka bakka la gore ke ile ka dula nago, ngwako ôna nka seke ka o chuba. Kê moka a kgagana le mosadi.

Mala eke le bati ke la mosadi, o be a swanetsê go lefa, ge mosadi a moswaretê o be a tla ya a bêtla le bati le lengwe ke moka a fa mosadi. Le gela mosadi a be a rata gore ditaba ditšene banneng, o be a swanetsê gore a lefe, ka bakka la gore ge a be a dutšî naê o be a moapeêla, a yêna ge a sinya tšewe a ile a fa mosadi, yêna o tla lefa dijô tšê mosadi. Omodiretšê medirô e we ka bakka la gore o be o dula naê, a bile a go apeêla le ge a dirile byalwa bolaola ke yêna.

Mogaga Mabakane, o ile a chuba sešego sa mosadi yo Moya, a mohwetšane a na le monna wa ga Raganya Makedikwa. Byalo monna a tla ke pelo ge a fihla gae, a cholla mabêlê ka sešegong, ke moka a ncha sešego, a sechuba ka mollô, a re go mosadi e ya ga monna

814

K34/82

265

yo la, a gologêle sešego, mosadi a fohomola, ka moswana mosadi a batsa mogolo we gagwe wa Mogaga Mabyale gore lehe le mputšišetšong Mogaga gore ge a cholla mabêlê a ka fase a bile a chuba sešego a mpatšā gore ke swanetšê goya ga Makadikwa a wa re-reša.

Mabyale o ile a ron-a motho ga Mogaga gore a yo butšišā Mogaga mantšu man-tšu a we, a ya a fetola ka gore ke se chubile kabaka la mosadi ke mohwetšane ana le makadikwa, byalo nna ka motšā gore a sepele ga gagwe e mologêlê sešego, se we ke maatla a ka. Sebaka sa boetšā mantšu ga Mabyale, byalo Mabyale a bitšā banna, ba sebakae, ba ya ka lapeng la Moya ba bitšā Mogaga gore a begona aya.

Mabyale are go banna, ke le bitšētšā ditaba tša Moratho waka o fapanale mosadi yo, byalo ke se tlang le nkgakoleng. Mosadi a bolêla ka mokgwa o la a bitšitšego Mabyale. Mogaga le yēna a bolêla ka mokgwa o la a ilego a bōtšā sebakae. Mabyale are ke tšana tšewe mona ntso a ekgemole.

Banna baile ba sola Mogaga gore o dirile phōšō, o dirile ka go cholla mabêlê

814

K34/82

269

fase, e kabe o swane monna yo we o mo-
lifišē. Mogaga are ke molaō wa gōšū, ka
gobane mosadi yo o be a dula le yo no mogolo
waka. Mohlang a yo dula le nna a hlanogēle
mogolo waka, ka bōna mogolo waka a chuba
ngwakō wa mosadi. Mowe gogatlilgo kgw-
atla ya pele le ya moragō etla gata gō-
na.

Banna bare mowe wa kwala, byalo a
o kwale selg ka baka la gore bagolagolo bare
golwa tšā saka ka letee. Byalo Makadi-
kwa ke wa ga Raganya o šele, mola
ebe e ke ke yo mongwe wa leloko la geno
e kabe re re wa kwala. Ye o gafa mosadi
yo o mofa Makadikwa le hono wena o tle
ncha dikgon—o tšā Mphelwane wa mofa,
ka gobane mosadi a tšwe ka dikgon—o tšā
kgaitšedi ya gago. O tšwa ka dikgonis tšā mo-
redi wa Mpolwane.

Mogaga a šita go baraba, a bōna gore
ke dirile phōšō a tloga a ya Topeng, a
rona motho gore sepelang lo ntho-
pella ke dirile phōšō, banna bare byalo
tšewe ditseba ke wena Mabyale. Ma-
byale are kgwale golla e e hlubyago, di-
taba tšā gago šidiwe mosadi, monna ore
ke a rapela. Mosadi are a katlwaēla
o swanetšē go mpha rešego saka, abeē

K34/82

208

814
 a lefe. Ba botšā Mogaga gone wa dikwa, are ke dikwile, molugi wa dišego ke yena Mogaga a nchu sešego a mofa, mosadi are kere a lefe, banna bare ka motwana a se kgole o tla boeletšā a lefa. Ke moka mola-
 lo wa fêla ka mokgwa o we.

Ngwakô, monna yo morarane Morei o be ana le mosadi bare ke Utiba ngwana Moraba. Gona le mosadi yo mongwe wa ga Mašokorôpô bare ke Bagakile. Mosadi yo ke mohlôlôgadi, byalo Morei a mosegêla. Mosadi wa Morei a thôn a a kwana le taba e.

Ka tšatši le lengwe, apa Morei o silikile mosadi kang, ka gobane taba e we a mo-silikilego ka yona a baetšebe, bugopotêla fêla gone ke lehufa. Morei a tloga aya mohlôlôgading, mosadi a tšea mollô, a fihla a ehuba ngwakô wa Bagakile, a seke a se kuta, are ke nyaka monna waka a tšwe. Ba motse ba ile ge bare ke a tšwa, ba hwetšana gone ngwakô o šetšê o a pareretšê mollô, Morarane le Bagakile ba gare ba leka gotin a mollô, wa ba sita gamêgô le ba motse.

Dilô tšā ngwakô, le sešego tšā swela ka gare ga ngwakô. Morei a thôn a gotia mosadi, empa a ka a tloga vile

K34/82

814

200

a lala a ndiša mohlōlōgadi mowe a robetšego ntlase. Ka moswana monna are go tšoga a ya gae, a fihla a nona sebaka ga Makōhōrōpō, ba fetola sebaka gore sepela o botšhe Morei ke molato, a ncha kgomo are ke a rapela. Bure sepela o motšhe a nche kgomo tšhe tharo gape molato o fela. A goma a ncha kgomo tšhe tharo, byalo bare go yena o swanetše gore o agē ngwako wa mosadi, le sešego o selogē. Monna a dira dilō tšewe ka moka ga tšona molato wa fela.

Bohodu, gona le monna yo Khašane Moyene yo we bailego ba moela leina la gore ke šaja dipudi. Leina le o le hwetšane ka baka la gontwa dipudi tša batho. Ka tšahi le lengwe, banlankana, ba mōna a rakiša pudi ba motšeba, byalo ba seke babolēla, ebe ele pudi e chweu ya phōkō. Monna a ba a swara pudi, ba bōna a bolaya, ebe ele ba hlankana ba ka šaleng, dipudi le gore ke tšamang ba sa ditšebe, ke moka batloga ba ya gae.

Kgantšhe dipudi ke tša Mafowane Tselane Khašane o tšere moredi wa mokgalabye yo, enpa obe a sešu a meka. Go bōnala gore obe a sa ditšebe gore ke tša mothoka yo Mokhabela ka gobane ke motho

814

K34/82

209

yo a dulago a belaëla ka dipudi tsagagane
le modilobets'ego nthse a sa dibone.

Mokalabye yo we wa ga Tselane a ka
a fêla pelo, o ile aya le mašaka a di-
pudi a tsana a bukisa, a seke a e bo-
na. Go finlêla a finla šaleng ga ba
mašaka a dipudi, e ile ge a bolêla gore
ke nyaka pudi yaka ya phok' e chweu,
bahlankana ba Tuna Magonane
le Mahlophi bare, pudi ya gago se bone
e rakisa ke mokgalabye wa ga Moyene
byalo a e swasa a e gôgêla ka noka-
neng ya mmakana, kgauzi le sediba sa
ga Moyene.

Tselane a bitsa batwadi ba bahlan-
kana, are go bona, ke se tlang le kwe m-
antšu a bana ba lena, a ke re ba utswitše
ba mpotša motho yo a utswitšego. Bahl-
ankana ba bolêla ka mokgwa o we ba-
ilego ba batsa Tselane, byalo batwa-
di ba kgalemêla bana gore le bola ma-
aka, bana bare ke nnetše le dingakeng se
ka ya naê. Tselane a laëla a tloga a
se ba botšē se lo.

Go ile gwana pula ya mochaulela bo-
sego byo we. A se gotoga a bitsa
din-pya tsā gagwe, kemoka e tshula-
mêla mowe, ba goba ba bolêla, a

814

K34/82

270

fo sepela ga botse. O nile g^a feta sedi-
 ba ka tlase ga sōna, a bōne mpya e ngwe
 e dupadupa mafrika, ka morago tšē ding-
 we le tšōna tšā ya tšā dupadipa diki-
 le dilatwae mafrika, ge a bakamēla mo-
 we a lebella a hwetsana gore mošwane
 o ga šitšē mafrika ga mōgō le madi. are ke
 lebella ka gare ga meti a magakwa a
 bona mošwane o mongwe, a leka gotloša
 mafrika a bōna mala a pudi le mogōdu.
 A goma a kgatlēla ka mafrika ala.
 A gopola gore ge nka tšea mala a pudi ka
 ya naō, gae, ke noši, goka seke gwabale
 bohlatse bya gore ke bōna sebibi sa pudi.
 A bitšā Matsitšane Mokhubēla gore a
 tle a monche, ke moka aya, a fihla a
 mošupa gore nna, ekaba mošwane o ke
 wan, Matsitšane a lebella, are ke mo-
 šwane wa pudi. belane are wa bō-
 na mokgalabye dipudi tšā rena diafēla
 hvalo ka goialo mowe, ka gare ga meti
 se toeba ba fatlēla mala a dikolobē,
 ge ele a kgomo le a dipudi basadi ba
 fatla ka gae, lenna ke re ke wa pudi.
 A re nyakēle batho ba babedi le bōna
 ba tle ba bōne mowe dipudi tšā rena
 dilšbēlago gona.
 Baile ba sa tloga gore ba yo nyakēla

K34/82 274

814 batho ba we, ke moka ba bōna Khasane a
ya rēla le ka thekō a libile mola sebibi-
ng, belane are, bōna monna yola o tla
sala a ya atloša, a se gome se mola-
tēle. Ke moka ba goma ba molatēla, ge
ba mohwetsana, ke moka a kitimela gore
tama kgōzi, bare morena, are go bōna le
nyakelang mo le goreng laka, a ke ne le
molato ke semile kgomo ya motho. Iselane
are a wa, ke nyakela pudi yaka, byalo ke
bone mogongwe, se gane tōana le mokgala-
bye yo wa ga Makhabela gore naa eka-
ba ke sebibi sang.

Iselane are e riē to gošupa, ke moka
baya, ba fihla mowe sebibi se nago gōna,
are, a bone, byalo wena ge o bōna eka-
mōwane o ke wany. ke hodu a seka
bohale, monna a kwatama le fase ka
matōlō, a le bendiša ga boše, mafello
are, ke mōwane wa pudi. Byalo Is-
elane are go bōna, a se ribuleng ma-
fika a, baile ba gana, byalo, are, nna
ke tla ribulla ka gobane le gōna. O ile
ge a ribulla le lengwe, ke moka
Khasene a kitin-a a ribulla le le-
ngwe, ke moka ba ncha mala le mogō-
du. Are go bōna byalo go lukile ke le
bugile ge ke bone sebibi sa pudi yaka

814

K34/82

279

le ge ke sa bōna mokgopa wa yōna ga
gona taba, a swala mala a pudi a tloga
naō. Khašane are, Mokhabēla wa mōna
ge a swele mala a la a pudi, byalo ge
a kaya a sinye setwapa setla nšwa-
ra, ka gore keile ka swarella lefsika.
Mokhabēla are seka seke sa goswara ka
gobane a wa swarella mala, o sware-
letšē lefsika. le ge seile sa goswara o tla
foya a gohlabēla.

Tselane a fihla gae, a bega Mamoga-
sani ke mosadi wa mogolo wa gagwe
byalo mogolo o ile gohwa o šetšē a du-
tšī naē. Are sebiši sa pudi ela ya gago
ke se bone. Mosadi are golumile e fela
se lobile, ka gobane mmolai wa yōna a
se motšebe, are ga mosadi homola eka
seke ya lōba. Maforwane a tšama a
tšibiša banna ba motong wa mabotana
ka moka gore ka moswana se swanetšē
gore se kopaneng kgaušī le matse wa
Makšāne. A tloga a ya šaleng gotš-
ibiša beng ba bahlan kana bala gore ka
moswana le tšogeleng ka gagesu gamō.
gō le bana ba lena.

ka moswana ba bitšā bana ba bona ke
baya nabo ga Tselane ke moka a tloga
nabo, a ya a fihla nabo mowe a bu-

814

K34/82

273

tsitšego go banna gore ka tla kopana nabogō-
na. Banna ka moka baile ba ya gamogō le bann-
a baga Moyene.

Ge ba kgobakane, Ngwanokotle Mokhabela
are Tselane ke mosogare re botšē. Tsel-
ane, are gobōna, Kemang, mogolena yo we
a lahlegetšego ke pudi, byalo ba ruwiba
dipudi bare rena tšā rena dikamoka.
A re nna ke lahlegetšē ke pudi ya phōkō
e chweu. Ngwanokotle are re botšē
yo we a utswitšego, ka gobane o ka re-
ke wa bitšā banna o sa tšebe yo a
utswitšego. Tselane are golukile kena
le dingaka ditla tla yo mongwe gona-
mo ga lena. Byalo ke le kgopela gore
a rieng ko lešupa mowe gonang le re-
bibi sa pudi pele.

Ka moka ba rumuga ba šala Tselane ka
morago, a fihle are ke ganamo, monna
yo mongwe le yo mongwe a ya a lebella
a hwetšana gore ke nnete, byalo ba d-
ula fase, bare go Tselane re botšē bo-
sele ro aga masala dipēba difetša m-
abēle a rena. A ra batwadi ba bana
gore botšang bana ba lena ba tšwe ba
dule kowa, bahlankana ba tšwa badu-
la tšekō. Tselane are ke tšōna dingak-
a tšewe ke lebotšago tšōna.

814

K34/82

LIT

Motale Mongale a butšiša bana ka bogale, gore le a motseba yo a utswitšego bašaa, ba dumêla, are gobôna na o gona ga namo, ba dumêla. Ke moka Mongale a homola. Ngwanokotle are re šupeng re tšebe modī wa pudi tšā rena. Bedi gobôna ba šupa bare ke yo no monna yo, gebe riale ba šupa Khašane. Banna ka moka baile ba homola.

Madome Moyene ke papago Khašane, are ngwaka, bana ba wa ba tšeba, are a wa, byalo gare ga banna ba batletšego mo, ba ka fo šupa wena ba godupung are a ke tšebe. Maforwane are golukile byalo go fedile, ke be ke dirêla gare le tšebe gore modī wa pudi tšā batho ke yo. Ya rumuga ya banna, e ile ko wa ba sepela Mafola Mašumu are e ke le emeng, ba êma, byalo are re ka e miša ditaba a re duleng fase kele botšê, ba dula, are ba ga Moyene bare pudi o re e bolatile ke yêna. Bare golukile re dikwile, ba palakana.

Ba ga Moyene ba bitšā Mafola Mašumu gore ka moswana ba bogêle kowa gae ga bôna. Ka moswana a swara kgogo molomo, ba ga Moyene bare goyêna, kgomo šê sepela o serapella. Agoma

814
 a fihla ga Tselane gore ba ga Moyene
 bare ba na lekgomo ba rapela. Tselane a-
 re ke pudi ela yaka, sepela byalo o ba
 botše ke nyaka kgomo, a ya a ba botša ba
 ncha pudi ba rapela, Tselane are ke
 a dikwa sepela o ba botša pudi ke a
 e bōna, ke ba nyaka kgomo, ke moka bana-
 ha kgomo ya bobedi, yaba kgomo tšepedi
 le pudi. Byalo ba ga Tselane ba dula ka
 selapa sa bona ba bolēla, ba boetša kg-
 omo e ngwe nthago. Molato o ile wa
 fēla ka mokgwa o we.

Ditaba tšē ebe golaudiša yēna Tselane
 ka noši, yo we mphathō wagagwe eke-
 go Matuba. Tselane a tšwela pele le
 golaudiša tšē dingwe tšā bohodu maba-
 pi le pudi ya gagwe gape. A ie ka
 morago ga fawe, keile ge ke tšwa by-
 alweny, ke fihla ke tšena ka lapeng la
 ngwana Suu, ka kwa a mpošā gore
 moredi wa Matalame Rakwale yowe
 elego, Totwane o tšile mo mosegare a
 gupa dipudi, ge a fihla mo, are dille
 mmela wabō. Makgalabye are ke tla
 dibona ka moswana.

Ka moswana are go tšoga a ya ka šak-
 eng, a hwetšana gore pudi e ngwe e
 kokotane, e bile e falokitšē, a bōna

K34/82

276

814
 pudie e ngwe e sa bônale, a bitšā ba-
 rwa, baya bathōma noka ya mphahla-
 neng go nyakēla pudie ba seke ba e bōna
 ba fihla motseng wa Matalame, kemo-
 ka cere go Matalame ke kwa bare
 dipudi tšaka dillē mmela wa mosadi wa
 gago, a dumēla, are naa, mmela o be
 o tletšeng, are o be o tletšē leselo. Are
 ke a kwa fēla, o ka no mpatšā gore ke
 ncha lesaka goba masaka ke tla ncha
 fēla o tsebe gore pudie yaka e ngwe e
 ahwa ka gae, ebile e folotšitšē. Kemo-
 ka tloga.

Yaba ebe gona le byalwa ka lona letšatš;
 lewe, motseng wa ga Malasa, ka lona
 letšatš; le we Tselane o Lukhōtšē le-
 eto la goya Manaka, ge letšatš; le ya
 madikēlo, ke moka a tloga a tšea marumu
 a gagwe a ya manaka. Mosadi yo Ma-
 nyane mosadi wa Seriri Malasa, are
 ga Mamogasane Tselane, nchiēle motšō-
 ko, mosadi are motšōko a ke naō, a tšwela
 pele le go kgopēla, byalo a hlalošā gore nchiēle
 ke tla go botšā ditaba tšē dikgolo. Mamog-
 asane are go lukile ariē gae o tlayā
 o hwetšāna, ke moka baya gae, a fihla
 a mošielā motšōko.
 Are ditaba tšewe ka goba ke nyaka gogo-

514

K34/82

278

botšā tšona ke gore, ke kwile bare Maforwane o nyakêla pudi, a dumêla gore go byalo are pudi e boldile ke Matalame le mowe a beilego mala le mokgopa ke a potseba nkaya ka go supa. Mamogasane are golukile a riê, Manyane are ba ka re bōna go nyakega goya ka mabanyana, are go lukile.

Ka mabanyana ke moka bathōma, a fihla ka tlase ga ~~the~~ motse wa Matalame a fata dingwahla a ncha mala le mogodu, ke moka ba goma ba fatêla. A re mokgopa o kgole o ka mphahlaneng, byalo ke bošego ke a beufa, Mamogasane are a riê a gona sa goloma motho, a gana, byalo are naa gobyang ge reka fêta re bitšā ba ga seieie gore ba re felegetšê, are golukile, ke moka baya, byalo a fihla are a rieng le re felegetšê, Manyane ore mokgopa wa pudi e la Maforwane a goba a nyakêla, o ka mphahlaneng.

Ba thōma go choga, bare naa, e bolailê ke mang, ke moka are, e bolailê ke Matalame byalo bare go Manyane o reng o thōma kaba e kakae, o mone ge a bolaya, o tsebe gore go bolailê wena le monna wa gago, e fêla tselane ke ngwana wa monna. Ke moka baya, a fihla a ba

814

K34/82

278

šupa mokgopa wa pudi, ke moka Mamogasa
ne a tšea a tloga naō.

Maforwane a boya Manaka, a tšilo tšea
maupi, byalo ge a fihla gae, Mosadi a
motsa taba e. Monna are ke a dikwa re
tla tšoga re dibōna ka moswana. Kam-
swana yaba gona le byalwa motšeng wa
Di-rampa Magomane, ke moka baya
gokopela byalwa. Makwale Sui ra motwa-
na wa ka saleng, a bitša Tselane are ke
kwa bare ba utswitšē pudi ya gago, a go-
utswitšē mang. Tselane are a ke tšebe
ke fokwa mosadi yola are mongwe o mu-
šupile mowe ba utilego mala a pudi. Bat-
ho ba ke bagago napa o ba botšē ba oa kgoba-
kane gore mosadi a yo sešupa mowe ma-
la a lego gona.

Makwale a ba botšā, ke moka ba napa ba
thōma, baya, banna le basadi, ke moka M-
amogasane, a fihla a fata dikgwatšā
a ncha mala. Go sešū yo mongwe a
bolēla, ke moka, Matalame a thōme go ō-
mana, a ō manya ba ga Sešēšē are
le tšama le utswa dipudi tšā batho le
tla le epela mala a tšona gae gaka
gore batlare go utswitšē nna ka bakala
gore, ke kgauksi le gaegaka. A ō mana
ka mokgwa o a ka kgonago, batho ba ba

814 K34/82

179

ba palakana.

Matalame a isa ditaba Kgorong a yobe-
ga ba ga Serêrêê, ke moka kgôrô ya
bitsû ba ga Serêrêê, ka letšatši le we ba
ba he etšego lona ba hlakana. Byalo ba tšen-
cha ditaba le kgotleng.

Matalame a ema are morena le kgotla

ke tšile mo ka phapanô yaka le бага Ser-
êrêê, ba utswihê pudi ya Majorwane
byalo batšile ba e petšê mala a yina
kgaušsi le motšhe waka. Ka goriale mowe
ba utswiša nna, morena.

Serêrêê are morena, ditaba tše wenna
a ke ditšebe, ge ele mala a we a pudi
lešaba e be letšetšê, a gwa fata nna fa-
se go fatile Mamogasane Tselane. E-ri-
le ka tsatši le lengwe, ke etšiša ka bōna g-
ofihla Manyane le Mamogasane bare ke
ba felegetšê go batšiša mokgopa wapu-
di ka nokeng ya mphahlaneng, ka lekg-
ore ke a gana, byalo Mamogasane a nt-
hapêla gore ke seke ka gana. Ke ge ke
thakgopa ke ba felegetšâ, ba e ya ba tšea
mokgopa, morena.

Manyane le Mamogasane a ba gōna,
byalo lekgotla la re ga gona taba, lena
sepelang lo dula, eka be ditaba dibegê

814

014 K34/82

280

Ke Tselane le utswitšego pudi ya gagwe Matalame are morena ke akwa e fela pelo yaka e bohloko, ka jorialo mowe e be kere go kaone gore le babitšé ke nyaka gotla gokwa ditaba tšé. Kgōrō yare gollile sepelang e tlare ka tšatši la gore letle. Ke moka babitšā Maforwane le Mamogasane, Seiri le moadi Manyane gore ka tšatši la gore le a nyakega Kgorong, morumina e be e le Kopotšā Mohlabe.

Letšatši la Kōpanō la finla ke moka buya, lekgotla la budiwā. Matalame a bolēla byalo ka maloba, le Seierēē a bolēla byalo ka maloba. Ba butšiošā Maforwane, are nna a ke na molato le motho fela pudi yaka yōna ba utswitšé, byalo nkešū ke ba boledišé lena kgōrō le ka nthušā goba butšiošā mohlomong le nna ketla tšeba motho yo a utswitšego pudi yaka, morena.

Mamogasane, a bolēla ka mokgwa owe Manyane ailego a bolēla ka ōna gafi-hlēla ge a yo mošupa mowe, mala le mokgopa wa pudi o nogo gōna.

Manyane are ke nnete o šupile kenno gobolailo mang, are ke Matalame o more a o wa, byalo wena o tšibile byang gore ke yēna, le go tšeba mowe a utšilego ditšé tšewe, a hlōka ka sabō. Bare go utswitšé

814

K34/82

28

wena, fela ka gobane ditaba a tsā beja
ke Maforwane ga gona taba sepelang.
Matalame are, byalo leina laka la bohodu
ke nyaka gore le lifiwe. Baga Malesa bun-
cha dipudi tšē dišupago, molato wa pela-
êlo wa fêla.

Ge ba le kagae, Maforwane a roma
moko gore mot nkeleng ga Malesa gore
nna ba mpeile kae, ke moka бага Malesa ba
fetola sebaka gore sepela o botšē Tselane
marumu fase. Ka morago gwaba le byalo-
a motseng wa Malesa ke moka Seriri
le mosadi ba ômana, Seriri are golukim-
le nna ke atloga ba tla sala ba gotlêma
wena o swanetšē go bitšā ba geno ba
tle ba gofelle molato o.

Byare gosa esale bošego, basadi a bebamo-
we ga Mametaš ke mo we dikgaitšedi tsā
gagwe dilogo nthse, a fihla a babotšā
ditaba tšē ke moka dikgaitšedi tsā gagwe
batla nab naē. Ba fihle ba kgobakaneha
baga Malesa, bare keng ka molato
o wa kgaitšedi ya sena. Malesa are
nna ke šitile ke peš tsā tlou, ke lifile
wa Matalame byalo o molato uwe
yhitā, ka baka la gohlō ka sa bobedi-
lena dikgaitšedi tsā gagwe ke ka no molefe-
lla. Bare wa teba gore ge molato o

814

K34/82

189

Ka lefa Kerena re swanetše go tsēa bana ga mōgō le Kgaitšedi ya rena. Malesa are ditseba ke lena.

Phethedi ke yēna Kgaitšedi ya Manyane are, a re lefeng molato, re batlogēle batho ba efēla ke ditlaēla. Molato o we ba ile ba lefa ka yomo tšē pedi le pudi, ke moka molato uā fēla.

Molato wa gautswa Kgomo, Majorwane a tšwela pele le golaudiša ditaba tšē tšā gautswa ga Kgomo. Kgomo e bae utswitšē ka mangwae o, Matlapatlapa, ke ngwana wa Ngwanokotle Mokhabēla, Matšitšane ke moratho wa Ngwanokotle. Bialo Matlapatlapa o be aile mangweng, mosadi wa gagwe a šala a ba lempa.

Matlapatlapa ge a boya mangweng a hwetšana gore mosadi wa gagwe o na lempa, bialo ge a bušiša mosadi, mosadi are ke imišitšē ke Matšitšane. Matlapatlapa a botša papagwe taba e, bialo ba thōma Matšitšane. Matšitšane a seka mpa. / Ditaba tšaba tšaya kgorong ya ga Mašumu, tšā šita, ke moka tšaye ga Mohlabe le gona, a gana, ke moka Matšitšane a ncha chelete ya gona dingakeng. Ba šilela makona ba sepela.

814

K34/82

283

Baya ba fihla ngakeng, ngaka ya balade ditaala tša tša Matsitšane, byalo Matsitšane a ganetsä ngaka, a kgopa cheletse ya gagwe fase, are a se feteleng pele Ngwanokotle a gana, are e goteile e goteile. Ba bona gae, ba ile ba fihla e bošego, ba fihla ba rōbala.

Ka moswana badiši ba Matsitšane ba bula dikgomo ba dijapeletšä phulong, bubela ka gae. Ngwanokotle, a bitšä Matlapatlapa, Motšetšä Raganya, le Makgwahleng Sebatana, are gobōna dikgomo tšela le a dibōna, ba dimela, are gobōna sepelana lo digapa ditse mono. Ke moka baya go digapa ba yo feta kgaufsi le motse wa ga Motšetšä byalo mogolo wa Motšetšä Makōpōle, a butišä moratho gore ka ka e, banna ba sena leeto, moratho are ro gapa dikgomo tša Matsitšane.

E rile ba sa tšofeta, Matsitšane a feta kgaufsi le motse o we, byalo a dumedisä Makōpōle a eme tšele a zaya morate gobolēla mantšu a ngaka. Makōpōle are go yēna tša o dule mono, are ke mosegare ke a feta, are kwanna ke moka a rogēla, a fihla a dula, a seke a motšä selo, byalo Matsitšane are ke a feta, are wena dula fase o

tla se bōna o seke wa fêla pelo. A Kgotlele go dula, ka morago ga lebaka di-kgomo tša nyarêla, are go yêna wa se bōna sela ka goba kere dula, o seke wa ba boledisa wena le bella gore baya ka e le dikgomo. A bōna ba digapa ba bile ba fihla na tšō motšeng wa Ngwanakotleba ke bane nabo, ba ba bōna kgomo e e dirw-elego, ya pholo, ke moka ba e tlêma kama-rala, ba ehlaba ka kerumu, ba bōna e sa hwe ka pela, ke moka ba e fetšisa ka selepe ya wa fase.

Makōpōle are byalo sepela mošate o bolêla se we o se bonego. Matšitšane a kitima a libile mošate a fihla a bolêla ditaba tše. Ke lebaka la mo dikgomo ditipa monag-eng e ya gešū. Kgoši ya tloga ke Matšitšane ya fihla na e, golekgoa la tipe le we bagoba bare ke Mokakaa. Kgoši ya botšā lekgowa la tipe, gore batho batla fihla mo, ba swere mabête, o seke wa tlotšā, kgomo e we a se ya bōna, ke kgomo ya Matšitšane. Le kgowa la du-mêla mantšū a kgoši.

Kgoši le Matšitšane ba swara tsela ya goya Malopeng (Leysdorp), ba fihla ba tšencha ditaba ga Komosasa, Komosasa a non-a le phōdisa lagore

814

K34/82 285

lo bitša banna ba we. Basala ba ya ga lekgowa la tipe gore a yotlotša digalase, lekgowela re burifi bokae, bya hlōha, ebe ba ya gore ba yo thēa borifi ga Matsikane byalo ba hwetšana e le gore o tlogile, mosadi o tile borifi, byalo bare ga lekgowa fotlotša o tla o thēa nomoro mong wa lesaka o sa e tile, byalo le bolaila ka mokgwa mang mong wa lesaka a sejona. Ba re o lifile molato wa mpa, lekgowela re nka sekgone gotlotša ka ntle le burifi.

Ka moswana ge boesa ba bona le phōdisa le barego ke le Pharathaba a fihla a bathe a, ka moka ga bona, Makōpōle le yēna a bitšwa. Ba ya ba fihla molopeng, ba seka molato, byalo molato wa swaraba a bolai ba kgomo. Ka baka la gore a baka ba efa ke motho, ba tšoe utuwa madisōng le gona ba ekgēthela ka mokgwa o ba ratago ka ntle le gore kgōsi e thēbe. Kgati e we baile ba tšwa ke musō, ke kgwedi tšē tharo kgolegong, baile ba ya ka moka ga bōna ka gobane le bōna ke mahodu ekabe ba gane. Meina a bona Ngwanokotle, Matlape-tlape, Motšētšē Raganya le Makgwahlezy Sebatana. Ge ba tšōtsua kgolegong mokhabela ng Ngwanokotle a ncha kgomo tšē pedi a lefa molato, molato wa fēla.

814

K34/82

280

Ke gore Ngwanankotle o ile a nyatsä lekgotla ga mōgō le Kgoši. Seena sa bagoloyolo sere go nyatsä Kgoši ke gotlaga. Dingaka di ne re laola mosabi, a se laale Kgoši e dutši mobung wa yēna. Mokhabēla e Kabe a re go boya ke moka a ē, mosate go balela mantšu a nyaka, byalo ebe Kgoši e laelago le kgotla gore ba gape kgomo e we.

Taba e ngwe ya goswara lehodu ke setwapa monwana. Mamindi o swanetše go nyaka nganka, kemoka e fihle e ~~ke~~ Chubelle mowe lehodu leutswitšego ntho, kantle le goncha selo. Motho yowe a swarago ke setwapa ke yēna yowe a swanetšego golafu, pele ga gore ba mohlabele mowe setwapa se moswese go gona, ba swanetše go motša gore a lefe pele, ba kgone ba mohlabele.

Setwapa ga sena sekō, ka gabane sekō ya sōna ke goswara lehodu monwana, kabaka la go okoa bohloko, gona motho o swanetše go phakiša a nche. Molato wa setwapa setwapa, mozwariwa o swanetše go ncha kgomo o tše pedi, engwe ke ya nyaka, e ngwe ke ya moutswetšwa. Kemoka nyaka e kgone e hlabēla moutswi, kemoka a fōle.

814

K34/82

287

Zolwa le habuši, motho yo mongwe le yom-
ongwe yowe a bōnaga gore molaō wa
lefase lewe, a kwame naō, o swanetsē
gotloga, byalo ka seema sewe barego go
nyatsā Kgoši ke gotloga. Ge a ka fony-
atsā molaō wa lefase lewe ele gore
o dutši, gona ba tla mofetšetsā diruiwa
tsagagwe, ka bana la gore batla nofela
ba malifisa.

Byalo ka ditaba tša matlogolo wa
ga Morei Nchobyanane yowe ditaba
tša gagwe diilego tša hlalošwa ka di-
tabeng tša Kgoši. Nchobyanane ke monna
wa ga Mohlabe, byalo mogolo waga-
gwe Makgwapeng are gohwa bare yē-
na, a šale a tšwere kgōrō. O ile a
ba setulong lebaka le letetelele, byalo
ge a bōna gore, ngwana yowe a mo-
warebego o godile, a lwancha ngwana
mowe a bilego a mopupa ka sethu-
nya.

Beng ba kgōrō bawe elego Masūmu, Papē
la le Masete, ba kgobakana, byalo basē-
ra gore Nchobyanane o swanetsē gofola-
ga setulong. A fologa setulong ke
moka sekwatapeng a dula setulong,
baile ba moraka mo we motšeng wa
mošate, ke moka a tšela noka ya m-

o sola, a ya a dula memoritane, anwa metai a sediba sa memoritane. Kgorony obe a etla fêla tsatši le lekgotla le seka melato, obe a sa dumelwa gore a ka dula le Kgoši, ge ana le taba e we anyakago go botša Kgoši, obe a botša motseta, Kemoka ebe yêna yo we a swanetšego go fihletša mantšu a gagwe.

Morena Nchobyanane mola a seke a lwancha Kgoši, obe a swanetšego gore ebe yêna yo we a swanetšego go hlôkômela Kgorô Kabaka la gore obe a taba a tšumile ka molaô. Lekabêlô obe a tla fiwa Kabêlo ya gore a buše batho, ere ge ditaba di mōsitile a kgone a diša ga Kgoši. Kabêlo, baile ba e fa Phašuku Mohlabe morwa mogolo wa Nchobyanane yo we elego Ma kgwapeng. Ma kgwapeng le ge ebe e le setlaçla a ka a ba le pelo Kgošo, o ile a phetha seema se se sego ngwana monyane, se lele bo goši, bo goši bone le malapa a byôna.

Mokhabêla baile ba fetša diruina tšagagwe Kabaka la manganga a gagwe. Ge dikgon o tša gagwe ditšê mabêlê a motho ke moka a sa rapêla onyatsša mong wa mabêlê. Kemoka mong wa mabêlê o tla le pelo o ya

814

K34/82

289

Kgona, ke moka ba molifisa, ba motsa gore molaô, wa naga e, ge dikgomo di-sinyane, ke gore wena mong wa mabel dikgomo a wa swanêla gore o ê o bô-ne, ka gorialo mowe ke gore o tsele mong wa mabêlê. A nofêla a dira byalo byalo go fihlêla a bôna gore ler-uô la gagwe le a fêla, byalo a wela tseleng ya molaô wa fase le.

Kgozi ke mobu, byalo mobu, oka seke wa lwa naô wa o kgona, mobu o site sechaba sa Kgozi, ba o remanya kama-tsepe, ka morago, o nobôna eke ebe ba sa se manye ôna, byalo mobu ke sechaba, wena ole nozi oka seke wa kgona go lwancha sechaba. Go byalo ka ge motho a nyatsa, mokgomana, goba morumwe wa Kgozi, a nyatsê bona, o nyatsa Kgozi motho wa mohuta o we ba swanetê go moisa Kgozi, Kgozi e tla molifisa ka mokgwa o e ratago.

Batho ba bangata ba we ba sakwanego le pušô ya Kgozi ya naga e we, sephet-hô sa bona, ke gohuduga, byalo ka papa-gô Mafurwane Tselane, o be a sak-we melaô ya Kgôrô, byalo ba nofêla ba motlen-a, ba molifisa ka dikgomo. A bôna gore ga gona maatla a we

814

K34/82 290

a ka dirago. A tloga, a tshela le pelle
 a ya mapulaneng, a fihla a hwetsana g-
 are le gona melaô e a motswenya,
 le tenô anayô, mono otluyile ana le
 masenong, ka ôna a budusa mabêlê
 a mantši. A goma a boya, are moba
 sa boelego ke teng, maruping ba boêla.
 A fihla a dumediša bu moa mogêla, bare
 byalo otlakwa se we se bolêkwago ke le
 kyotla, are dilô ka moka ke swanetsê go
 nokwa byalo ka banna babangwe. Baile
 ba muisetša masemo a gagwe.

Bolai, Ditaba tšê dingwe tšâ bolai ke
 ditaba tšê disetšêgo dingodilwe, byalo ka
 boloi bya Mamoko mohumagadi wa moša-
 te, yo we a lego a loya byalo sedupê sa
 ya sa motia, byalo ba bolaya mohumaga-
 di gare ga kgôrô ya mošate. Dikaparô tšâ
 gagwe ba dišša ga batwadi ka kgomo
 gobega polaô ya ngwana wa tšona. Kgo-
 mo e we e šupa gore banyaka yo
 mongwe mosadi. Dikgomo tšâ gagwe
 ba swanetsê go tšea mosadi ka tšona
 mosadi o tšilo tšôša lapa la mhu.

Le ditaba tšâ Malebonyane ngwana
 Mathake yo we a goba a tšero ke baga
Masete, byalo yêna oile gotia ke diy-
 aka, are gokwa gore o tla bolaiwa a

a chaba. O bealoile mosadi wa Phasuku Mohlabe, ge a chabile bare ba bolaya morwa wa gagwe, ke moka morwa wa gagwe a kwatamisä letolo. Phasuku Mohlabe a tšea mosadi yo we Malehu. Molato wa fela. Le tšona dingodilwe.

Gobyalo ka ditaba-tša boloi bya Mpya Mabakane ge a loile ngwana wa Mamokgadi Mokgahla, yena oile a tšama a kwatamisä letolo, go fihlêla Sehoka lena a ncha dikgomo a lefa molato. A tšea mosadi wa Mpya yo we leina lagagwe elego Mabakane. Le tšona dingodilwe.

Tše dingwe tša boloi ke tšena, Manoka ngwana Maseōkhona yo we a tšerego ke bage Mokgahla yo we monnawa gagwe elego Nkgotleng. Mosadi yo Manoka oile a loya ngwana wa Masabêle ngwana Mongale yo we a tšerego ke bage Mokgahla, leina la ngwana yo we a go moloya ke Seale.

Baile bathoma ba tšwa ka motse wa bōna baya dingakeng go tšama ba kwella lehu la ngwana, byalo ditaola tša tša Manoka ka gore goloile mosadi wa mina tšou-ge ba buile gae, ke moka mamundi a bitša batwadi ba gagwe, go babotšä ditaba tše. Moteina le yena a ya a bitša ba

814

K34/82

1992

yabo, ke moka ka moka ga bona ba kopana
motseng wa Mokgahla, byalo ke moka baya
Mokgahla balandisa ka mokgowa o we ng-
ana eilego ya tia mosadi. Ba ga Maseo-
kona bare se a dikwa, byalo wena, m-
oloi, se botse nnete, ge oloile o swanetse
go bolela, eseng gore bolaisa moepele wa
lefela. Mosadi a gana gore a ke tse-
be selo. Byalo ge batho ba ganetsana ma-
bapi le ditaba tsa boloi, mola o ke gore ba
yo tswa ba lekgorong, gore kgoši le yona
e tla ncha motho wa gore a e nabo,
motho yo we ke ditsebe tsa kgoši.

Mamundi a isa ditaba mošate, kgoši ya
ba bitša kamoka le batwadi ba basadi, ba
ya bahlakana kgorong ya mošate. Me-
kgahla a laudisa ka mokgowa o we ng-
ana eile ya tia moloi ka ona, byaloba
bitšisa moloi moloi a gana. Moloi
ka baka la gore ke yena a ganago ke yena
yo we a swanetsego gore a nche chele-
te ya goya dingakeng, go supa nnete
ya gore taba a e tsebe. ka lebaka lewe
go ncha batwadi ba moloi, ba nyaka gokw.
a heloi bya ngwana wa bona.

Baile ba tswa ba le kgorong, ke moka
baya le ditsebe tsa kgoši. go kwagala
gore baile ba fihla serororolo ba mohw.

814

K34/82

293

etsana ngwana wa motho.

Ngaka gore ke nnete ke ngaka e swanetse go kgodiša balaolwa pele, ka gobanchar ka methopš ya bona, e ba beakanye kam mongwa wa molaō, byalo ere yola elego ditsebe tša kgōši, e monche gare ga bala-ala. Byalo kemoka go fedile, e tšolla motšoko ke moka ba kgōga, yo mongwe le yo mongwe o swanetše go kgōga le ge a sa kgōge.

Ke moka e thōma go babotšā gore yo, obine sa gore, bare seafoma, yo o bina sagore yo o dula gagore, mowe a dulago gona ke sagore. Yo ke tsebe tša kgōši, mam-undi ke yo, letlile mo kabaka la ngwana wa yo, wa mohlankana o hwile. Pele ga gore letle mo leile la ya ngakeng ya go bina sa gore, ba fēla bona bare seafoma. Byalo ngaka e we eile yatia motho wa gobina sa gore. Ge ngaka eb-olēla theesō ba swanetše gore seafoma.

Ka morago, e thōma go tabogēla godimma ke fase, e baswara ka maoto, e bak-ibišā fase, ya fēla e fomelang, le bona mowe ba diōre seafomaa seafoma. Ka morago yatia Manaka ya motšā gore ke yēna moloi yowe alo-

814

K34/82

295

ilego ngwana, a mela gore lapa lewe la se-
ke laba le ngwana wa mohlankana, gore t'ho-
to ya lapa lewe tsele e laole ke morwa
wa gagwe. Ke moka ya mokêra meriri ya
kahleng le lengwe, ya mokgaola ditšwarô.
Ngaka ya sehla naka ya fa mamundi ka
yona, o tšare ge a libile motseng wa moš-
te, ke moka a letša a kgana. Motho yo mo-
ngwe le yo mongwe o tšaba a tšeba gore ba
tšoboya dingakeng.

Ba we banyakago go bôna, bano kitima ba
hlapetša, yo we a tšo tiago ke ngaka ba
tla mōna, ka gore le hla la katheko nga-
ka e swanetsê go mokêra. Diaparô
tša gagwe, batwadi ba swanetsê gone-
ha selo, ke moka ba dilopollê. Ze ba
fihlile kgorong, ya mošate yo we a sw-
anetsêgo golaudisa mantšu a ngaka ke
tšebe tša kgoši. A fihla a laudisa ka
mokgwa e we ngaka e teile moloji
ka ôna.

Manoka o ile a gona a gana gape,
ke moka ba boêla, ga e ngwe ngaka,
ya foya ya tša yêna gape. A goma
atla a gana ba gona ba boêla ngake-
ng, e ngwe, ya ya tša yêna. A goma
a gana gape, byalo kgoši yare, se lapile
ka wena mošadi, dingaka digodupang

814

K34/82

295

bōna a gona ngaka e e kilego ya gophedisa, ke molato wa lefa. O ile a ncha kome la dikgomo le kgomo tše pedi. Byalo molato wa fêla, ge a tšama a bolêla ka matheko, ore ke a tšeba gore ke loile byalo a ka loya ke noši, ke loile le sepe. di Pōpêla. Dingaka a dibolele taba e, ka gorialo ka šita go dikwa.

Tše dingwe ke tše, Mošwane lewele a tšea mosadi ga Mabakane moredi wa Mageketla yo we leina la gagwe bare ke Makgobêle. Monna yo we a dula le mosadi go fihlêla a eba le bana ba bararo. Lewe ke monna we ga Mametsā, byalo Makgobêle a loya ngwana wa mogadikane. Baile bathōma ba tšwa ka selapa sa bōna, go tšama ba kwella lehu la ngwana byalo ditaola tša tia ngwana Mabakane. Mosadi yo mongwe ke yo mongwe a yo bitšā batwadi ba gagwe. Mageketla o ile a noya a e noši.

Mageketla are nna ke nyaka go okwa bolai bya moredi waka, ke moka batloga buya kgomo, ba tšwa ba legōna. Ngaka e ile ya tia moredi wa Mageketla, mongalabye yo we a kgolwa gore oloile. Ba gon a ba boya gae, byalo ba tšwa tšokwe, ba tšana ba tia Mageketla

814

K34/82

296

le moradie heleng ba bapokhe ditwaro tsa
bona ba sepela fela.

Ba ga Mametša baile ba dira taba e npe
godimo godimo ga Mageketla, ka mokgwana
o we ba go motia ka ona e be batiela gobo-
laya, madi a etšwa ka ganong. Go tla mo-
we ga bona, e be golukile, phošo e kgole
e we ba go e dira, kee, bare ho wa ba-
bōna gore ba kgauzi le getena gae, ke
moka bara Makgobele gore a robale
a kwuèle, mosadi a kwuèle, a sa tšw-
ara selo. Bare go papago Makgobele Ma-
getetla, o swanetše go robala moradi
wa gago, are ke a gana bare go yēna wa
bolaiwa. Mokgalabye a chaba gobolaiwa
ke moka a robala moradi a gagwe ba
moemeletšitše, ka goralo bare ba monyamo-
lla.

Baya ba fihla mošate, byalo balaudiša
ditaba tša ngaka, Mokgalabye le mo m-
oredie, ba sitwa le go dula. Kgoši yare
go Mageketla a o sa ngana, mokgalabye,
are ke tšo dikwa gore moradi wa-
ka o loile, yo we lehono ba ga Mametša
le dirilego gore e be mosadi waka.
Kgoši yare a ora goreng, ge oralo,
mokgalabye, are ebe goekane, ba bolae yo
we elego moloi, mohlomong ge banyaka

814

K34/82

298

go bolaya le nna e kabe ba fo bolaya go ena
le gore ba nkgapeletšē gore ke robale le
moredi waka. Kgoši yare a ke nneteta-
ba e weedi egile, ba ganetsā, byalo monna
yo mongwe are, kgoši ba foganetsā fēla
ba mogapeletšē gore a robale le moredi wa
gagwe, keile ke a ganetsā ba seke bu nthe-
letšā.

Kgoši yare, ebe gole kaone gore le babolae
go ena le gore le ba dirišē bohōla byo boka-
a byo, taba e ke phōšō, ekgolo, le nyana
go selwešanča le Mohlabe na gobane
a o kwataba e, e tla mokwisa bohlo-
ko kudu. Byale Magetla o reng ka bo-
loi bya moredi wa gagwe, are lenna ke-
ayo botšā ba gešū, ke tlatla ke lefetola.
Mokgalabye a bula difate, a tloga a
boēla gae.

E rile a sa bolēla taba e ka mokgwa
awe ba ga Mametsā ba dirilego ka
ōna, a bōna moredi a fihla, gwa reng
moredi are ke chabile papa ke bonēg-
ore ba ka šala ba mphetla bošego.
Mokgalabye are go moredi o kgonne ng-
wanaka, dula ke tla bōna ge ba go
lata. ka moswana byare gosa Magete-
tla aya ga kgoši Mohlabe gobolēla d-
itaba tšewe ba ga Mametsā ba ilego

814

K34/82

LPA*

ba didira le gore moredi wa gagwe le yena
 o šetše o chabile o gona mo. Kgošiyane
 golukile ngwanaka sepele o dula leyo
 we moredi wa gago, ge o ka bona ba tli-
 ile, o swanetše go ntsibisa. Ba ga Ma-
 metsa ba Chaba golata mosadi ke moka
 bahonola. Mosadi ana a dula gagabo.
 Molato wa fela ka mokgwa o we...
 ge motho aile a hwela ke ngwana bya-
 lo ba tšwa go tšuma ba kwella, ngaka ya
 ya ya tia moloi, byalo ba mothoma aya-
 na baya dingakeny, ke moka mothomiwa
 a ya a phêpela, ya tia yo mongwe, yola
 e moteilego o swanetše goncha dithsimy
 agallô tša yola wa go thomiwa pele ke
 moka a mafe. A kgone a lefa mola-
 to wa hlôgô ya motho.
 Motho yola wa go mothome, yo we elego
 namundi ana maaka, maaka a boletše
 ke ngaka.

End. S. 814